

โครงการ
การศึกษาผลกระทบทางสังคม
จากการรับรู้ข่าวปลอมเกี่ยวกับโรคระบาดโควิด-19

รายงานฉบับสมบูรณ์

นำเสนอ
บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด (มหาชน)

จัดทำโดย
บริษัท ป่าสาละ จำกัด
30 มิถุนายน 2564

สารบัญ

สารบัญแผนภาพ	5
สารบัญตาราง.....	8
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	9
บทที่ 1: บทนำ.....	13
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	13
1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา.....	14
1.3 การทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยผลกระทบของข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19	14
1.4 กรอบคิดและระเบียบวิจัย การศึกษาผลกระทบทางสังคมของข่าวปลอม	19
บทที่ 2: สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม	21
2.1 กรณีศึกษาข่าวปลอม จังหวัดเชียงราย.....	21
2.1.1 กลุ่มประชาชนนอกเชียงราย	21
2.1.2 กลุ่มประชาชนในเชียงราย	26
2.1.3 ผู้ประกอบการในเชียงราย.....	28
2.1.4 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย.....	30
2.1.5 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย.....	33
2.2 กรณีศึกษาข่าวจริง จังหวัดสมุทรสาคร	34
2.2.1 กลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาคร.....	34
2.2.2 กลุ่มประชาชนในสมุทรสาคร	40
2.2.3 ผู้ประกอบการในสมุทรสาคร	42
2.2.4 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาคร	44
2.2.5 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร.....	45
บทที่ 3: ผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข่าวปลอมเกี่ยวกับโรคระบาดโควิด-19	46

3.1	กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย	46
3.1.1	แบบจำลองตรรกะผลกระทบทางสังคมจากข้าวปลอม.....	46
3.1.2	ผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข้าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19.....	48
(1)	กลุ่มประชาชนนอกเชียงราย.....	48
i	ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ.....	48
ii	ผลกระทบต่อสังคม.....	50
(2)	กลุ่มประชาชนในเชียงราย	57
i	ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ.....	57
ii	ผลกระทบต่อสังคม.....	59
(3)	กลุ่มผู้ประกอบการในเชียงราย	62
i	ผลกระทบต่อรายได้ของกิจการในภาพรวม	62
ii	ผลกระทบต่อรายได้ของกิจการแบ่งตามประเภทธุรกิจ.....	66
iii	ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในเชียงรายจากการสัมภาษณ์เชิงลึก	67
(4)	กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย	70
i	ผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19	70
ii	ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์.....	71
iii	ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป	72
(5)	กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย.....	74
i	ผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19	74
ii	ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์.....	75
iii	ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป	75
iv	ผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขในเชียงรายจากการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	76
3.1.3	สรุปผลกระทบทางสังคมจากข้าวปลอมในจังหวัดเชียงราย.....	78
3.2	กรณีศึกษาข้าวจริง จังหวัดสมุทรสาคร	80
3.2.1	แบบจำลองตรรกะผลกระทบทางสังคม	80

3.2.2	ผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข่าวเกี่ยวกับโควิด-19.....	83
(1)	กลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาคร.....	83
	i ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ.....	83
	ii ผลกระทบต่อสังคม.....	85
(2)	กลุ่มประชาชนในสมุทรสาคร.....	91
	i ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ.....	91
	ii ผลกระทบต่อสังคม.....	93
(3)	กลุ่มผู้ประกอบการในสมุทรสาคร.....	97
	i ผลกระทบต่อรายได้ของกิจการในภาพรวม.....	97
(4)	กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาคร.....	101
	i ผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19.....	101
	ii ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์.....	102
	iii ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป.....	103
(5)	กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร.....	104
	i ผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19.....	104
	ii ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์.....	105
	iii ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป.....	105
3.2.3	สรุปผลกระทบทางสังคมจากข่าวโควิด-19 ในจังหวัดสมุทรสาคร.....	107
บทที่ 4:	สรุปและข้อเสนอแนะ.....	110
	บรรณานุกรม.....	113

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 1	จังหวัดที่อยู่อาศัยของประชาชนนอกเชียงราย (ราย).....	22
แผนภาพที่ 2	อายุของประชาชนนอกเชียงราย (ร้อยละ).....	22
แผนภาพที่ 3	ระดับการศึกษาของประชาชนนอกเชียงราย (ราย)	23
แผนภาพที่ 4	อาชีพประชาชนนอกเชียงราย (ราย).....	24
แผนภาพที่ 5	รายได้ของประชาชนนอกเชียงราย (ร้อยละ)	25
แผนภาพที่ 6	อาชีพของประชาชนในเชียงราย (ราย)	26
แผนภาพที่ 7	รายได้ของประชาชนในเชียงราย (ร้อยละ)	27
แผนภาพที่ 8	อายุของผู้ประกอบการในเชียงราย (ร้อยละ).....	28
แผนภาพที่ 9	ระดับการศึกษาผู้ประกอบการในเชียงราย (ร้อยละ)	29
แผนภาพที่ 10	รายได้ของผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงราย (ร้อยละ).....	29
แผนภาพที่ 11	จังหวัดที่โรงพยาบาลตงสังกัดอยู่ของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ราย).....	30
แผนภาพที่ 12	อายุของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ร้อยละ).....	31
แผนภาพที่ 13	ระดับศึกษาของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ร้อยละ).....	31
แผนภาพที่ 14	รายได้ของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ร้อยละ)	32
แผนภาพที่ 15	รายได้ของบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย (ร้อยละ).....	33
แผนภาพที่ 16	จังหวัดที่อยู่อาศัยของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ราย)	35
แผนภาพที่ 17	อายุของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ร้อยละ)	36
แผนภาพที่ 18	ระดับการศึกษาของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ราย).....	37
แผนภาพที่ 19	อาชีพของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ราย).....	38
แผนภาพที่ 20	รายได้ของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	39
แผนภาพที่ 21	อาชีพของประชาชนในสมุทรสาคร (ราย).....	40
แผนภาพที่ 22	รายได้ของประชาชนในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	41
แผนภาพที่ 23	อายุของผู้ประกอบการในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	42
แผนภาพที่ 24	ระดับการศึกษาผู้ประกอบการในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	43
แผนภาพที่ 25	รายได้ของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	43
แผนภาพที่ 26	รายได้ของบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	44
แผนภาพที่ 27	แบบจำลองตรรกะผลกระทบของข่าวปลอมปิดเมืองเชียงราย	47
แผนภาพที่ 28	เหตุการณ์การเดินทางเข้าเชียงรายของประชาชนนอกเชียงราย (ร้อยละ)	50
แผนภาพที่ 29	การปรับตัวของประชาชนนอกเชียงรายที่วางแผนท่องเที่ยวในเชียงราย (ร้อยละ)	51
แผนภาพที่ 30	ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงรายที่มีแผนการท่องเที่ยวในเชียงราย (ร้อยละ).....	51

แผนภาพที่ 31 การปรับตัวของประชาชนนอกเชียงใหม่ที่มีแผนการเดินทางไปทำงานในเชียงใหม่ (ร้อยละ).....	52
แผนภาพที่ 32 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงใหม่ ที่มีแผนการเดินทางไปทำงานในเชียงใหม่ (ร้อยละ) ...	53
แผนภาพที่ 33 การปรับตัวของประชาชนนอกเชียงใหม่ที่มีแผนการเดินทาง ไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในเชียงใหม่ (ร้อยละ).....	54
แผนภาพที่ 34 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงใหม่ที่มี แผนการเดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในเชียงใหม่ (ร้อยละ).....	54
แผนภาพที่ 35 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงใหม่ที่มีแผนการเดินทางผ่าน (ร้อยละ)	55
แผนภาพที่ 36 พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากเดินทางเข้าพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ร้อยละ).....	56
แผนภาพที่ 37 ปริมาณการขับขี่ของประชาชนในเชียงใหม่จาก Apple's Mobility Trends	60
แผนภาพที่ 38 ประเภทของผู้ประกอบการในเชียงใหม่ (ร้อยละ).....	63
แผนภาพที่ 39 คะแนนการเปลี่ยนแปลงยอดขายของกิจการในเชียงใหม่ (ร้อยละ).....	64
แผนภาพที่ 40 คะแนนการเปลี่ยนแปลงยอดขายช่องทางช่องทางเดลิเวอรี่/ออนไลน์ของกิจการในเชียงใหม่ (ร้อยละ)	64
แผนภาพที่ 41 สาเหตุที่ทำให้ยอดขายและจำนวนลูกค้า/ผู้ใช้บริการลดลงในช่วงเวลาที่มีข่าว (ร้อยละ).....	65
แผนภาพที่ 42 คะแนนการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปเชียงใหม่ของโรงพยาบาลนอกพื้นที่ (ร้อยละ).....	71
แผนภาพที่ 43 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงใหม่จากข่าวปลอม (ร้อยละ).....	72
แผนภาพที่ 44 คะแนนผลกระทบต่อระบบการรักษาผู้ป่วยทั่วไปในโรงพยาบาลนอกเชียงใหม่จากข่าวปลอม (ร้อยละ)	73
แผนภาพที่ 45 คะแนนการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ที่โรงพยาบาลในเชียงใหม่ (ร้อยละ)..	74
แผนภาพที่ 46 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงใหม่จากข่าวปลอม (ร้อยละ)	75
แผนภาพที่ 47 คะแนนผลกระทบต่อระบบการรักษาผู้ป่วยทั่วไปของโรงพยาบาลในเชียงใหม่จากข่าวปลอม (ร้อยละ)	76
แผนภาพที่ 48 แบบจำลองตรรกะ ผลกระทบของข่าวจริง ผู้ติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 914 รายในโรงงานปลากระป๋องสมุทรสาคร	82
แผนภาพที่ 49 เหตุผลการเดินทางเข้าสมุทรสาครของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	85
แผนภาพที่ 50 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกสมุทรสาครที่มีแผนการท่องเที่ยวในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	86
แผนภาพที่ 51 การปรับตัวของประชาชนนอกสมุทรสาคร ที่มีแผนการเดินทางไปทำงานในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	87
แผนภาพที่ 52 การปรับตัวของประชาชนนอกสมุทรสาครที่มีแผนการเดินทาง ไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	88
แผนภาพที่ 53 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกสมุทรสาครที่มี แผนการเดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	88

แผนภาพที่ 54 การปรับตัวของประชาชนนอกสมุทรสาครที่มีแผนการเดินทาง ผ่านพื้นที่สมุทรสาคร (ร้อยละ).....	89
แผนภาพที่ 55 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกสมุทรสาครที่มีแผนการเดินทางผ่าน (ร้อยละ).....	90
แผนภาพที่ 56 พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากเดินทางเข้าพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	90
แผนภาพที่ 57 ปริมาณการขับขี่ของประชาชนในสมุทรสาครจาก Apple's Mobility Trends.....	94
แผนภาพที่ 58 ประเภทของผู้ประกอบการในสมุทรสาคร (ร้อยละ).....	98
แผนภาพที่ 59 คะแนนการเปลี่ยนแปลงของยอดขาย/จำนวนลูกค้า ในช่วงเวลาที่มีข่าว (ร้อยละ).....	99
แผนภาพที่ 60 คะแนนการเปลี่ยนแปลงของยอดขายสินค้าจากโรงงานในข่าว(ร้อยละ).....	99
แผนภาพที่ 61 สาเหตุที่ทำให้ยอดขายและจำนวนลูกค้าลดลงในช่วงเวลาที่มีข่าว (ร้อยละ).....	100
แผนภาพที่ 62 คะแนนการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปจังหวัดสมุทรสาครของ โรงพยาบาลนอกพื้นที่ (ร้อยละ).....	102
แผนภาพที่ 63 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาครจากข่าวดังกล่าว (ร้อยละ).....	102
แผนภาพที่ 64 คะแนนผลกระทบต่อการรักษาผู้ป่วยทั่วไปในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว (ร้อยละ).....	103
แผนภาพที่ 65 คะแนนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ของโรงพยาบาลในพื้นที่สมุทรสาคร (ร้อยละ).....	104
แผนภาพที่ 66 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาครจากข่าวดังกล่าว (ร้อยละ).....	105
แผนภาพที่ 67 ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีข่าวปลอม จ.เชียงราย.....	112
แผนภาพที่ 68 ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีข่าวจริง จ.สมุทรสาคร.....	112

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ประมาณการรายได้ท่องเที่ยวที่สูญเสียไปในช่วงที่มีข่าวปลอม: กรณีศึกษาเชียงราย	49
ตารางที่ 2	ประมาณการค่าใช้จ่ายของประชาชนในเชียงรายที่ลดลงในช่วงที่มีข่าวปลอม: กรณีศึกษาเชียงราย.....	57
ตารางที่ 3	ประมาณการรายได้ท่องเที่ยวที่สูญเสียไปในช่วงที่มีข่าว: กรณีศึกษาสมุทรสาคร	84
ตารางที่ 4	ประมาณการค่าใช้จ่ายของประชาชนในสมุทรสาครที่ลดลง ในช่วงที่มีข่าว: กรณีศึกษาสมุทรสาคร.....	91

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

แม้ว่า “ข่าวปลอม” (ในความหมาย “ข่าวลวง” ที่ใช้กันทั่วไป มีสามชนิดได้แก่ ข้อมูลที่ผิด หรือ misinformation ข้อมูลบิดเบือน หรือ disinformation และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย หรือ malinformation) จะมีปรากฏในสังคมมาโดยตลอด แต่จากการเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้การแพร่กระจายของข่าว เป็นไปอย่างรวดเร็ว ง่ายตาย และเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก ผลกระทบที่เกิดจากข่าวปลอมย่อมมีมากขึ้นตามไป ด้วย ตัวอย่างของผลกระทบที่เกิดจากข่าวปลอมหนึ่งที่ชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2563 ต่อเนื่องถึงปี 2564 คือ ข่าวปลอมเกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

ในประเทศไทยเอง นับตั้งแต่การระบาดในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เป็นต้นมา มีข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ระบาดตามมาเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะการระบาดรอบที่ 2 ในช่วงปลายปี 2563 พบว่าข่าวปลอมมีความรุนแรงและอาจกระทบกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้นจากความหวาดกลัวของประชาชนที่มีต่อโควิด-19 ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมในช่วงการระบาดของโควิด-19 และศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง ด้วยการจัดทำกรณีศึกษาผลกระทบจากข่าวปลอม 1 กรณี ในจังหวัดเชียงราย และกรณีศึกษาผลกระทบจากข่าวจริง 1 กรณี ในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ที่ศึกษาข่าวปลอมในช่วงโควิด-19 ยกตัวอย่างเช่น Alias et al. (2020) สัมภาษณ์และวิเคราะห์งานวิจัย 41 ชิ้นที่เกี่ยวข้องกับ ‘fake news’ และ ‘Covid-19’ และแบ่งผลกระทบจากข่าวปลอมในช่วงโควิด-19 ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact) เป็นผลจากความเชื่อบางอย่างในสังคมว่าสามารถใช้ป้องกันโรคได้ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคน้ำร้อน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ น้ำผึ้ง ปัสสาวะ ฯลฯ ขณะเดียวกันผลกระทบด้านสุขภาพอาจเกิดขึ้นจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพที่ไม่ได้รับการรับรอง ซึ่งทำให้ประชาชนสับสนและชีวิตตกอยู่ในอันตรายมากขึ้น

2. ผลกระทบด้านการบริหารของรัฐบาล (Governance Impact) เป็นผลกระทบที่นอกจากรัฐบาลจะต้องรับมือกับการระบาดของโรค ซึ่งรวมถึงการกระจายข่าวหรือแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องต่อประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อีกด้านหนึ่งรัฐบาลกลับต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากไปกับการค้นหาและรับมือกับข่าวปลอมที่สร้างความเข้าใจผิดต่อประชาชนในวงกว้าง

3. ผลกระทบด้านสังคม (Social Impact) เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาจากความหวาดกลัวต่อเชื้อชาติ (Xenophobia) โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนหรือเอเชียในประเทศตะวันตกหลายประเทศ ส่วนในกรณีของประเทศไทย คณะวิจัยพบตัวอย่างว่าการแสดงออกถึงความรังเกียจดังกล่าวเกิดขึ้นกับบุคคลที่เดินทางมาจากต่างพื้นที่หรือต่างจังหวัด ทั้งที่เป็นผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 แล้ว หรืออาจเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง แทนการรังเกียจต่อเชื้อชาติอย่างในประเทศตะวันตก

4. ผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact) เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระจายข่าวปลอมที่กระทบกับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น มีการใช้ข่าวปลอมเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อทำให้เสียชื่อเสียง ระหว่างประเทศจีนและสหรัฐอเมริกา

5. ผลกระทบด้านกฎหมาย (Legal Impact) เป็นผลกระทบที่นำไปสู่กระบวนการทางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อรัฐพยายามออกกฎหมายมารับมือกับข่าวปลอม

สำหรับการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของข่าวปลอมในกรณี จ. เชียงราย และข่าวจริงในกรณี จ. สมุทรสาคร คณะวิจัยใช้วิธีเขียนแบบจำลองตรรกะ (logic model) เพื่อกำหนดสมมุติฐานเกี่ยวกับเส้นทางผลกระทบของข่าวปลอม ที่อาจทำให้ผู้มีส่วนได้เสียเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากนั้นออกแบบและดำเนินการกระจายแบบสอบถามออนไลน์เพื่อทดสอบสมมุติฐานดังกล่าว ระหว่างเดือนเมษายน – มิถุนายน 2564 รวมถึงดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง

ผลการจัดทำกรณีศึกษา จ. เชียงราย และ จ. สมุทรสาคร สามารถสรุปได้ดังนี้

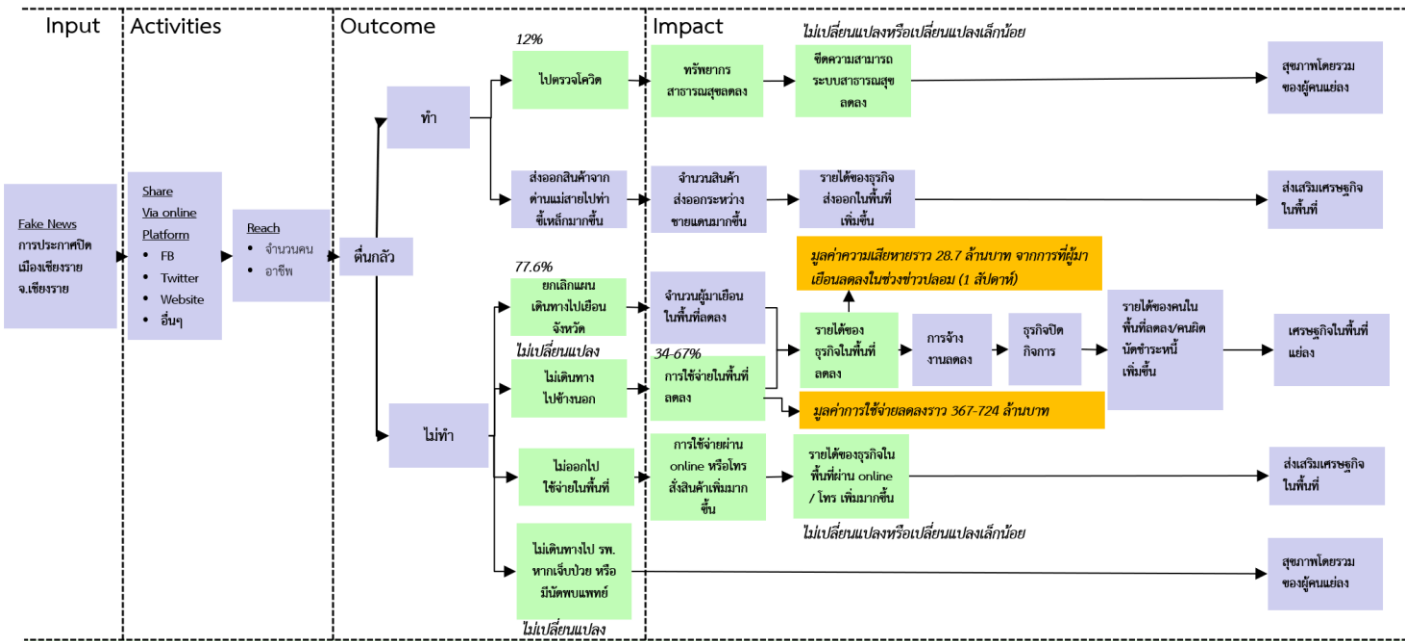
1. ข่าวที่ส่งผลให้ผู้รับสารตื่นกลัว ไม่ว่าจะ เป็น “ข่าวปลอม” หรือ “ข่าวจริง” สามารถส่งผลให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเมื่อผู้รับสารจำนวนมากเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ข่าวดังกล่าวก็อาจส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีเส้นทางผลกระทบ (impact chain) ที่ใกล้เคียงกัน ดังที่คณะวิจัยค้นพบจากกรณีศึกษาข่าวปลอมใน จ. เชียงราย และกรณีศึกษาข่าวจริงใน จ. สมุทรสาคร พูดอีกอย่างได้ว่า トラบโดที่ผู้รับสาร “เชื่อ” ว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเป็นความจริง (ไม่ว่าข้อมูลที่ได้รับมาจะเป็นข้อเท็จจริงจริงๆ หรือไม่) ผู้รับสารก็จะมีปฏิกิริยาต่อข่าวนั้นๆ ในทิศทางเดียวกันและคาดหมายได้
2. สำหรับผลกระทบทางเศรษฐกิจของข่าวปลอมในกรณีศึกษา จ. เชียงราย และข่าวจริงในกรณีศึกษา จ. สมุทรสาคร คณะวิจัยประเมินว่าประกอบด้วย มูลค่าการใช้จ่ายที่ลดลงของคนในจังหวัด และมูลค่าการใช้จ่ายของผู้มาเยือนที่หายไปเนื่องจากผู้มาเยือนส่วนหนึ่งตัดสินใจยกเลิกการเดินทาง โดยคณะวิจัยประเมินมูลค่าการใช้จ่ายของคนในจังหวัดที่ลดลง ในระยะเวลา 1 สัปดาห์ที่ข่าวแพร่หลาย ซึ่งน่าจะเป็นผลกระทบจากข่าว (คนเดินทางไปจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่น้อยลง) ไว้ว่า น่าจะมีมูลค่าสูงสุดไม่เกิน 367-724 ล้านบาท ในกรณีของเชียงราย และไม่เกิน 754-1,487 ล้านบาท ในกรณีของสมุทรสาคร สำหรับผลกระทบจากการตัดสินใจยกเลิกการเดินทางเข้าจังหวัด คณะวิจัยประเมินว่ามูลค่าการใช้จ่ายของผู้มาเยือนที่หายไปน่าจะมีขนาดสูงสุดราว 28 ล้านบาท ในกรณี จ. เชียงราย และ 7 แสนบาท ในกรณี จ. สมุทรสาคร
3. สำหรับผลกระทบทางสังคมของข่าวปลอมในกรณีศึกษา จ. เชียงราย และข่าวจริงในกรณีศึกษา จ. สมุทรสาคร คณะวิจัยพบว่า ผลกระทบของข่าวทั้งสองกรณีไม่ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขในสาระสำคัญมากนัก เนื่องจากมีผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 12 ใน จ. เชียงราย และร้อยละ 30 ใน จ. สมุทรสาคร ที่ตอบว่า “เดินทางไปตรวจโควิด-19” หลังจากที่ได้รับข่าวสารดังกล่าว อีก

ทั้งบุคลากรทางการแพทย์ในสองจังหวัดโดยรวมมองว่า ระบบสาธารณสุขในจังหวัดประสบปัญหา ทรัพยากรทางการแพทย์ขาดแคลนอยู่ก่อนหน้าที่จะเกิดข่าวดังกล่าวแล้ว และในช่วงที่เกิดข่าวดังกล่าว ผู้ป่วยในจังหวัดที่เดินทางมารับการตรวจโควิด-19 และผู้ที่กลับจากทั้งสองจังหวัดแล้วมารับการตรวจโควิด-19 จากโรงพยาบาลนอกจังหวัด ไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นในสาระสำคัญ ผลกระทบจากข่าวดังกล่าวหลักๆ น่าจะเป็นการที่ผู้ป่วยทั่วไปถูกเลื่อนนัดจากโรงพยาบาล ซึ่งคณะวิจัยไม่มีข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามมากพอที่จะทำการวิเคราะห์เพิ่มเติม

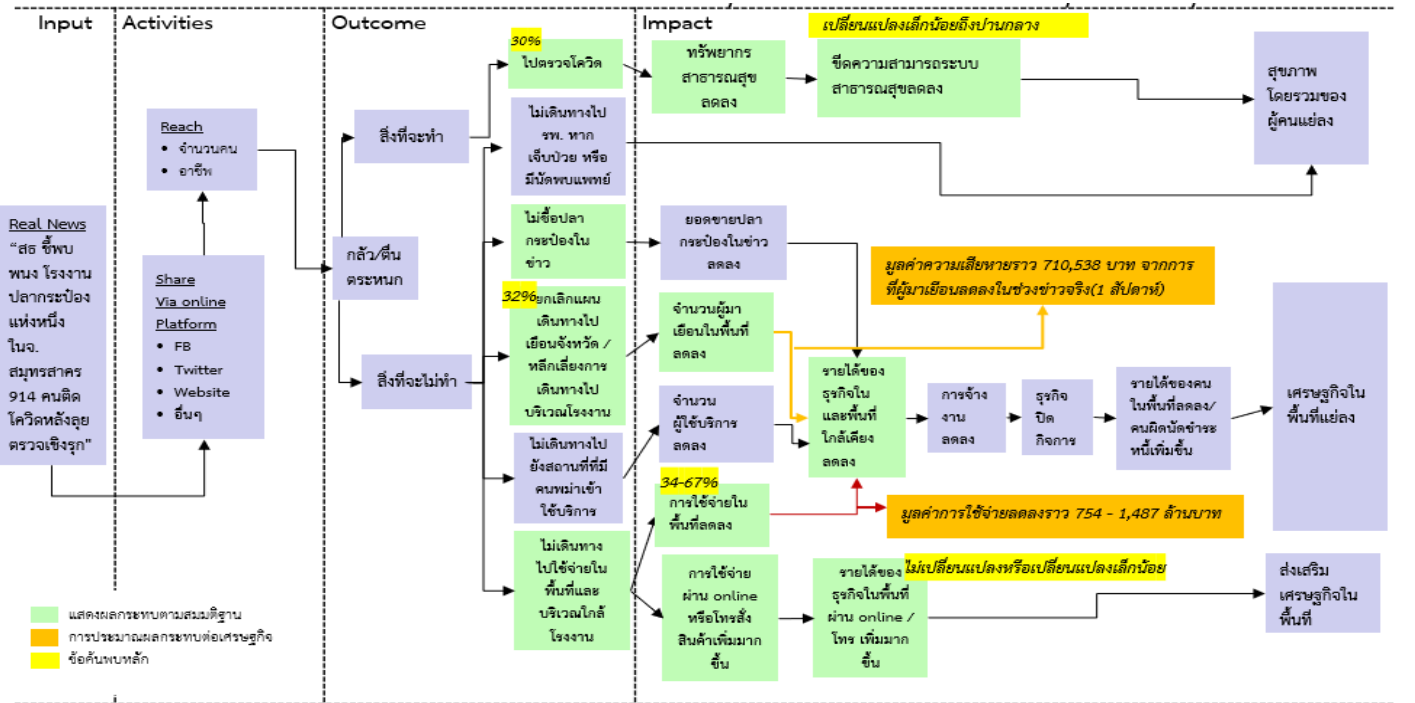
4. การจำแนกแยกแยะผลกระทบ ระหว่างผลกระทบที่เกิดจาก “ข่าว” ในกรณีศึกษา กับผลกระทบที่เกิดจาก “ปัจจัยอื่น” ในช่วงเวลา 1 สัปดาห์ที่ข่าวนั้นแพร่หลาย เช่น ข่าวขึ้นอื่น มาตรการของภาครัฐ ฯลฯ เป็นสิ่งที่แทบเป็นไปได้ เนื่องจากข่าวทุกชิ้นมีได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ ในภาวะที่ไม่มีข้อมูลข่าวสารชิ้นอื่นๆ เลย แต่เกิดขึ้นท่ามกลางปัจจัยแวดล้อมมากมายและข้อมูลข่าวสารอีกหลายชิ้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนบ่อยครั้งไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนว่า เกิดจากข่าวปลอม หรือเกิดจากข่าวจริงก่อนหน้านั้น ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีศึกษาข่าวปลอม จ. เชียงราย ตัวแทนสมาคมโรงแรมฯ มองว่าข่าวจริงเรื่องการลักลอบเข้ามาของผู้ติดเชื้อจากเมียนมา ส่งผลกระทบให้ยอดจองที่พักลดลงมากอยู่แล้ว ก่อนที่ข่าวปลอมซึ่งตามมาติดๆ จะส่งผลให้ยอดจองลดลงไปอีก การแยกผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวทั้งสองขึ้นแทบเป็นไปได้ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันและเกี่ยวข้องกันโดยตรง
5. เป็นไปได้ว่าผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจากข่าวปลอมในช่วงโควิด-19 จะมีชนิดและขนาด ชนิดลดลงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะผู้ประกอบการและประชาชนล้วนมีการปรับตัวหลังจากที่เกิดโควิด-19 ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 มาอย่างต่อเนื่องแล้วก่อนที่จะได้รับรู้ข่าวเหล่านี้ หรือพูดอีกอย่างคือ เกิดความ “ซาชิน” กับสถานการณ์การระบาด ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีศึกษาข่าวจริง จ. สมุทรสาคร คณะวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการครึ่งหนึ่งปรับตัวด้วยการเลิกจ้างพนักงาน ลดค่าจ้างหรือลดชั่วโมงการทำงาน ทั้งแรงงานชาวไทยและชาวต่างชาติ ตั้งแต่เกิดการระบาดของโควิด-19 ก่อนหน้าข่าวในกรณีศึกษา

ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา จ. เชียงราย และ จ.สมุทรสาคร สรุปได้ในแผนภาพสองแผนภาพด้านล่าง โดยกล่องสีเขียวแสดงผลกระทบตามสมมุติฐานในแบบจำลองตรรกะที่คณะวิจัยพบข้อมูลจากแบบสอบถาม ตัวเอน แสดงข้อค้นพบหลักๆ ของหัวข้อนั้นๆ จากแบบสอบถาม และกล่องสีส้มแสดงผลการประเมินผลกระทบต่อเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม ประกอบกับสถิติรายจังหวัดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีข่าวปลอม จ.เชียงราย

ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีข่าวจริง จ.สมุทรสาคร

สำหรับงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับข่าวปลอมในอนาคต คณะวิจัยเสนอว่าควรมีการออกแบบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้รับสารทันทีที่เกิดและกระจายข่าวปลอมขึ้น เนื่องจากข่าวปลอมมี “อายุขัย” ค่อนข้างจำกัดเพียงไม่กี่วันก่อนที่คนจะได้รับรู้ข้อมูลที่แท้จริง และผลกระทบของข่าวปลอมแยกยากจากปัจจัยอื่นๆ ดังที่กรณีศึกษาทั้งสองกรณีในงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็น

บทที่ 1: บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

แม้ว่า “ข่าวปลอม” (ในความหมาย “ข่าวลวง” ที่ใช้กันทั่วไป มีสามชนิดได้แก่ ข้อมูลที่ผิด หรือ misinformation ข้อมูลบิดเบือน หรือ disinformation และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย หรือ malinformation) จะมีปรากฏในสังคมมาโดยตลอด แต่จากการเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้การแพร่กระจายของข่าว เป็นไปอย่างรวดเร็ว ง่ายตาย และเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก ผลกระทบที่เกิดจากข่าวปลอมย่อมมีมากขึ้นตามไป ด้วย ตัวอย่างของผลกระทบที่เกิดจากข่าวปลอมหนึ่งที่ชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2563 ต่อเนื่องถึงปี 2564 คือ ข่าวปลอมเกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

ผลกระทบเชิงลบจากข่าวปลอมเกี่ยวกับการระบาดของโควิด-19 นั้นรุนแรงและรวดเร็วจนองค์การอนามัยโลก (WHO) ต้องรีบออกมาตอบโต้ นิยามการระบาดของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ว่าเป็น “Infodemic” เพื่อสื่อว่านอกจากโลกจะต้องเผชิญกับโรคระบาดครั้งใหญ่แล้ว โลกจะยังต้องรับมือกับข่าวปลอมที่มีความรุนแรงไม่แพ้กัน โดยการประกาศนี้เกิดขึ้นหลายสัปดาห์ก่อนหน้าหน้าที่องค์การอนามัยโลกจะประกาศให้โควิด-19 เป็นการระบาดทั่วโลกเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 เสียอีก (The New York Times, 2020 และ Ghebreyesus, 2020)

การแสดงออกถึงความกังวลต่อข่าวปลอมขององค์การอนามัยโลกอย่างรวดเร็วสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและผลกระทบของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ที่อาจก่อความเสียหายได้ไม่น้อยไปกว่าการระบาดของโรคจริง ๆ ไม่ว่าจะทำให้การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือของประชาชน ผู้กำหนดนโยบาย และบุคลากรทางการแพทย์ยากขึ้น, เพิ่มความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และปัญหาทางจิตอื่น ๆ ให้แก่ประชาชน รวมทั้งในที่สุดประชาชนที่ถูกป้อนข้อมูลจำนวนมากจะไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรการพื้นฐานที่สำคัญได้ และกระบวนการตัดสินใจด้วยสมรรถนะ โดยเฉพาะช่วงเวลาสำคัญที่ต้องตัดสินใจอย่างเร่งด่วนและไม่มีเวลารวบรวมหรือวิเคราะห์ข้อมูลได้เพียงพอ (Pan American Health Organization, 2020)

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่การระบาดในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เป็นต้นมา มีข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ระบาดตามมาเป็นระยะ ๆ การระบาดรอบที่ 2 ในช่วงปลายปี 2563 พบว่าข่าวปลอมมีความรุนแรงและอาจกระทบกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้นจากความหวาดกลัวของประชาชนที่มีต่อโควิด-19 ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมในช่วงการระบาดของโควิด-19 และศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง ด้วยการจัดทำกรณีศึกษาผลกระทบจากข่าวปลอม 1 กรณี ในจังหวัดเชียงราย และกรณีศึกษาผลกระทบจากข่าวจริง แต่สร้างความสับสนแก่สังคมได้มาก 1 กรณี ในจังหวัดสมุทรสาคร

1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

เพื่อรวบรวมวรรณกรรมเกี่ยวกับผลกระทบของข่าวปลอมในช่วงโควิด-19 และประเมินผลกระทบทางสังคมของข่าวเกี่ยวกับโควิด-19 จำนวน 2 กรณี ได้แก่ ข่าวปลอมเรื่องการประกาศปิดเมืองเชียงราย ช่วงสัปดาห์แรกของเดือนธันวาคม 2563 และข่าวจริง แต่มีแง่มุมที่สร้างความสับสนแก่สังคมได้มาก เรื่องการติดเชื้อในโรงงานปลากระป๋องแห่งหนึ่งที่จังหวัดสมุทรสาคร ช่วงปลายเดือนธันวาคม 2563 - ต้นเดือนมกราคม 2564

โดยในกรณีศึกษาข่าวจริงของสมุทรสาคร การวิเคราะห์ของบริษัท Wisersight ชี้ให้เห็นว่าข่าวจริงในกรณีนี้มีความซับซ้อนมากกว่าข่าวจริงปกติและสร้างความสับสนหรือตื่นตระหนกแก่สังคมได้มาก กล่าวคือหลังจากในวันที่ 3 มกราคม 2564 เริ่มตรวจเชื้อโควิด-19 ในโรงงานปลากระป๋องในสมุทรสาคร ในช่วงเย็นของวันที่ 4 มกราคม 2564 เริ่มมีข่าวการติดเชื้อโควิด-19 ถึงประมาณ 900 คน เริ่มส่งต่อกันในกลุ่มแรงงานในพื้นที่ผ่านไลน์ หลังจากนั้นในวันที่ 5 มกราคม 2564 รายงานจากเครือข่ายแรงงานสมุทรสาครยืนยันเพิ่มเติมว่ามีจำนวนผู้ติดเชื้ออีกประมาณ 900 คน โดยในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีรายงานข่าวอย่างเป็นทางการจากภาครัฐ

ต่อมาในวันที่ 6 มกราคม 2564 รองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครจึงยืนยันข่าวว่ามีผู้ติดเชื้อในโรงงานปลากระป๋อง 900 คนจริง แต่เป็นการติดเชื้อที่สะสมมาตั้งแต่วันที่ 3 และ 4 มกราคม 2564 ซึ่งถูกรายงานเป็นยอดผู้ติดเชื้อประจำวันในวันที่ 4 และ 5 มกราคม 2564 ที่ 500 คนและ 400 คน ตามลำดับ ดังนั้น การรายงานข่าวว่ามีผู้ติดเชื้อ 900 คนในช่วงวันที่ 4 - 5 มกราคม 2564 จึงสร้างความสับสนว่าเกิดการติดเชื้อใหม่พร้อมกันภายในวันเดียว 900 คน

การวิเคราะห์ผลกระทบข่าวจริงสมุทรสาครจึงแตกต่างจากกรณีข่าวปลอมเชียงราย กล่าวคือด้านหนึ่งเป็นข่าวจริง หากนับจำนวนรวมผู้ติดเชื้อในช่วงเวลาดังกล่าวประมาณ 3 - 4 วัน แต่อีกด้านหนึ่งกลับมีลักษณะสร้างความสับสนหรือความตื่นตระหนกแก่สังคม เพราะในช่วงเวลาระหว่างวันที่ 4 - 5 มกราคม 2564 เกิดการกระจายข่าวในลักษณะที่ชวนให้เข้าใจว่ามีผู้ติดเชื้อใหม่ต่อวันสูงกว่าความจริง

1.3 การทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยผลกระทบของข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19

การแพร่กระจายของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19

งานวิจัยจำนวนหนึ่งพยายามศึกษาช่องทางการแพร่ระบาดของข่าวปลอม¹ เกี่ยวกับโควิด-19 โดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น Pulido et al. (2020) ศึกษาการแพร่กระจายข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 เทียบกับข่าวจริงในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ (Twitter) จำนวน 1,000 ทวิต พบว่าข่าวปลอมถูกนำเข้าสู่แพลตฟอร์ม

¹ รวมไปถึงคำอื่น ๆ นอกเหนือไปจากข่าวปลอม หรือ Fake News แต่ปัจจุบันนิยมใช้แทนกัน เช่น misinformation, false information, disinformation และ Infodemic โดยในรายงานนี้จะใช้เพียง “ข่าวปลอม” ยกเว้นจะระบุความหมายเฉพาะเจาะจงเป็นอย่างอื่น

มากกว่าข่าวจริง โดยจากฐานข้อมูลพบว่า มีจำนวนข่าวปลอมมากกว่าข่าวจริงเกือบ 2 เท่า อย่างไรก็ตาม ในแง่ การ “หมุนเวียน” ของข่าวปลอมเป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่า เนื่องจากข่าวจริงยังคงเป็นข่าวที่ถูกกระจายต่อ (retweet) มากกว่าข่าวปลอม ซึ่งขัดแย้งกับงานศึกษาก่อนหน้านี้ที่พบว่า ข่าวปลอมสามารถแพร่กระจายไปได้ อย่างรวดเร็วกว่าเสมอ ทั้งในแง่จำนวนและการส่งต่อ

Bridgman et al. (2020) ขยายขอบเขตการศึกษาการแพร่กระจายของข่าวปลอมของ Pulido et al. (2020) ด้วยการเปรียบเทียบการแพร่กระจายของข่าวปลอมในสื่อสังคมออนไลน์และสื่อกระแสหลัก โดยอาศัย ข้อมูลของ Twitter ราว 2.5 ล้านทวีตเกี่ยวกับโควิด-19 ในประเทศแคนาดา และบทความข่าวอีกมากกว่า 9,000 ชิ้นจากเว็บไซต์ข่าวของแคนาดา 19 เว็บไซต์ โดยพบว่าข่าวปลอมถูกเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ มากกว่าสื่อกระแสหลัก ขณะเดียวกันข่าวจริงที่พยายามแก้ไขข่าวปลอมดังกล่าวกลับถูกเผยแพร่ในสื่อกระแส หลักเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าในสื่อสังคมออนไลน์

แรงจูงใจในการส่งต่อข่าวปลอม

ช่วงที่มีการระบาดของโควิด-19 สื่อสังคมออนไลน์จัดว่ามีความสำคัญและสามารถสร้างผลกระทบ อย่างมากในการรับข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้งานในสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีงานวิจัยศึกษาพฤติกรรมการส่งต่อข่าว ปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงที่เกิดโรคระบาดโควิด-19 อาทิ งานวิจัยของ Islam et al (2020) ที่ศึกษา ปัจจัยในการเพิ่มโอกาสการส่งต่อข่าวโควิด-19 โดยปราศจากการตรวจสอบ จากปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการส่ง ต่อ 2 ด้าน คือ ความต้องการโฆษณาตัวเอง (Self-promotion) และความบันเทิง (Entertainment) กับปัจจัย ของลักษณะส่วนบุคคล 3 ลักษณะคือ ลักษณะความชอบสำรวจสิ่งที่ตนไม่รู้ (Exploration) ลักษณะการขาด การควบคุมตนเอง (Deficient self-regulation หรือ DS-R)² และลักษณะความเลื่อมใสในลัทธิหรือศาสนา (Religiosity) โดยได้ศึกษากับกลุ่มประชากรในประเทศบังกลาเทศที่เข้ามาตอบแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 433 คน

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะของบุคคลและแรงจูงใจที่สำคัญที่เพิ่มโอกาสการส่งต่อข้อมูลโดยไม่ ตรวจสอบ คือ นิสัยการขาดการควบคุมตนเอง (Deficient self-regulation หรือ DS-R) และแรงจูงใจเรื่อง ความต้องการโฆษณาตนเอง (Self-promotion) ในส่วนของตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญซึ่งช่วยลดการไม่ ตรวจสอบข่าวก่อนส่งนั้นเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะชอบสำรวจสิ่งที่ตนเองไม่รู้ (Exploration) หรือหมายความว่า กลุ่มคนที่มีลักษณะชอบสำรวจสิ่งที่ตนเองไม่รู้ (Exploration) จะมีโอกาสน้อยที่จะส่งต่อข่าวปลอมที่เกี่ยวกับ โควิด-19

² กลุ่มคนที่มีลักษณะของการขาดการควบคุมตนเอง (deficient self-regulation: DS-R) หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสับสนเมื่อ ต้องลงมือทำและมักตัดสินใจเนื่องจากโดนกระตุ้นจากภายนอกหรือนิสัยส่วนตัว ปราศจากการวางแผนบริหารจัดการหรือการ นำความรู้และความเข้าใจเป็นปัจจัยในการลงมือหรือตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Whelan et al., 2020a อ้างถึงใน Islam et al., 2020)

ในส่วนของปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการส่งต่อข่าวโดยไม่ตรวจสอบนั้น ลักษณะนิสัยการขาดการควบคุมตนเอง (Deficient self-regulation หรือ DS-R) และแรงจูงใจด้านความต้องการโฆษณาตนเอง (Self-promotion) เป็นตัวแปรในการบ่งชี้ว่าน่าจะเป็นกลุ่มที่เข้าข่าย “เสพสื่อสังคมออนไลน์จนล้า” (Social media fatigue หรือ SMF) และแรงจูงใจด้านความบันเทิง (Entertainment) ถือเป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจในการส่งต่อข่าว เพราะความบันเทิงช่วยรับมือกับความล้าจากการเสพสื่อสังคมออนไลน์ได้

อย่างไรก็ตาม การส่งต่อข่าวปลอมนั้นอาจไม่ได้เกิดจากจุดประสงค์ทางลบเพียงอย่างเดียว ผู้ส่งต่ออาจคาดหวังว่า การส่งต่อข่าวสารดังกล่าวจะช่วยให้ผู้รับข้อมูลได้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าว โดยปราศจากการไตร่ตรองและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาข่าวก่อน ข้อมูลที่ส่งต่อนี้มักเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเองจากภัยอันตรายต่างๆ โดยจากงานวิจัยของ Apuke and Omar (2020) ได้ศึกษาประชากรในประเทศไนจีเรียพบว่าสาเหตุสำคัญของการส่งต่อข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดโควิด-19 เกิดจากความรู้สึกเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน (altruism) ภายในสังคมและความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาข่าวก่อนส่งต่อ ในแง่นี้ การส่งต่อข่าวปลอมจึงมีแรงจูงใจจากความพยายามรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Social Cohesion) ด้วย (Alias, 2020)

ทั้งนี้ การส่งต่อข่าวปลอม หรือการไม่ตรวจสอบข่าวที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด-19 อาจไม่ได้มาจากแรงจูงใจหรือลักษณะของกลุ่มคนที่กล่าวถึงข้างต้นแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากการได้รับข้อมูลที่มากเกินไปและการมีความนิยมเชื่อถือแหล่งข่าวออนไลน์ที่มีมากกว่า (Laato et al., 2020) อีกทั้งการไม่ไตร่ตรองความถูกต้องของเนื้อหาข่าวก่อนส่งต่อ ก็เป็นหนึ่งในสาเหตุของการส่งต่อข่าวปลอมอีกเช่นกัน โดยงานวิจัยของ Pennycook et al., (2020) ได้ศึกษาพฤติกรรมการส่งต่อข่าวปลอมในกลุ่มประชากรสหรัฐอเมริกาจากข้อมูลการตอบแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 1,700 คน ผลการศึกษาพบว่า การขาดความไตร่ตรองความถูกต้องของเนื้อหาข่าวก่อนส่ง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการส่งต่อข่าวปลอม และที่น่าสนใจคือหากผู้ที่ส่งต่อข่าวได้รับการสะกิดเตือนเรื่องความถูกต้องของเนื้อหาข่าวก่อนส่งต่อจะสามารถเพิ่มระดับการตรวจสอบข่าวก่อนส่งได้

ผลกระทบของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ในมิติต่าง ๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสังคมของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 งานวิจัยที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้มากที่สุด คือ งานวิจัยแบบการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis) ของ Alias et al. (2020) ที่รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับข่าวปลอมในช่วงการระบาดของโควิด-19 พร้อมทั้งวิเคราะห์สรุปผลกระทบของข่าวปลอมต่อสังคมในมิติต่าง ๆ ด้วย

Alias et al. (2020) สำรวจและวิเคราะห์งานวิจัยจากฐานข้อมูล Scopus จำนวน 41 ชิ้นที่เกี่ยวข้องกับ ‘fake news’ และ ‘Covid-19’ และแบ่งผลกระทบจากข่าวปลอมในช่วงโควิด-19 ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact) เป็นผลจากความเชื่อบางอย่างในสังคมว่าสามารถใช้ป้องกันโรคได้ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคน้ำร้อน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ น้ำผึ้ง ปัสสาวะ ฯลฯ ขณะเดียวกันผลกระทบด้านสุขภาพอาจเกิดขึ้นจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพที่ไม่ได้รับการรับรอง ซึ่งทำให้ประชาชนสับสนและชีวิตตกอยู่ในอันตรายมากขึ้น ตัวอย่างเช่น กรณีมีคนเสียชีวิตมากกว่า 100 คนจากการบริโภคแอลกอฮอล์เมทานอลในอิหร่าน เพราะเชื่อว่าสามารถรักษาโควิด-19 ได้

นอกจากผลกระทบต่อสุขภาพทางกายภาพแล้ว การรับรู้ข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 จำนวนมากยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต โดยเฉพาะความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพ (Cyberchondria) ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีความเสี่ยงมากขึ้นที่จะได้รับผลกระทบจากโรค (Islam et al, 2020 อ้างใน Alias, 2020) และเกิดการส่งต่อข่าวปลอมมากขึ้นด้วย (Laato et al., 2020 อ้างใน Alias, 2020)

2. ผลกระทบด้านการบริหารของรัฐบาล (Governance Impact) เป็นผลกระทบที่นอกจากรัฐบาลจะต้องรับมือกับการระบาดของโรค ซึ่งรวมถึงการกระจายข่าวหรือแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องต่อประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อีกด้านหนึ่งรัฐบาลกลับต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากไปกับการค้นหาและรับมือกับข่าวปลอมที่สร้างความเข้าใจผิดต่อประชาชนในวงกว้าง (Rodrigues and Xu, 2020 ใน Alias, 2020) ดังนั้น หากปราศจากแนวทางรับมือที่สอดคล้องกันว่าจะใครควรเชื่อหรือควรตอบสนองกับข่าวต่าง ๆ อย่างไร การแพร่กระจายของข่าวปลอมในวงกว้างและความล้มเหลวของรัฐบาลที่จะบริหารจัดการโรคระบาดจะเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้น (Ribeiro et al., 2020 อ้างใน Alias, 2020)

3. ผลกระทบด้านสังคม (Social Impact) เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาจากความหวาดกลัวต่อเชื้อชาติ (Xenophobia) โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนหรือเอเชียในประเทศตะวันตกหลายประเทศ จากข้อเท็จจริงที่ว่าประเทศจีนเป็นจุดเริ่มต้นของการระบาดของโควิด-19 ซึ่งนำไปสู่การเหยียดหยาม แสดงออกว่ารังเกียจหรือการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจของกลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งทำให้ผู้ป่วยกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะปกปิดข้อมูลที่ทำให้เป็นการรักษาหรือติดตามกักกันโรคมากขึ้นอีกด้วย (Shimizu, 2020; Mejova & Kalimeri, 2020; Rovetta & Bhagavathula, 2020 อ้างใน Alias, 2020)

เมื่อหันมาดูประเทศไทย คณะวิจัยพบตัวอย่างว่าการแสดงออกถึงความรังเกียจดังกล่าวเกิดขึ้นกับบุคคลที่เดินทางมาจากต่างพื้นที่หรือต่างจังหวัด ทั้งที่เป็นผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 แล้ว หรืออาจเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง แทนการรังเกียจต่อเชื้อชาติอย่างในประเทศตะวันตก (ผู้จัดการออนไลน์, 22 ธันวาคม 2563 และข่าวสดออนไลน์, 3 เมษายน 2563)

4. ผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact) เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระจายข่าวปลอมที่กระทบกับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น มีการใช้ข่าวปลอมเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อทำให้เสียชื่อเสียง ระหว่างประเทศจีนและสหรัฐอเมริกา (Moscadelli et al., 2020 อ้างใน Alias, 2020) นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นหนึ่งในสหรัฐอเมริกายังพบว่า ข่าวปลอมประเภทนี้ยังส่งเสริมการแพร่กระจายของทฤษฎีสมคบคิดทางการเมืองระหว่างประเทศ (conspiracy theories) ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ด้วย (Calvillo et al., 2020 อ้างใน Alias, 2020)

5. **ผลกระทบด้านกฎหมาย (Legal Impact)** เป็นผลกระทบที่นำไปสู่กระบวนการทางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น ประเทศเปรูได้ออกกฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้นเกี่ยวกับการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อรับมือกับข่าวปลอมในประเทศ โดยผู้ที่ถูกตัดสินว่าผลิตหรือเผยแพร่ข่าวปลอมจะต้องโทษจำคุกตั้งแต่ 3-6 ปี ซึ่งนักวิจัยบางคนพบว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้เปรูเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการดูแลการระบาดของข่าวปลอมอย่างมาก (Alvarez-Risco et al., 2020 อ้างใน Alias, 2020)

อย่างไรก็ตาม สำหรับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากข่าวปลอม คณะวิจัยพบว่ายังไม่ค่อยมีการศึกษามากนัก โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงประจักษ์ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ยังคงไม่สิ้นสุดลง และระเบียบวิธีวิจัยที่อาจทำให้ไม่สามารถแยกผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการระบาดของโควิด-19 โดยตรง ออกจากผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ได้อย่างชัดเจน

ผลกระทบของข่าวโควิด-19 ปลอมต่อการรับรู้ข่าวจริง

นอกจากจะมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาผลกระทบของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ในมิติต่างๆ แล้ว ยังมีงานวิจัยชิ้นอื่นๆ ที่ศึกษาผลกระทบจากข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ต่อการรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น Bridgman et al. (2020) อาศัยข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างตัวแทนประชากรของแคนาดา 2,500 คน เพื่อศึกษาว่า การรับรู้ข่าวปลอมส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรค การรับรู้ความเสี่ยงของโรค และการปฏิบัติตามตามมาตรการเว้นระยะห่างอย่างไร ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มคนที่เน้นการรับข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ (ซึ่งมีปริมาณข่าวปลอมมากกว่า) จะส่งผลให้ 1) รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 ที่ไม่ถูกต้องมากขึ้น และ 2) ปฏิบัติตนตามมาตรการเว้นระยะห่างน้อยลง ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มคนที่เน้นการรับรู้ข่าวสารจากสื่อกระแสหลักที่จะรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 อย่างถูกต้องและเลือกที่จะปฏิบัติตามมาตรการเว้นระยะห่าง ขณะเดียวกัน การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 ที่ไม่ถูกต้องยังส่งผลให้ประชาชนประเมินความเสี่ยงจากโรครดังกล่าวว่าน้อยลงด้วย

ขณะที่ Kim et al. (2020) อาศัยข้อมูลแบบสำรวจจาก 3 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา, เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ จำนวนราว 3,000 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาว่าการรับรู้ข่าวปลอมจะไปลดความสามารถในการรับรู้ข่าวจริงหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ข่าวปลอมจะไปช่วยลดภาวะขาดแคลนข้อมูล ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาข้อมูลที่ลดลงหรืออาจถึงขั้นหลีกเลี่ยงที่จะรับข้อมูลใหม่ที่ถูกต้องเพิ่มเติม เนื่องจากเข้าใจผิดว่ามีข้อมูลที่เพียงพอต่อการป้องกันหรือปฏิบัติตัวแล้ว

การรับมือข่าวปลอมและแนวทางการแก้ไข

ขณะเดียวกัน ความพยายามในการแก้ไขและรับมือกับข่าวปลอมอาจไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด เนื่องจากผู้ที่ได้รับข่าวปลอมมีความเชื่อว่าข่าวปลอมนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและไม่ได้ตระหนักว่าข่าวที่รับรู้มานั้นเป็นข่าวปลอม ตัวอย่างเช่น ในงานของ Walter & Tukachinsky (2020) ซึ่งเป็นงานวิจัยแบบการวิเคราะห์ทอถิมาน (Meta-Analysis) ใช้ข้อมูลจากงานวิจัยทั้งหมด 32 ชิ้น รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 6,527 กลุ่มตัวอย่าง ได้ข้อสรุปว่าข้อความที่ใช้การแก้ข่าวปลอมไม่สามารถขจัดความเชื่อที่มีต่อข่าวปลอมของผู้รับข่าวให้หมดไปได้ โดยการศึกษาที่ยังค้นพบด้วยว่า การแก้ข่าวปลอมผ่านแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือกลับมีประสิทธิภาพต่ำกว่าการ

ประกาศข้อความผ่านแหล่งข่าวที่ผู้รับข่าวได้ข่าวปลอมนั้นๆ อีกทั้งข้อความที่ใช้แก้ไขข่าวปลอมต้องสอดคล้องกับมุมมองของคนทั่วไปในปัจจุบันด้วย เหตุผลของการเลือกยึดเชื่อข้อมูลข่าวปลอมนั้น เนื่องด้วยคนที่ได้รับข่าวปลอมมีแนวโน้มที่จะเลือกเชื่อข่าวปลอมเพราะข่าวมีเนื้อหาที่ครบถ้วนกว่าข่าวจริงที่มีเนื้อหาไม่ครบถ้วน (Johnson & Seifert, 1994 อ้างใน Walter & Tukachinsky, 2020)

นอกจากนั้น ระยะเวลาที่ผู้รับได้ข่าวปลอมโดยไม่ได้รับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างรวดเร็ว มีผลต่อความสามารถในการแก้ไขข่าวปลอมของบุคคลนั้นในระยะยาวด้วย โดยยิ่งผู้รับสารเชื่อในข่าวปลอมนานเท่าใด ยิ่งส่งผลให้ข่าวปลอมติดแน่นในความทรงจำของผู้รับข้อมูลและยิ่งยากที่จะขจัดความเชื่อที่มีต่อข่าวปลอมนั้น ออกได้ (Ecker, Lewandowsky, Cheung, & Maybery, 2015 อ้างใน Walter & Tukachinsky, 2020) และหากการแก้ไขข่าวปลอมเกิดขึ้นรวดเร็วมากเพียงใด ความสามารถในการขจัดข่าวปลอมออกจากความเชื่อของบุคคลก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขข่าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่ใช้ในการแก้ไขข่าวเน้นการให้คำอธิบาย ข้อเท็จจริง หลักฐาน และวิธีอธิบาย ให้ประชาชนเข้าใจและสามารถคลายความสงสัยได้ รวมถึงต้องคำนึงถึงช่องทางที่ใช้แก้ไข และความเร็วของการแก้ไขข่าวปลอมดังกล่าวด้วย หากคำนึงถึงบริบททั้ง 3 อย่างนี้อย่างครบถ้วนก็จะสามารถเพิ่มโอกาสและประสิทธิภาพของข้อความที่ใช้แก้ไขข่าวปลอมได้มากขึ้น

1.4 กรอบคิดและระเบียบวิธีวิจัย การศึกษาผลกระทบทางสังคมของข่าวปลอม

สำหรับระเบียบวิธีการศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข่าวปลอมเกี่ยวกับการระบาดของโควิด-19 ซึ่งมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะข่าวปลอมในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดสมุทรสาคร คณะวิจัยเริ่มต้นจากการเขียนแบบจำลองตรรกะ (Logic Model) เป็นเครื่องมือทางความคิดสำหรับเชื่อมโยงผลกระทบที่เป็นไปได้ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการรับรู้ข่าวปลอมดังกล่าวอย่างเป็นเหตุเป็นผลมากที่สุด

แบบจำลองตรรกะโดยทั่วไปมีองค์ประกอบ 4 ส่วนที่เชื่อมโยงเป็นเหตุปัจจัย ได้แก่ การรับข้อมูลหรือทรัพยากรต้นทาง (Input) ในกรณีนี้คือการรับรู้ข่าวปลอมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลังจากนั้นตั้งสมมุติฐานว่าการรับรู้ข่าวปลอมอาจส่งผลไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้มีส่วนได้เสีย (Activities) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้นำไปสู่ผลลัพธ์ทางสังคม (Outcomes) ใดบ้าง และสุดท้ายเชื่อมโยงผลลัพธ์เหล่านี้กับผลกระทบ (Impacts) ในระยะยาวที่อาจเกิดขึ้น

เพื่อทดสอบสมมุติฐานของแบบจำลองตรรกะ คณะวิจัยเก็บข้อมูลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ จากแบบสอบถามออนไลน์ตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน - กลางเดือนมิถุนายน 2564 รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่ประชาชนทั่วไป ได้แก่ หอการค้าจังหวัด สมาคมผู้ประกอบการในภาคการท่องเที่ยว และกลุ่มแพทย์ประจำโรงพยาบาลในจังหวัด

อนึ่ง เพื่อให้คณะวิจัยเก็บข้อมูลผลกระทบจากการรับรู้ข่าวปลอมอย่างใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด แบบสอบถามจะไม่ระบุว่าเป็นกรณีศึกษา “ข่าวปลอม” เนื่องจากองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการประเมินผล

กระหนทางสังคมของข้าวปลอม มีเพียงการได้รับรู้ข่าวและพฤติกรรมการตอบสนองต่อข่าวดังกล่าวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยไม่จำเป็นต้องรับรู้ว่าเป็น “ข้าวปลอม” หรือไม่

บทที่ 2: สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม

2.1 กรณีศึกษาข่าวปลอม จังหวัดเชียงราย

คณะวิจัยออกแบบและกระจายแบบสอบถามออนไลน์เรื่อง อิทธิพลของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 ต่อพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม 2564 จนถึงวันที่ 23 มิถุนายน 2564 โดยจำแนกผู้มีส่วนได้เสียออกเป็น 5 กลุ่ม ตามแบบจำลองตรรกะ (อ่านรายละเอียดได้ในบทที่ 3)

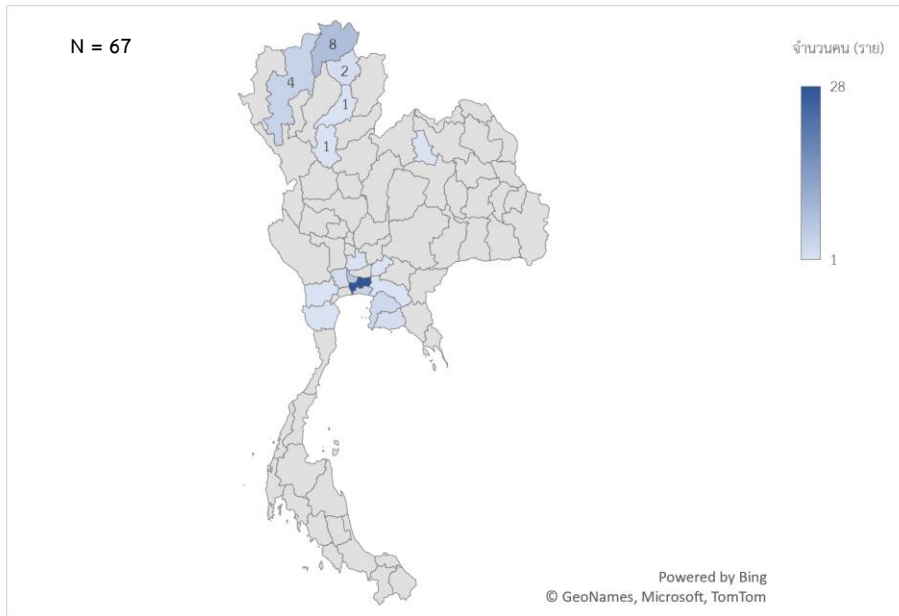
ผลการสำรวจพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยเห็นข่าวปลอมเรื่องการประกาศปิดเมืองของจังหวัดเชียงรายและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง จำนวน 157 ราย แบ่งเป็นกลุ่มประชาชนจังหวัดอื่น ๆ ที่ต้องการเดินทางไปเชียงรายในช่วงที่มีข่าวดังกล่าว หรือกลุ่มประชาชนนอกเชียงราย จำนวน 67 ราย กลุ่มประชาชนที่อาศัยในจังหวัดเชียงราย จำนวน 30 ราย กลุ่มผู้ประกอบการในเชียงราย จำนวน 35 ราย กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย จำนวน 16 ราย และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย จำนวน 9 ราย โดยมีรายละเอียดของผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มดังต่อไปนี้

2.1.1 กลุ่มประชาชนนอกเชียงราย

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนนอกเชียงรายจำนวน 67 ราย มีการกระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่างๆ โดยมีผู้พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 28 ราย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 6 ราย จังหวัดเชียงราย จำนวน 8 ราย³ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดละ 4 ราย จังหวัดชลบุรี 3 ราย จังหวัดระยอง นครปฐม และพะเยา จังหวัดละ 2 ราย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ราชบุรี สุโขทัย หนองบัวลำภู ฉะเชิงเทรา นครนายก และแพร่ จังหวัดละ 1 ราย ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

³ เนื่องจากแบบสอบถามแยกกันระหว่างจังหวัดที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่คำตอบจะไม่สอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่น ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกจังหวัดผิดหรือในช่วงเวลาที่มีข่าวอาจจะอยู่นอกจังหวัดเชียงราย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี คณะวิจัยยึดตามการนิยามตนเองของผู้ตอบแบบสอบถามว่าปัจจุบันเป็นคนกลุ่มใดเป็นหลัก

แผนภาพที่ 1 จังหวัดที่อยู่อาศัยของประชาชนนอกเชียงราย (ราย)

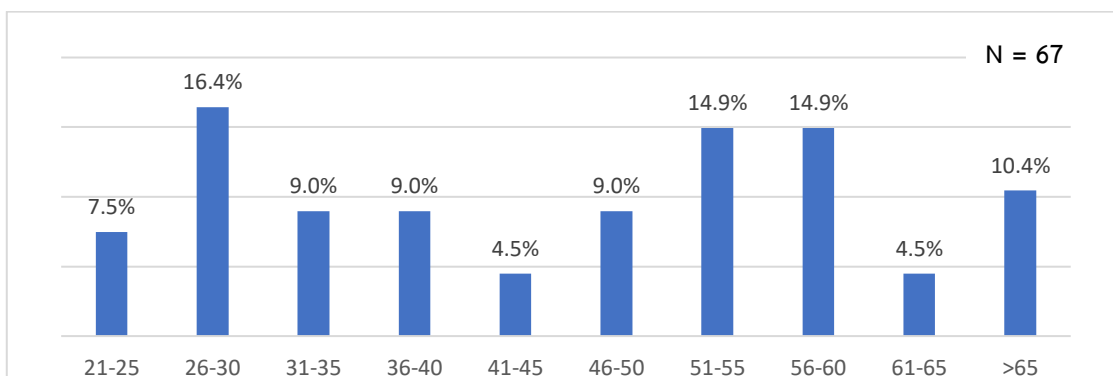

ที่มา: ป่าสาละ

ด้านอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนนอกเชียงรายมีอายุระหว่าง 21 – 79 ปี และอายุเฉลี่ย 45 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอยู่ในช่วงอายุ 26-30 ปี ร้อยละ 16.4 (11 ราย) รองลงมาเป็น ช่วงอายุ 56-60 ปีและช่วงอายุ 51-55 ปี ช่วงละร้อยละ 14.9 (11 ราย) ช่วงอายุมากกว่า 65 ปี ร้อยละ 10.4 (7 ราย) ช่วงอายุ 31-35 ปี, 36-40 ปี, 46-50 ปี มีสัดส่วนของแต่ละช่วงที่ร้อยละ 9 (6 ราย) ช่วงอายุ 21-25 ปี ร้อยละ 7.5 (5 ราย) สุดท้ายคือช่วงอายุ 41-45 ปีและช่วงอายุ 61 – 65 มีสัดส่วนของแต่ละช่วงคิดเป็นร้อยละ 4.5 (3 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มประชาชนนอกเชียงรายส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 59.7 (40 ราย) เพศหญิงร้อยละ 35.8 (24 ราย) อื่น ๆ ร้อยละ 1.5 (1 ราย) และไม่ระบุเพศร้อยละ 3 (2 ราย)

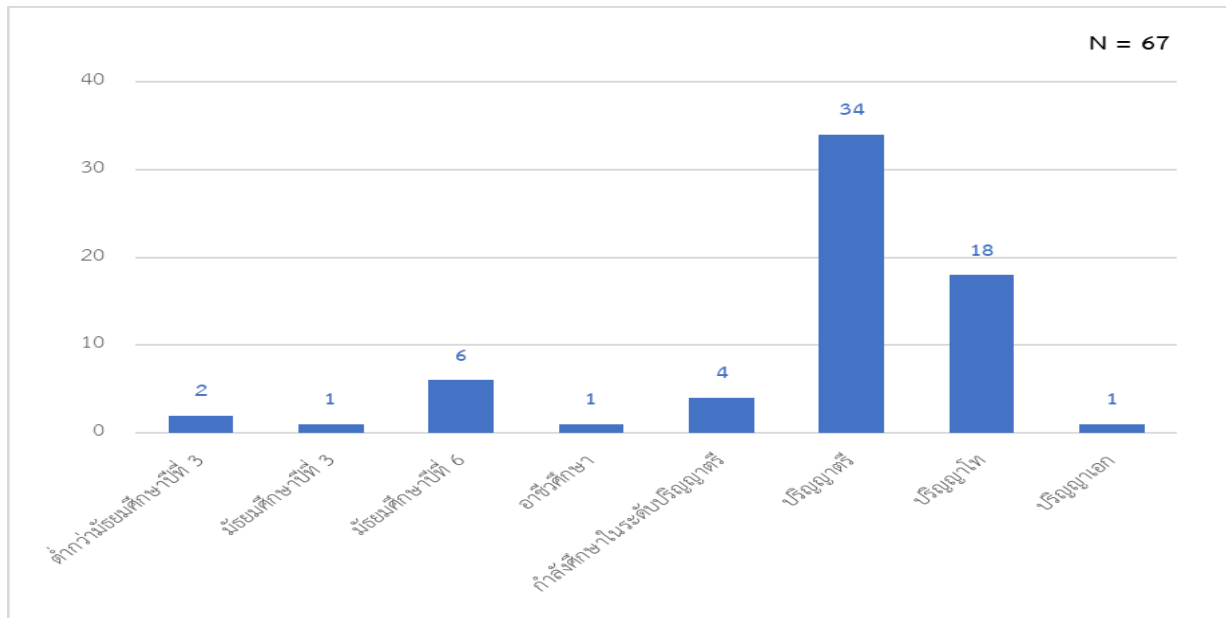
แผนภาพที่ 2 อายุของประชาชนนอกเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ด้านการศึกษ ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบปริญญาตรี จำนวน 34 ราย (ร้อยละ 50.7) ระดับปริญญาโท จำนวน 18 ราย (ร้อยละ 26.9) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 ราย (ร้อยละ 9) ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 3) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 1.5) ระดับอาชีวศึกษา จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 1.5) กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 4 ราย (ร้อยละ 6) และระดับปริญญาเอก จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 1.5) ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

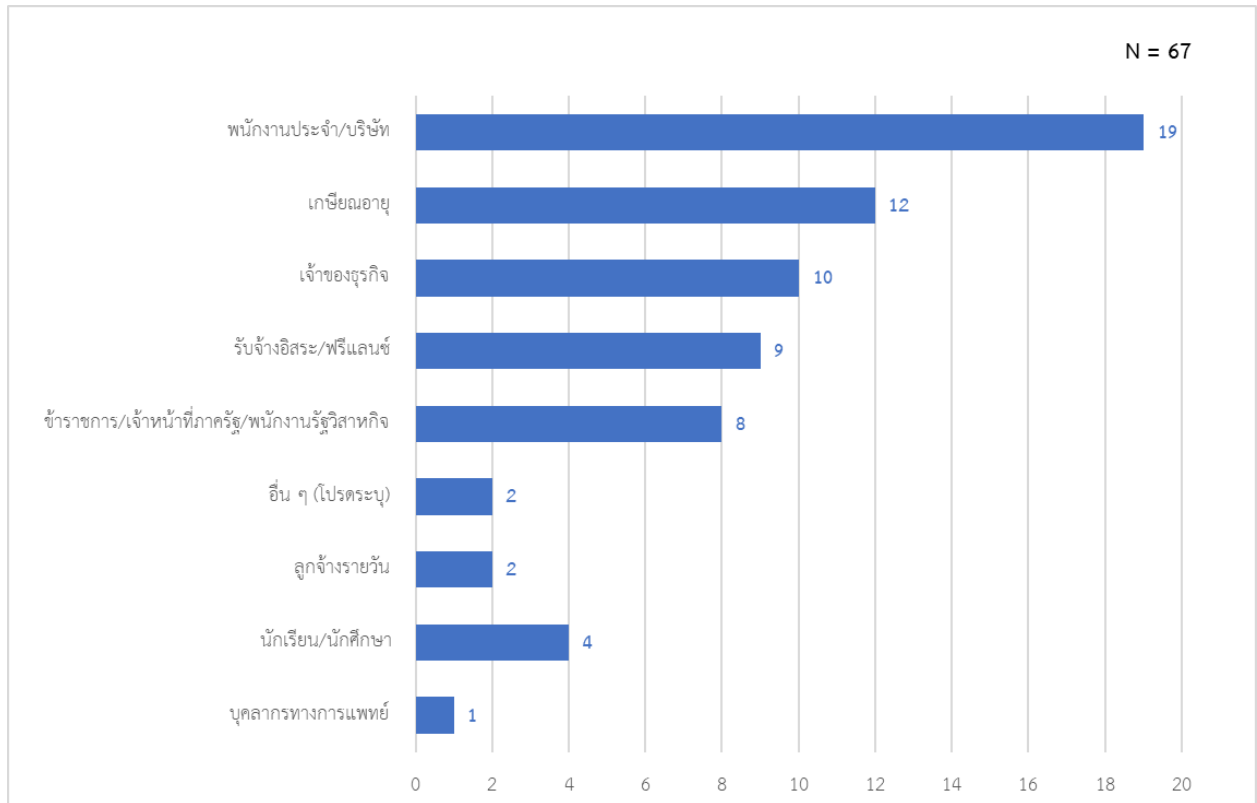
แผนภาพที่ 3 ระดับการศึกษาของประชาชนนอกเชียงใหม่ (ราย)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานประจำ/บริษัท จำนวน 19 ราย (ร้อยละ 28.4) รองลงมาเป็นผู้ที่เกษียณอายุ จำนวน 12 ราย (ร้อยละ 17.9) เจ้าของธุรกิจ จำนวน 10 ราย (ร้อยละ 14.9) รับจ้างอิสระ/ฟรีแลนซ์ จำนวน 9 ราย (ร้อยละ 13.4) ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ภาครัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 11.9) ลูกจ้างรายวัน จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 3) บุคลากรทางการแพทย์ จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 1.5) และนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 4 ราย (ร้อยละ 6) ดังแสดงในแผนภาพที่ 4

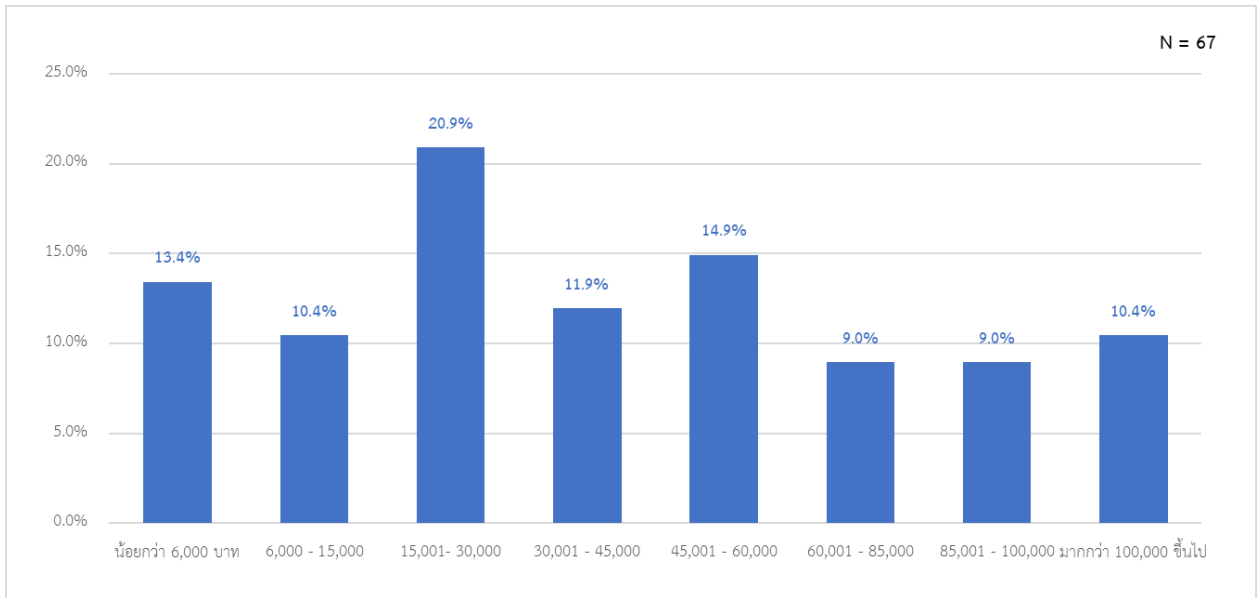
แผนภาพที่ 4 อาชีพประชาชนนอกเชียงราย (ราย)

ที่มา: ป่าสาละ

ด้านรายได้ ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนนอกเชียงรายมีรายได้อยู่ในช่วง 15,001- 30,000 บาท ต่อเดือน จำนวน 14 ราย (ร้อยละ 20.9) ช่วงรายได้ที่ 30,001 - 45,000 บาทต่อเดือน จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 11.9) ช่วงรายได้ที่ 45,001 - 60,000 บาท จำนวน 10 ราย (ร้อยละ 14.9) ช่วงรายได้มากกว่า 100,000 ขึ้นไป จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 10.4) ช่วงรายได้น้อยกว่า 6,000 บาท จำนวน 9 ราย (ร้อยละ 13.4) ช่วงรายได้ที่ 6,000 - 15,000 จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 10.4) ช่วงรายได้ที่ 60,001 - 85,000 จำนวน 6 ราย (ร้อยละ 9) และ ช่วงรายได้ที่ 85,001 - 100,000 บาท จำนวน 6 ราย (ร้อยละ 9) ดังแสดงในแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 รายได้ของประชาชนนอกเชียงใหม่ (ร้อยละ)

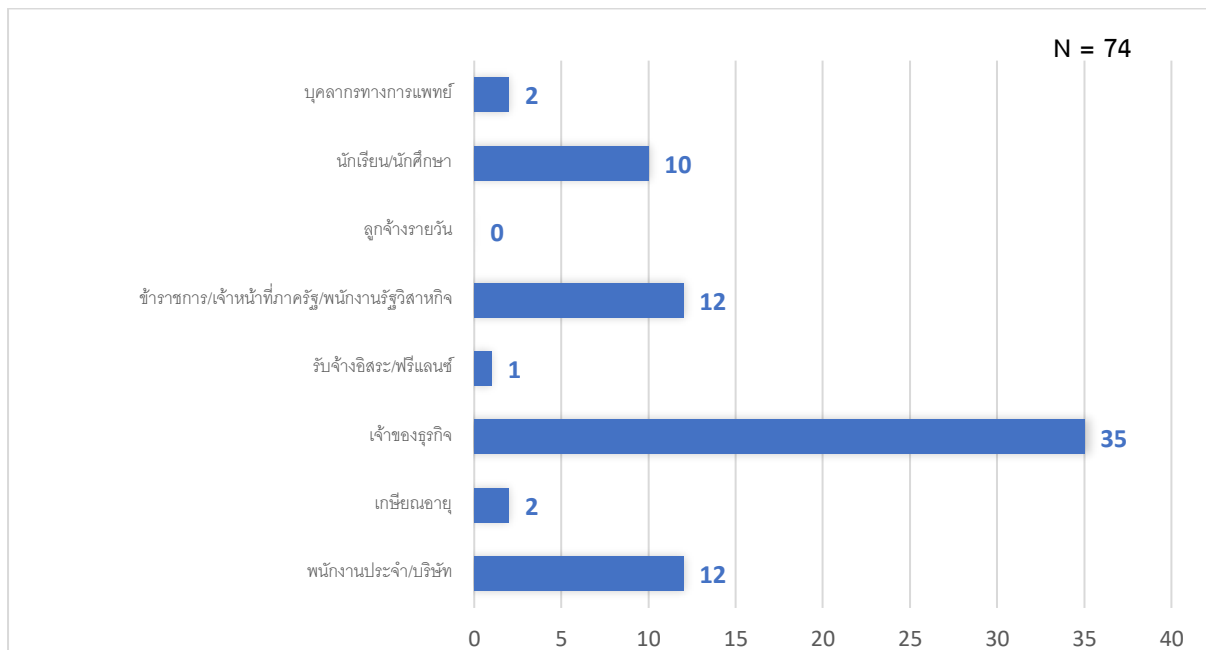
ที่มา: ป่าสาละ

2.1.2 กลุ่มประชาชนในเชียงราย

กลุ่มประชาชนในเชียงรายที่เข้าร่วมตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 73 ราย⁴ อายุระหว่าง 20 - 77 ปี และอายุเฉลี่ย 43 ปี สัดส่วนเพศหญิงร้อยละ 45.2 เพศชายร้อยละ 49.3 และไม่ประสงค์จะระบุร้อยละ 4.1

กลุ่มประชาชนในเชียงรายที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจ จำนวน 35 ราย (ร้อยละ 47) รองลงมาคืออาชีพเป็นข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ภาครัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานประจำ/บริษัท กลุ่มละ 12 ราย (ร้อยละ 16) เป็นนักเรียนนักศึกษา 10 ราย (ร้อยละ 14) คนเกษียณอายุ บุคลากรทางการแพทย์อย่างละ 2 ราย (ร้อยละ 3) และรับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ 1 ราย (ร้อยละ 1) โดยในกลุ่มตัวอย่างไม่มีลูกจ้างรายวัน ดังแสดงในแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 อาชีพของประชาชนในเชียงราย (ราย)

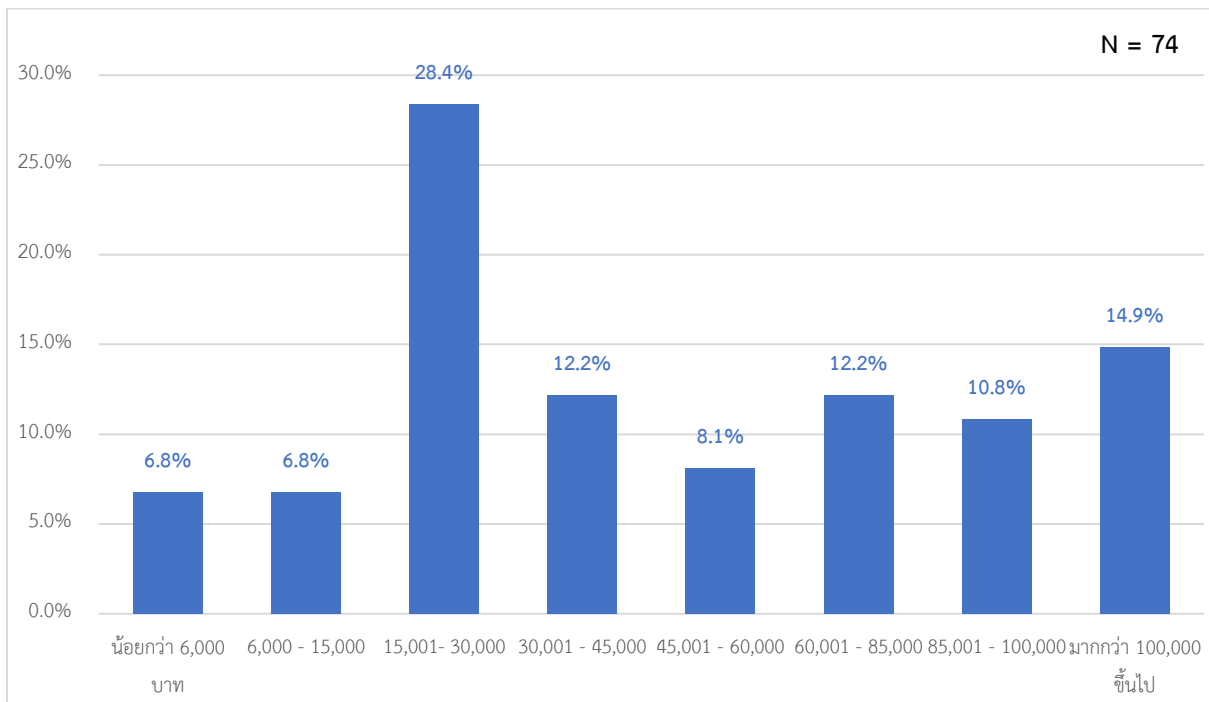
ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนในเชียงรายส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 15,001 – 30,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 28.4 (21 ราย) รองลงมาคือมีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 14.9 (11 ราย) มีรายได้อยู่ในช่วง 60,001-85,000 บาทต่อเดือนและช่วง 30,001 – 45,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 12.2 (9 ราย) เท่ากันทั้งสองกลุ่ม มีรายได้ในช่วง 45,001 – 60,000 บาทต่อเดือนและ คิดเป็นร้อยละ

⁴ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 43 คนจาก 73 คน มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการหรือบุคลากรทางการแพทย์ในจังหวัดเชียงรายด้วย เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

ละ 8.1 (6 ราย) และมีรายได้อยู่ในช่วงน้อยกว่า 6,000 และ 6,000 – 15,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นกลุ่มละ ร้อยละ 6.8 (5 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 รายได้ของประชาชนในเชียงราย (ร้อยละ)

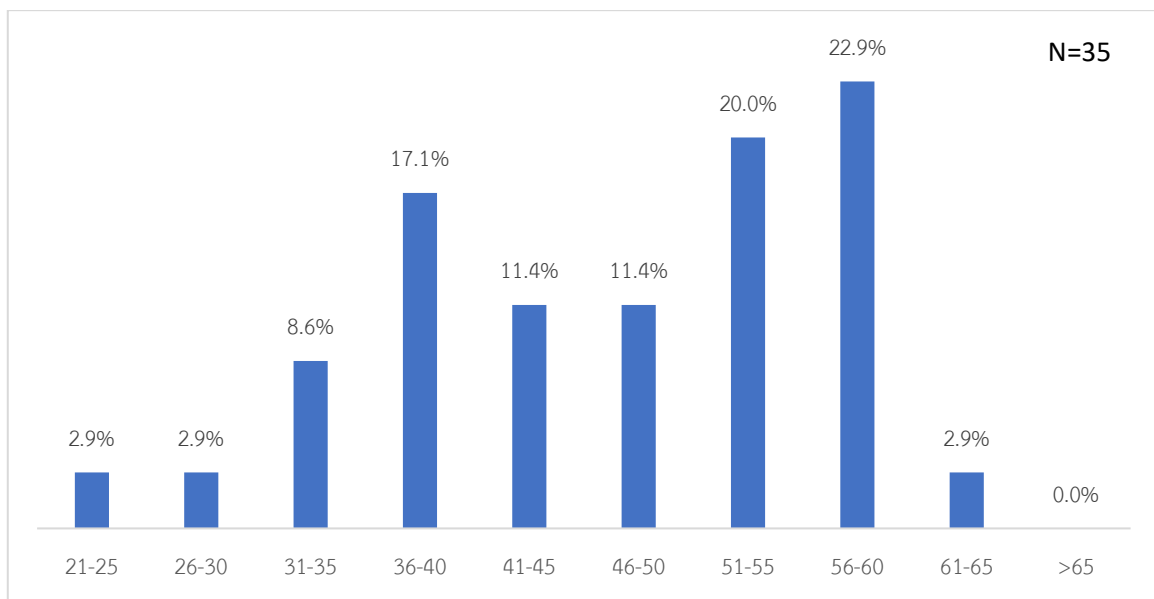

ที่มา: ป่าสาละ

2.1.3 ผู้ประกอบการในเชียงราย

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มผู้ประกอบการในเชียงรายจังหวัดเชียงราย มีจำนวนทั้งหมด 35 ราย มีอายุตั้งแต่ 21 – 62 ปี โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 56 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.9 (8 ราย) รองลงมามีอายุอยู่ในช่วง 51-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.6 (7 ราย) เป็นช่วงอายุ 36-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.1 และมีอายุอยู่ในช่วง 41-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.4 และ 46-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.4 ถัดลงมาผู้ประกอบการอยู่ในช่วงอายุ 31-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.6 และ 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.9, 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.9, 61-65 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.9 ดังแสดงในแผนภาพที่ 8 โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 21 ราย (ร้อยละ 60) เพศหญิง จำนวน 13 ราย (ร้อยละ 37.1) และไม่ระบุเพศอีกจำนวน 1 ราย (ร้อยละ 2.9)

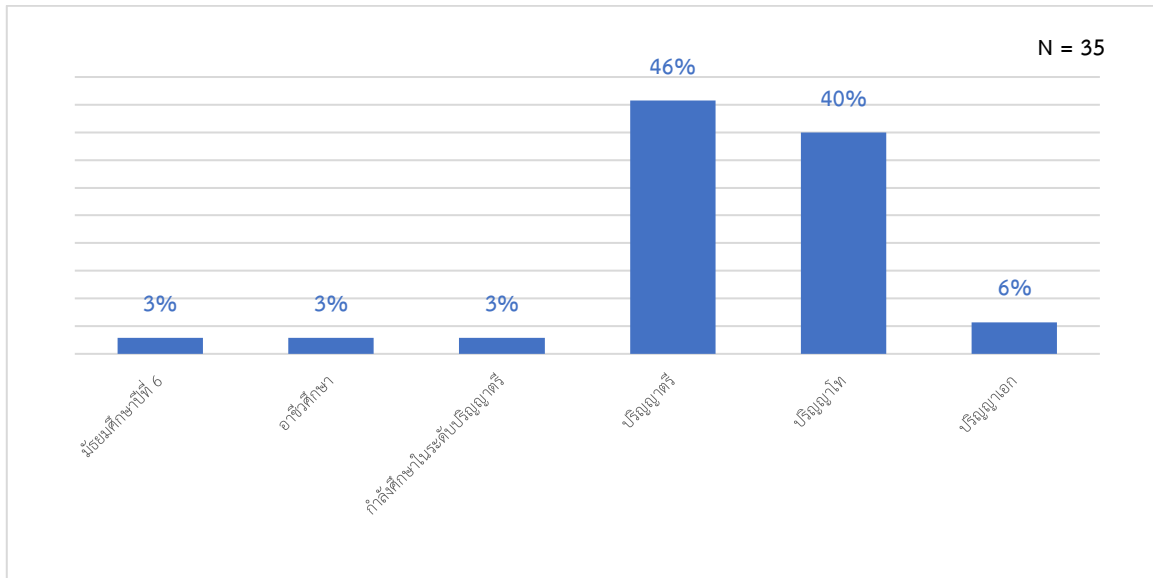
แผนภาพที่ 8 อายุของผู้ประกอบการในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้เข้าตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46 (16 ราย) และระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 40 (14 ราย) รองลงมามีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 6 (2 ราย) และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 3 (1 ราย), อาชีวศึกษา ร้อยละ 3 (1 ราย), และกำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 3 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 9

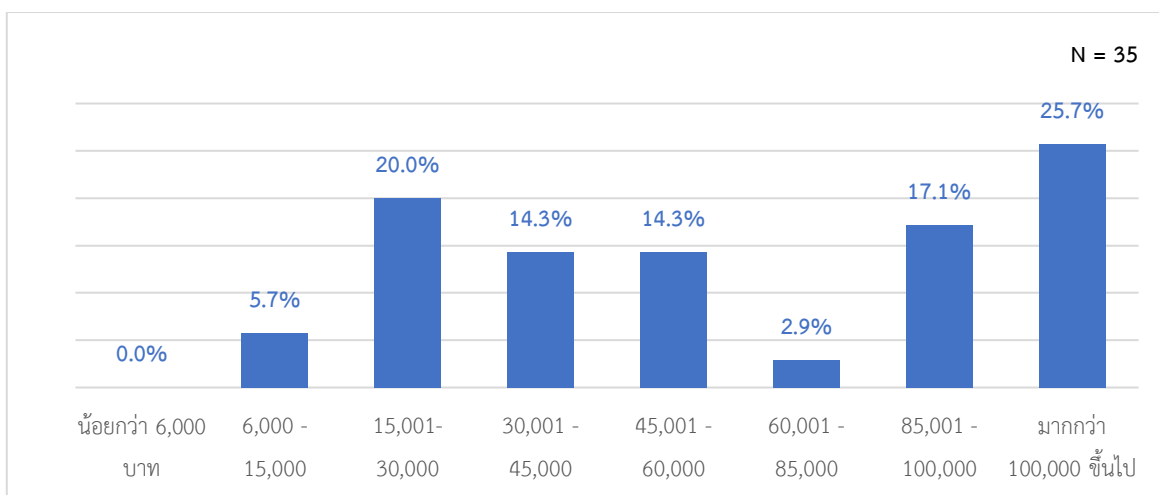
แผนภาพที่ 9 ระดับการศึกษาผู้ประกอบการในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ด้านรายได้ ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามกลุ่มผู้ประกอบการในเชียงรายส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.7 (9 ราย) รองลงมาเป็นผู้มีรายได้อยู่ในช่วง 15,001-30,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 20 (7 ราย) และ 85,001 - 100,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 17.1 (6 ราย) ถัดลงมา มีรายได้อยู่ในช่วง 30,001-45,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 14.3 (5 ราย) และ 45,001 - 60,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 14.3 (5 ราย) ส่วนรายได้ในช่วง 6,000 - 15,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 5.7 (2 ราย) และ 60,001-85,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 2.9 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 10

แผนภาพที่ 10 รายได้ของผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงราย (ร้อยละ)

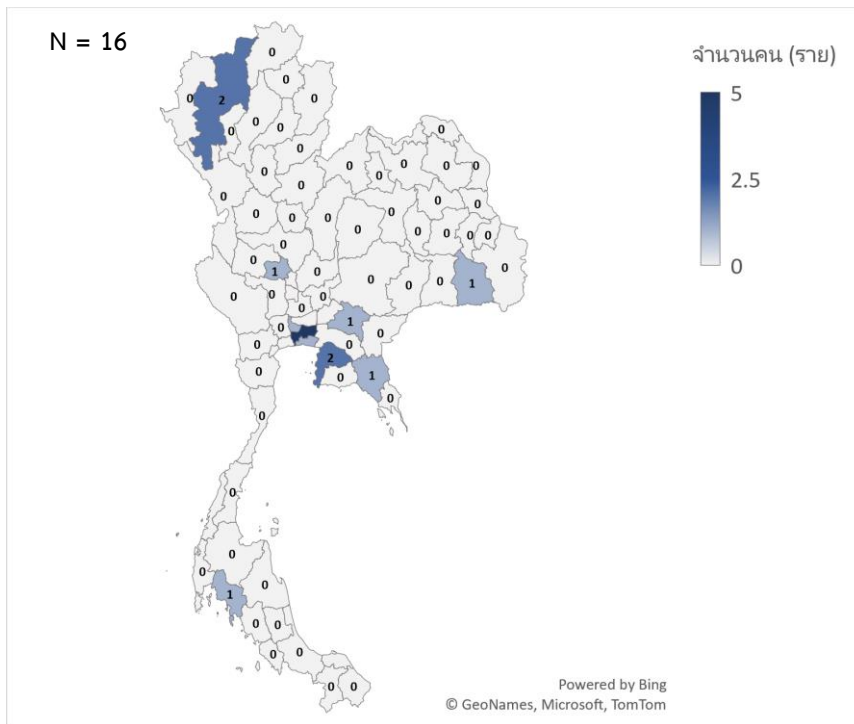

ที่มา: ป่าสาละ

2.1.4 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงรายจำนวน 16 ราย⁵ ส่วนใหญ่ประจำอยู่โรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 31 (5 ราย) นอกนั้นกระจายตัวอยู่ตามภาคต่างๆของประเทศ โดยสังกัดอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และชลบุรี จังหวัดละ 2 ราย จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี จันทบุรี กระบี่ ชัยนาท ปราจีนบุรี และศรีสะเกษ จังหวัดละ 1 ราย ดังแสดงในแผนภาพที่ 11

แผนภาพที่ 11 จังหวัดที่โรงพยาบาลต้นสังกัดอยู่ของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ราย)

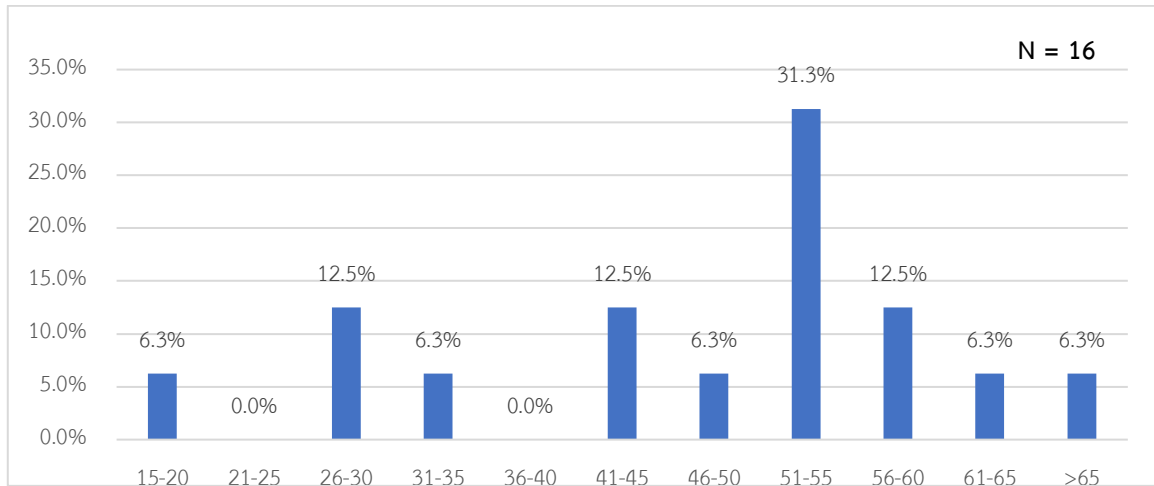
ที่มา: ป่าสาละ

ด้านอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์มีช่วงอายุระหว่าง 20 – 76 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 48 ปี โดยส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 51-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.3 (5 ราย) รองลงมาอยู่ในอายุช่วง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.5 (2 ราย) ช่วง 41-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.5 (2 ราย) และช่วงอายุ 56-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.5 (2 ราย) ส่วนช่วงอายุ 15-20 ปี, 31-35 ปี, 46-50 ปี, 61-65 ปี และอายุมากกว่า 65 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.3 (1 ราย) ในแต่ละช่วงอายุ ดังแสดงในแผนภาพที่ 12

ด้านเพศของแพทย์ เป็นเพศชาย จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 50) เพศหญิง จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 43.8) และเพศอื่น จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 6.3)

⁵ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

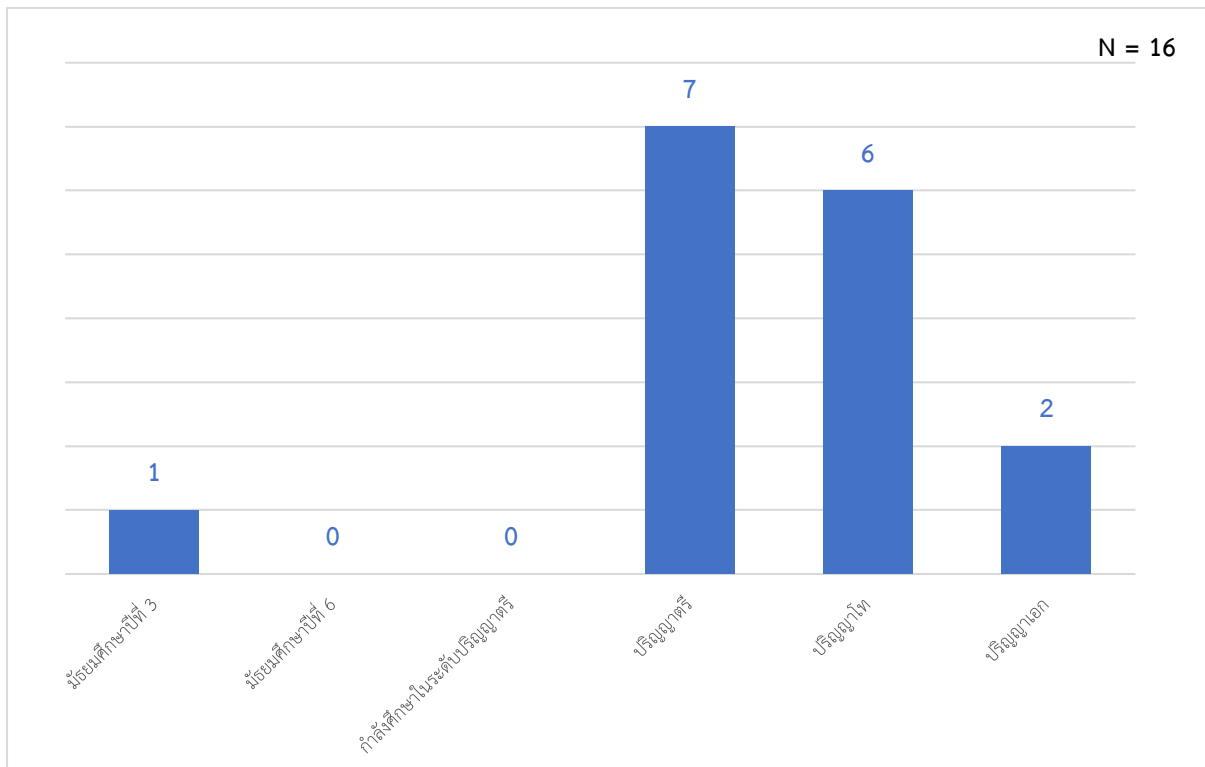
แผนภาพที่ 12 อายุของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 44 (7 ราย) และระดับปริญญาโท ร้อยละ 38 (6 ราย) ส่วนระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 13 (2 ราย) และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 6 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 13

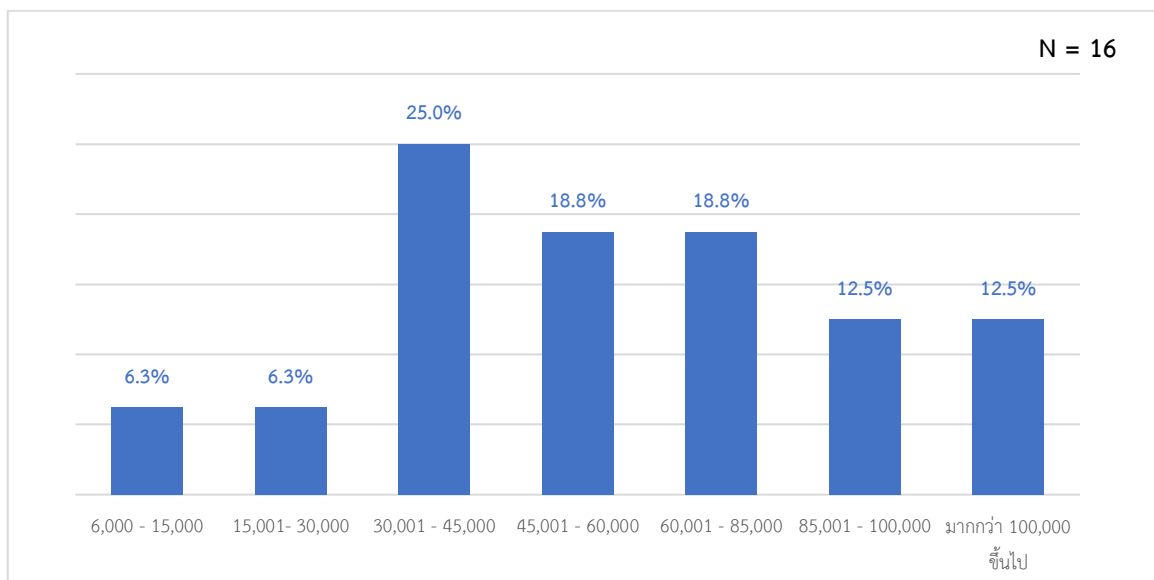
แผนภาพที่ 13 ระดับศึกษาของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 30,001 – 45,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 25 (4 ราย) มีรายได้ในช่วง 45,001-60,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 18.8 (3 ราย) มีรายได้ในช่วง 60,001 – 85,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 18.8 (3 ราย) มีรายได้ในช่วง 85,001-100,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 12.5 (2 ราย) มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 12.5 (2 ราย) มีรายได้ในช่วง 6,000-15,000 ร้อยละ 6.3 (1 ราย) และมีรายได้ในช่วง 15,001-30,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 6.3 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 14

แผนภาพที่ 14 รายได้ของบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงใหม่ราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

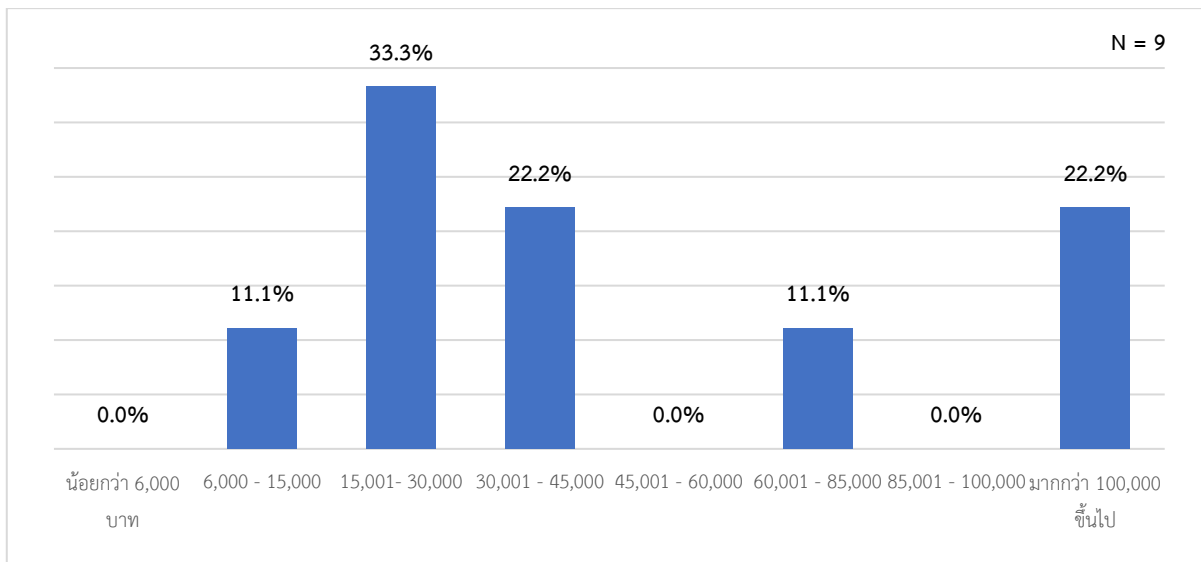
2.1.5 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงรายที่ร่วมตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 9 ราย⁶ เป็นเพศชาย จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 22.2) เพศหญิง จำนวน 6 ราย (ร้อยละ 66.7) และไม่ประสงค์จะระบุเพศ จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 11.1) มีอายุระหว่าง 25 – 59 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 40 ปี โดยส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.3 (3 ราย) รองลงมาเป็นช่วงอายุ 21-25 ปี, 36-40 ปี, 41-45 ปี, 46-50 ปี, 51-55 ปี, 56-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.1 (1 ราย) ในแต่ละช่วงอายุ

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 78) และระดับปริญญาโท จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 22)

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 15,001-30,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 (3 ราย) มีรายได้ในช่วง 30,001-45,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 22.2 (2 ราย) มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 22.2 (2 ราย) มีรายได้ในช่วง 6,000-15,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 11.1 (1 ราย) มีรายได้ในช่วง 6,000-15,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 11.1 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 15

แผนภาพที่ 15 รายได้ของบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

⁶ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์ที่อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

2.2 กรณีศึกษาข่าวจริง จังหวัดสมุทรสาคร

แบบสอบถามเรื่องอิทธิพลของข่าวการระบาดของโควิด-19 ต่อพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน: กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม 2564 จนถึงวันที่ 23 มิถุนายน 2564 ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเคยเห็นหรือพบเห็นข่าวจริงเรื่อง “โรงงานปลากระป๋องสมุทรสาคร: สธ. ยืนยันมีแรงงานในโรงงานติดโควิด-19 กว่า 900 คน” และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีจำนวน 58 ราย แบ่งเป็นกลุ่มประชาชนจังหวัดอื่น ๆ ที่ต้องการเดินทางไปสมุทรสาครในช่วงที่มีข่าวดังกล่าว หรือกลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาคร จำนวน 25 ราย กลุ่มประชาชนในสมุทรสาครเพียงอย่างเดียว จำนวน 26 ราย⁷ กลุ่มผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จำนวน 11 ราย กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาคร จำนวน 7 ราย และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร จำนวน 4 ราย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

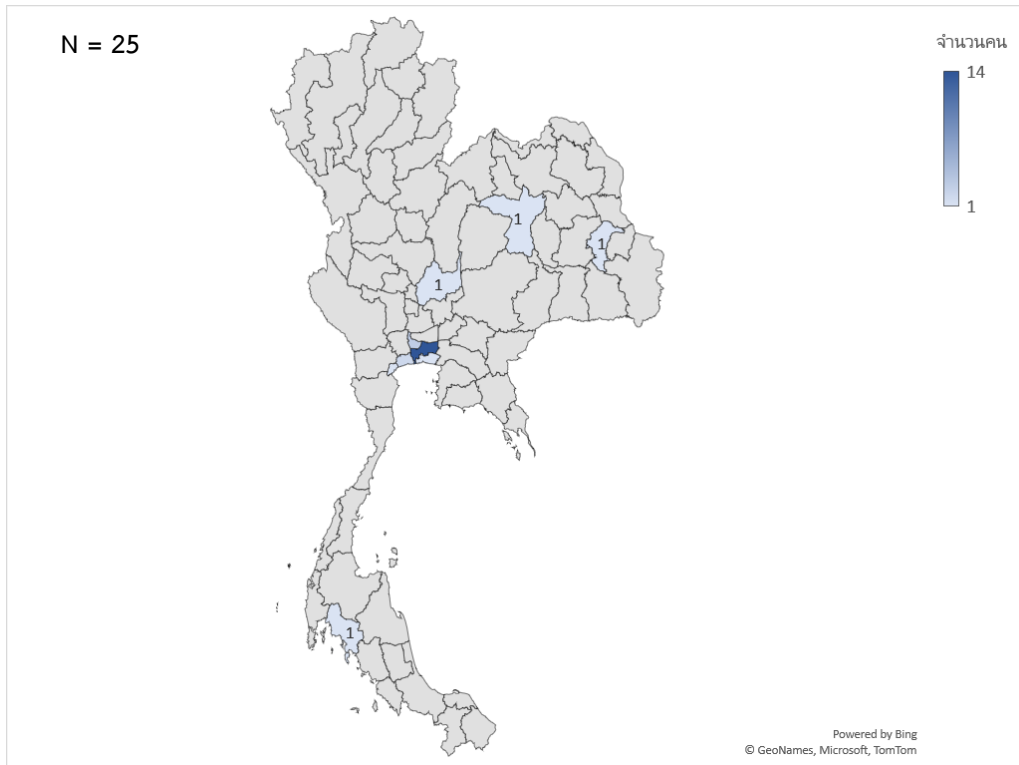
2.2.1 กลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาคร

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาครจำนวน 25 ราย มีการกระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่างๆ โดยมีผู้พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร 14 ราย (คิดเป็นร้อยละ 56 ของประชาชนนอกสมุทรสาครทั้งหมด) รองลงมาคือจังหวัดนนทบุรี 3 ราย (ร้อยละ 12) จังหวัดสมุทรสาคร 2 ราย⁸ (ร้อยละ 8) และจังหวัดสมุทรปราการ ขอนแก่น กระบี่ ยโสธร ลพบุรี และสมุทรสงคราม จังหวัดละ 1 ราย (จังหวัดละร้อยละ 4) ดังแสดงในแผนภาพที่ 16

⁷ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คนจาก 26 คน มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการหรือบุคลากรทางการแพทย์ในจังหวัดสมุทรสาครด้วย

⁸ เนื่องจากแบบสอบถามถามแยกกันระหว่างจังหวัดที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่คำตอบจะไม่สอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่น ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกจังหวัดผิดหรือในช่วงเวลาที่มีข่าวอาจจะอยู่นอกจังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ดี คณะวิจัยยึดติดตามการนิยามตนเองของผู้ตอบแบบสอบถามว่าปัจจุบันเป็นคนกลุ่มใดเป็นหลัก

แผนภาพที่ 16 จังหวัดที่อยู่อาศัยของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ราย)

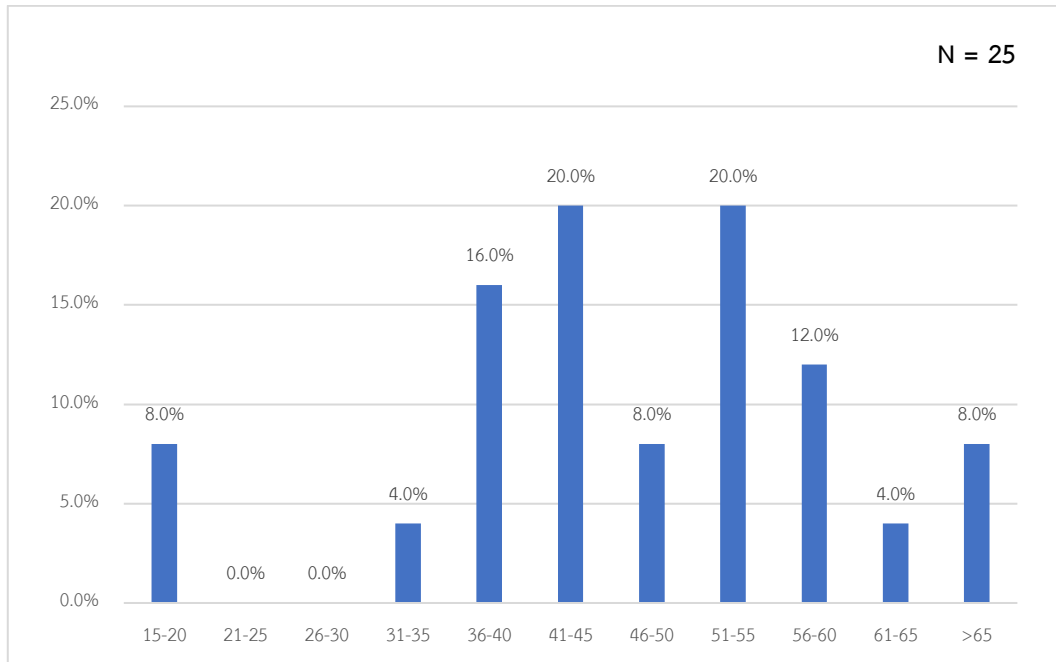

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาครมีอายุระหว่าง 15 – 81 ปี และอายุเฉลี่ย 48 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอยู่ในช่วงอายุ 41 - 45 ปี และช่วงอายุ 51 – 55 ปี แต่ละกลุ่มคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 (5 ราย) รองลงมาเป็น ช่วงอายุ 36-40 ปี ร้อยละ 16 (4 ราย) ช่วงอายุ 56 – 60 ปี ร้อยละ 12 (3 ราย) ช่วงอายุ 15 -20 ปี, ช่วงอายุ 46 – 50 ปี และช่วงอายุมากกว่า 65 ปี แต่ละกลุ่มคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8 (2 ราย) และช่วงอายุ 31-35 ปี และช่วงอายุ 61 – 65 ปี มีสัดส่วนของแต่ละช่วงคิดเป็นร้อยละ 4 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 17

ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาครส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 60 (15 ราย) เพศหญิงร้อยละ 32 (8 ราย) เพศอื่น ๆ ร้อยละ 4 (1 ราย) และไม่ระบุเพศร้อยละ 4 (1 ราย)

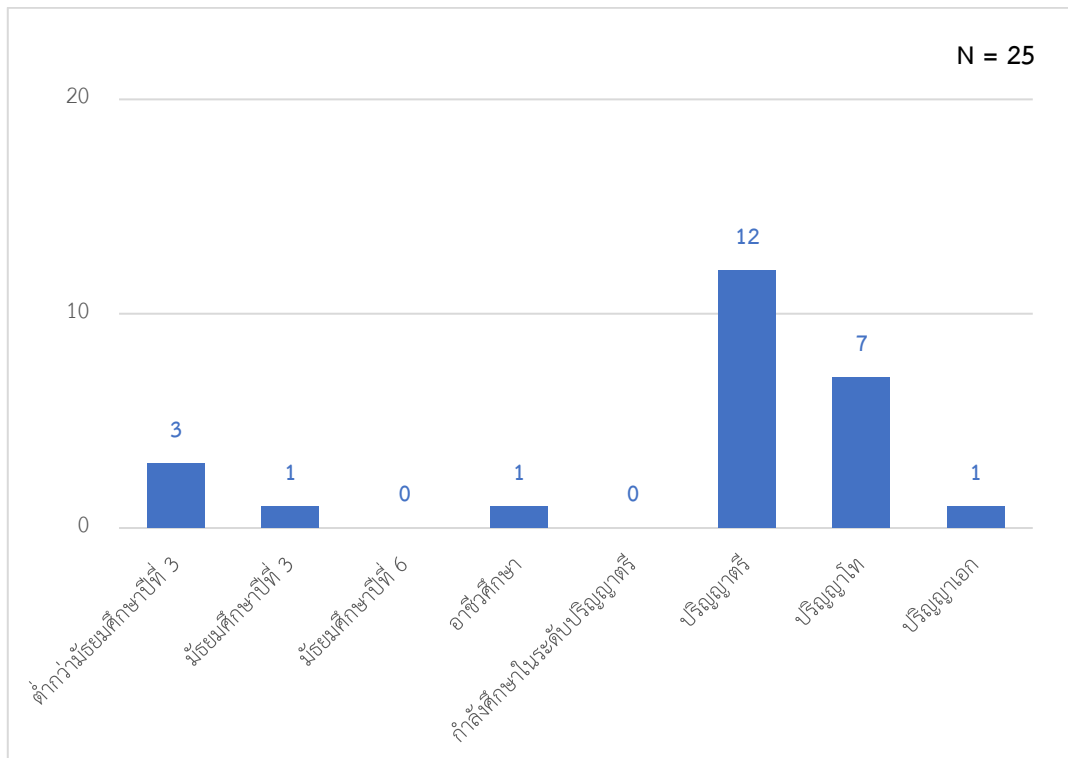
แผนภาพที่ 17 อายุของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 12 ราย (ร้อยละ 48) รองลงมาคือปริญญาโท จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 28) ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 12) และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3, อาชีวศึกษา และปริญญาเอก กลุ่มละจำนวน 1 ราย (ร้อยละ 4) ดังแสดงในแผนภาพที่ 18

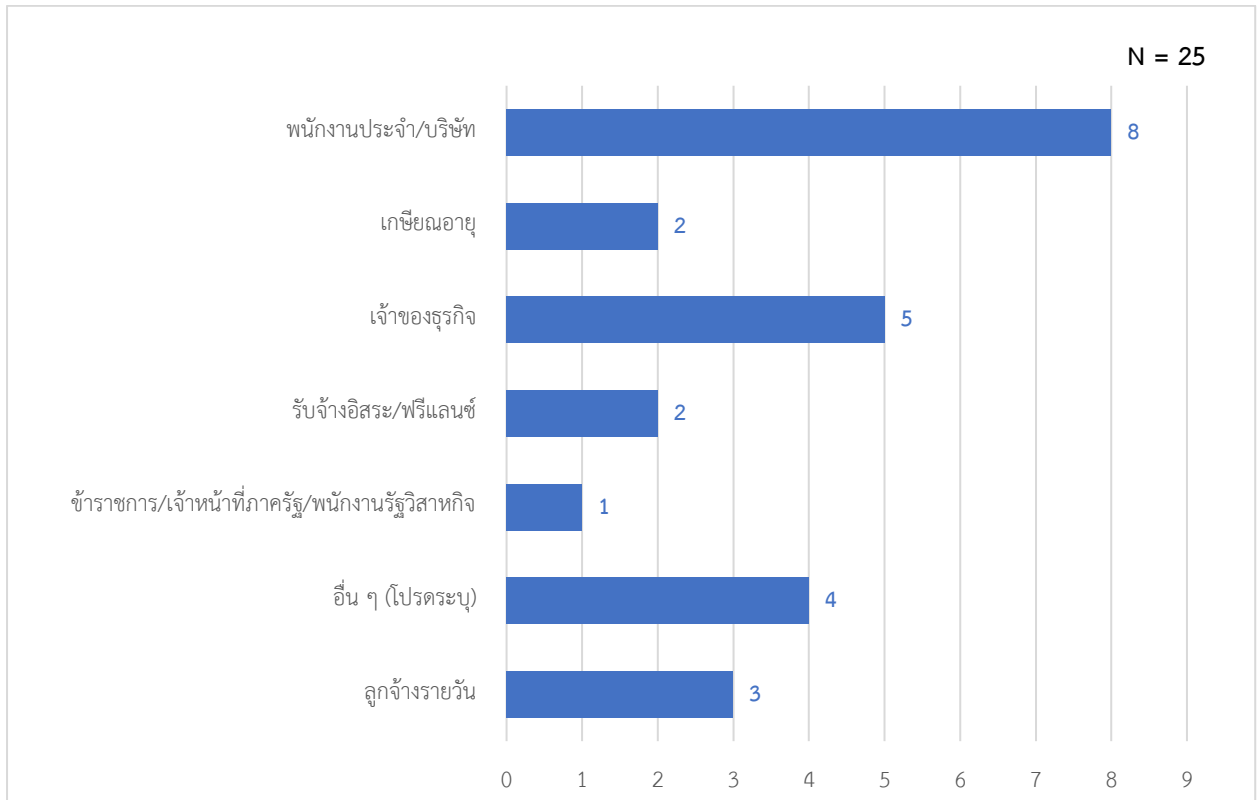
แผนภาพที่ 18 ระดับการศึกษาของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ราย)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานประจำ/บริษัท จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 32) รองลงมา เป็นเจ้าของธุรกิจ จำนวน 5 ราย (ร้อยละ 20) ลูกจ้างรายวัน จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 12) ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ ภาครัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 11.9) และผู้ที่เกษียณอายุและรับจ้างอิสระ/ฟรีแลนซ์ กลุ่มละจำนวน 2 ราย (ร้อยละ 8) โดยในกลุ่มตัวอย่างไม่มีอาชีพบุคลากรทางการแพทย์และนักเรียน/นักศึกษา ดังแสดงในแผนภาพที่ 19

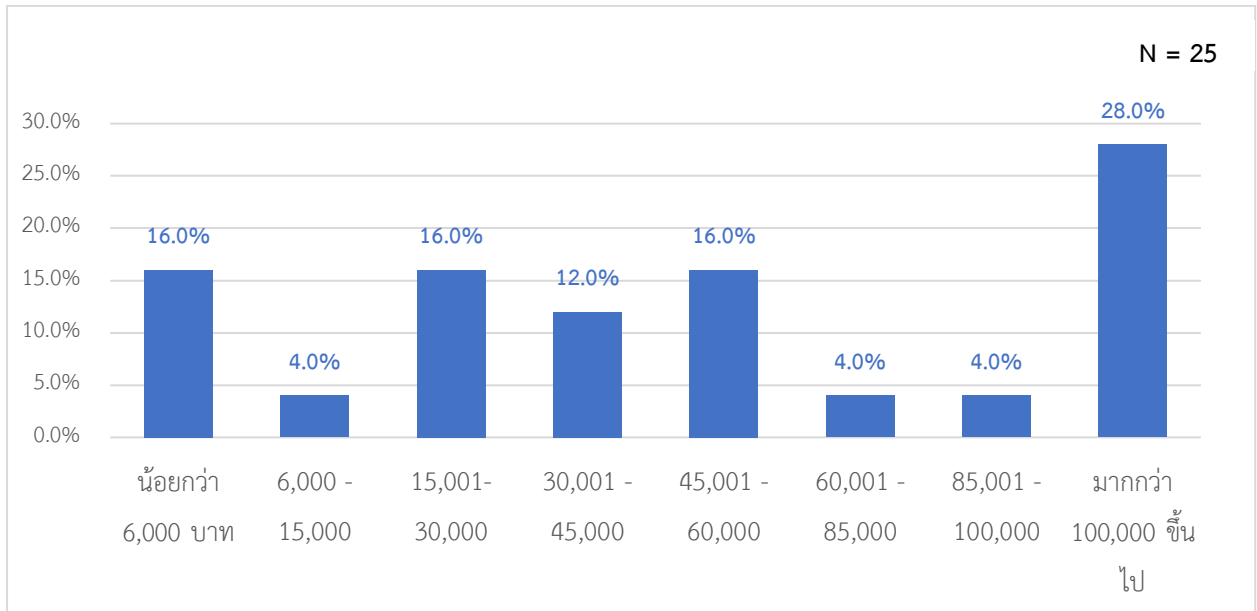
แผนภาพที่ 19 อาชีพของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ราย)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาครมีรายได้อยู่ในช่วงรายได้มากกว่า 100,000 ขึ้นไป จำนวน 7 ราย (ร้อยละ 28) รองลงมาคือช่วงรายได้ไม่น้อยกว่า 6,000 บาท ช่วงรายได้ที่ 45,001 - 60,000 บาท และช่วง 15,001- 30,000 บาทต่อเดือน ช่วงละจำนวน 4 ราย (ร้อยละ 16) ช่วงรายได้ที่ 30,001 - 45,000 บาทต่อเดือน จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 12) และช่วงรายได้ที่ 6,000 - 15,000 ช่วงรายได้ที่ 60,001 - 85,000 และช่วงรายได้ที่ 85,001 - 100,000 บาท จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 4) ดังแสดงในแผนภาพที่ 20

แผนภาพที่ 20 รายได้ของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ร้อยละ)

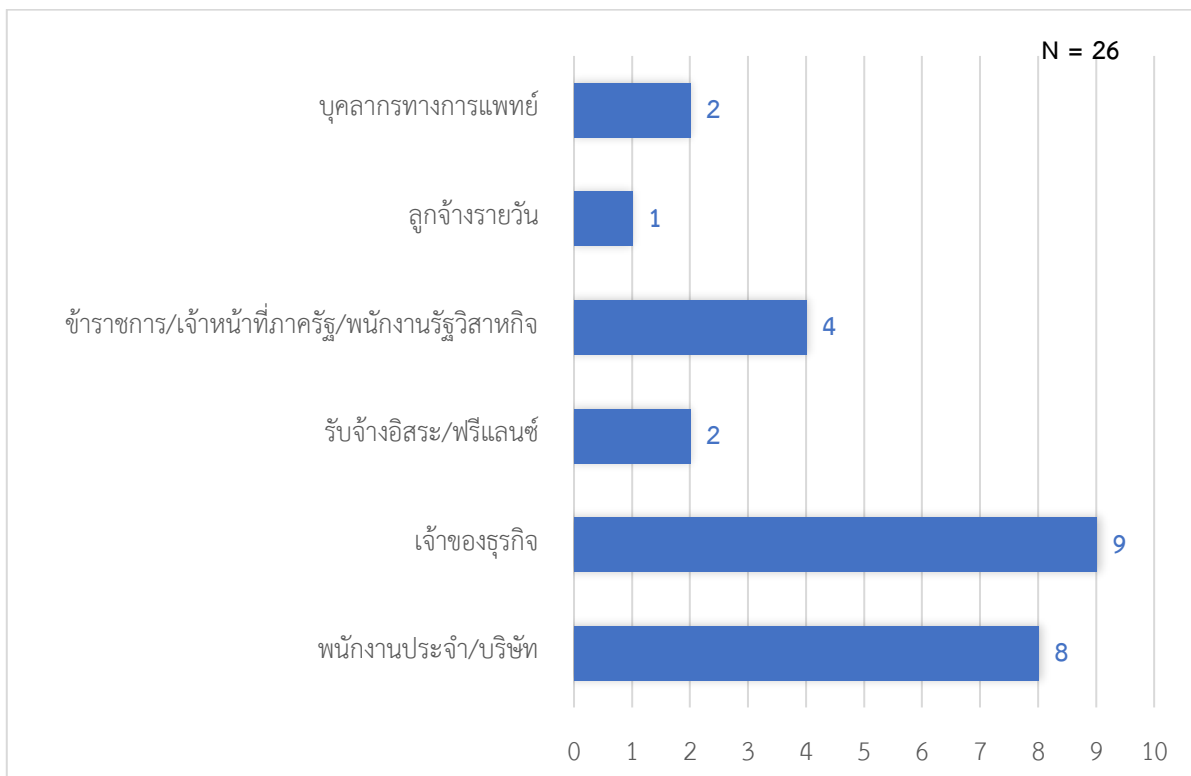

ที่มา: ป่าสาละ

2.2.2 กลุ่มประชาชนในสมุทรสาคร

กลุ่มประชาชนในสมุทรสาครที่เข้าร่วมตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 26 ราย⁹ โดยมีช่วงอายุระหว่าง 16 - 63 ปี และมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 42 ปี มีสัดส่วนเพศหญิงร้อยละ 50 และเพศชายร้อยละ 50 กลุ่มประชาชนในสมุทรสาครที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจ จำนวน 9 ราย (ร้อยละ 35) รองลงมาคืออาชีพเป็นข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ภาครัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ 4 ราย (ร้อยละ 15) พนักงานประจำ/บริษัท 8 ราย (ร้อยละ 31) บุคลากรทางการแพทย์อย่างละ 2 ราย (ร้อยละ 8) รับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ 2 ราย (ร้อยละ 8) และลูกจ้างรายวัน 1 ราย (ร้อยละ 4) โดยในกลุ่มตัวอย่างไม่มีนักเรียน/นักศึกษาและคนเกษียณอายุ ดังแสดงในแผนภาพที่ 21

แผนภาพที่ 21 อาชีพของประชาชนในสมุทรสาคร (ราย)

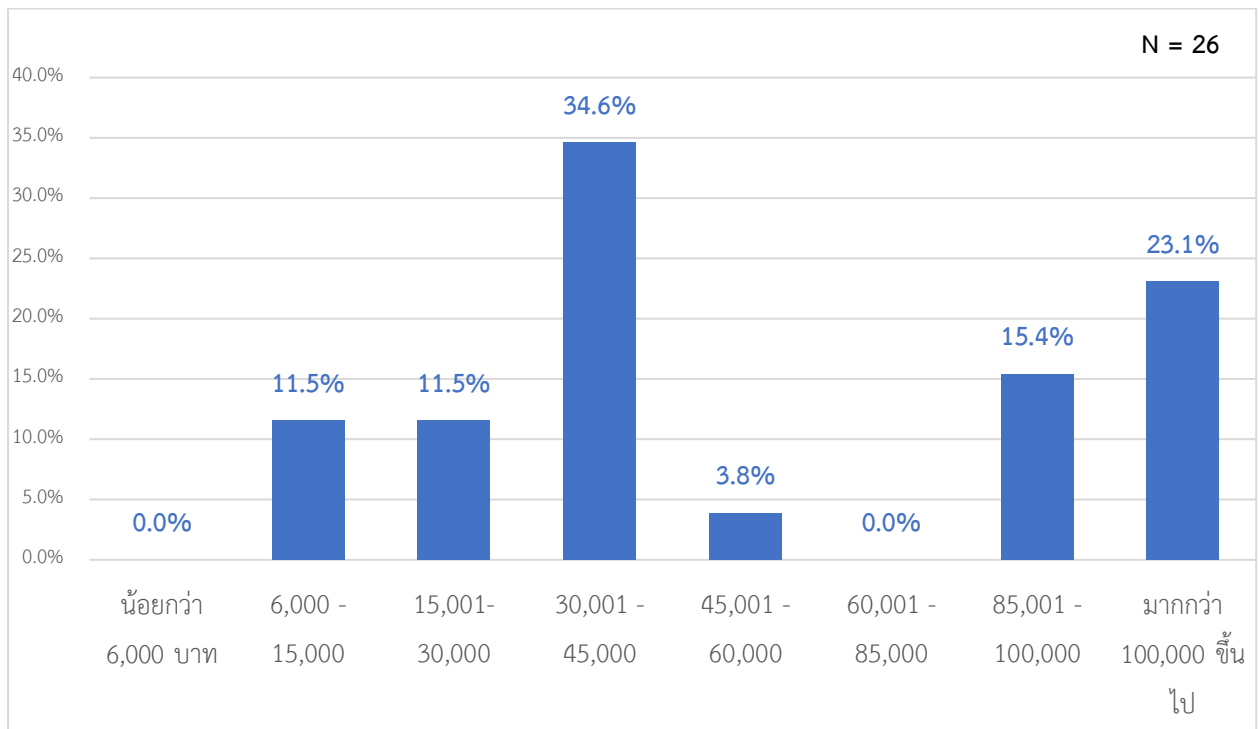
ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนในสมุทรสาครมีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 30,001 - 45,000 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 34.6 (9 ราย) รองลงมาคือมีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 23.1 (6 ราย) มีรายได้อยู่ในช่วง 85,001 - 100,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 15.4 (4 ราย) มีรายได้ในช่วง

⁹ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คนจาก 26 คน มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการหรือบุคลากรทางการแพทย์ในจังหวัดสมุทรสาครด้วย

6,000 – 15,000 บาทต่อเดือนและ 15,001 – 30,000 คิดเป็นกลุ่มละร้อยละ 11.5 (3 ราย) และมีรายได้อยู่ในช่วง 45,001 – 60,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 3.8 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 22

แผนภาพที่ 22 รายได้ของประชาชนในสมุทรสาคร (ร้อยละ)

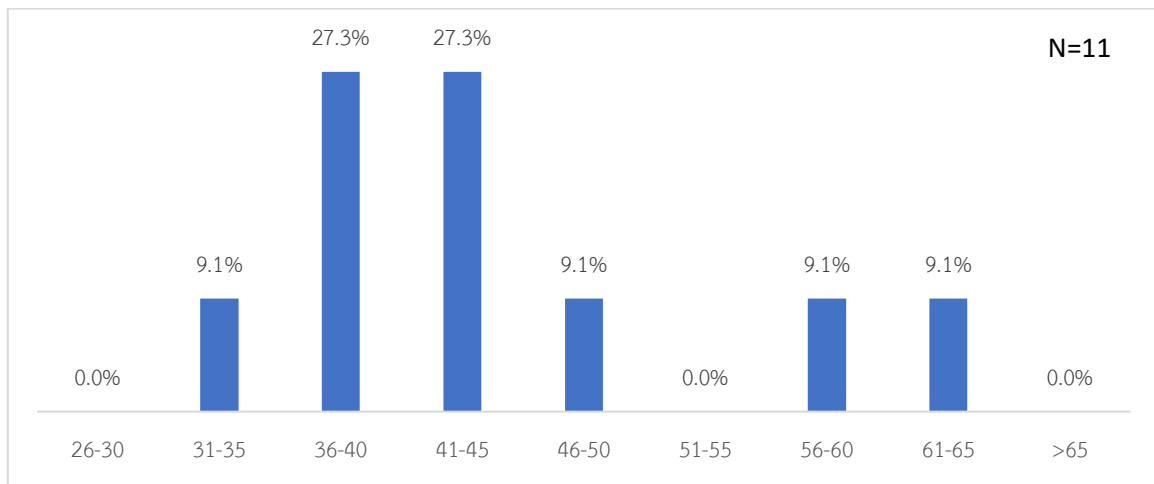

ที่มา: ป่าสาละ

2.2.3 ผู้ประกอบการในสมุทรสาคร

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มผู้ประกอบการในสมุทรสาคร มีจำนวนทั้งหมด 11 ราย¹⁰ มีอายุระหว่าง 16 – 61 ปี โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.5 (6 ราย) รองลงมาคืออายุในช่วง 31-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.1 ช่วง 46-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.1 ช่วง 56-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.1 และช่วงอายุ 61-65 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.1 ดังแสดงในแผนภาพที่ 8 โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 8 ราย (ร้อยละ 72.7) และเพศหญิงจำนวน 3 ราย (ร้อยละ 27.3) ดังแสดงในแผนภาพที่ 23

แผนภาพที่ 23 อายุของผู้ประกอบการในสมุทรสาคร (ร้อยละ)

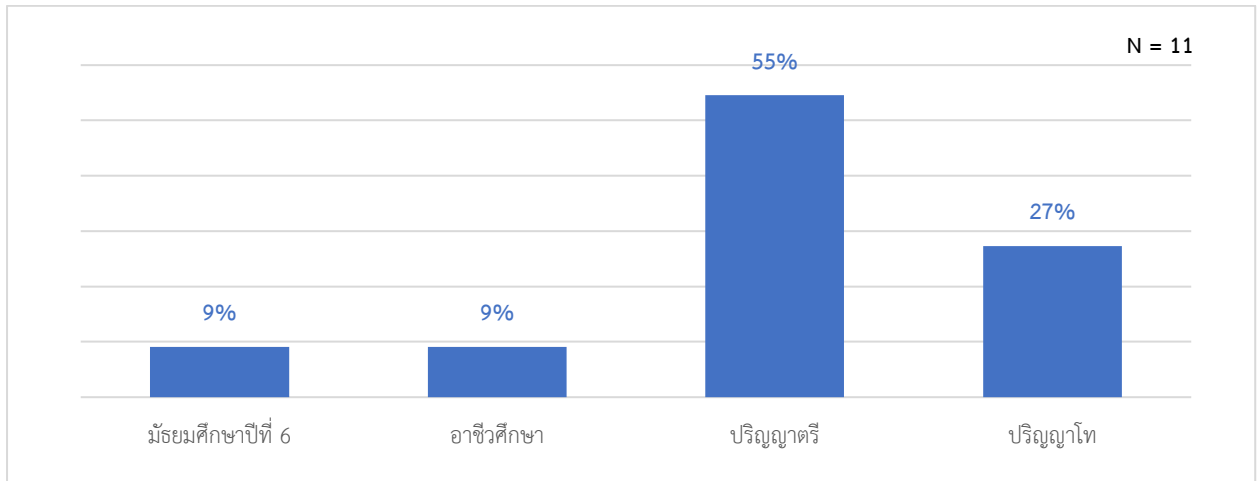

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 55 (6 ราย) รองลงมาเป็นการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 27 (3 ราย) และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 9 (1 ราย), อาชีวศึกษา ร้อยละ 9 (1 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 24

¹⁰ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

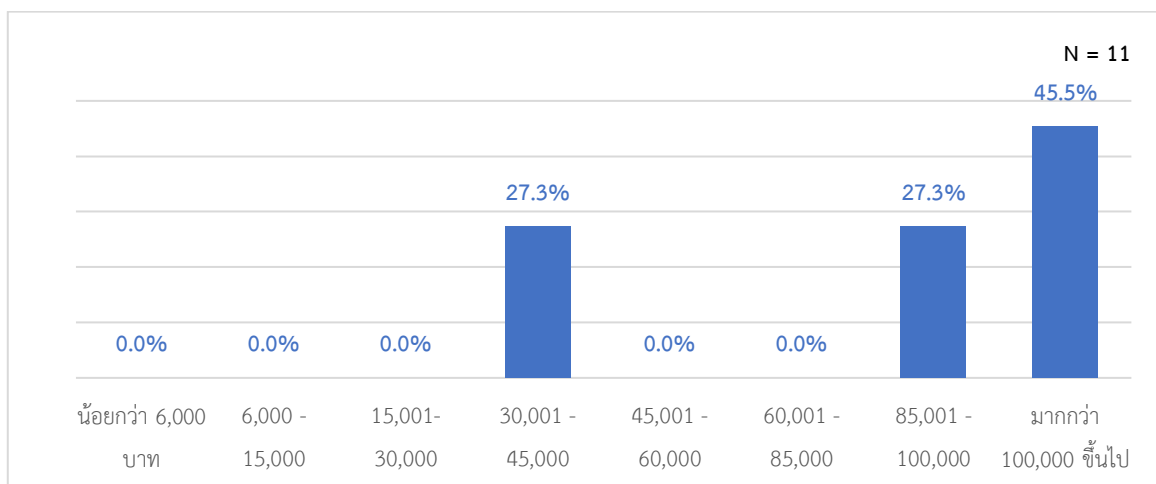
แผนภาพที่ 24 ระดับการศึกษาผู้ประกอบการในสมุทรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ประกอบการในสมุทรสาครที่เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 45.5 (5 ราย) รองลงมาเป็นผู้มีรายได้อยู่ในช่วง 85,001 - 100,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 27.3 (3 ราย) และ 30,001-45,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 27.3 (3 ราย) ดังแสดงในแผนภาพที่ 25

แผนภาพที่ 25 รายได้ของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรสาคร (ร้อยละ)

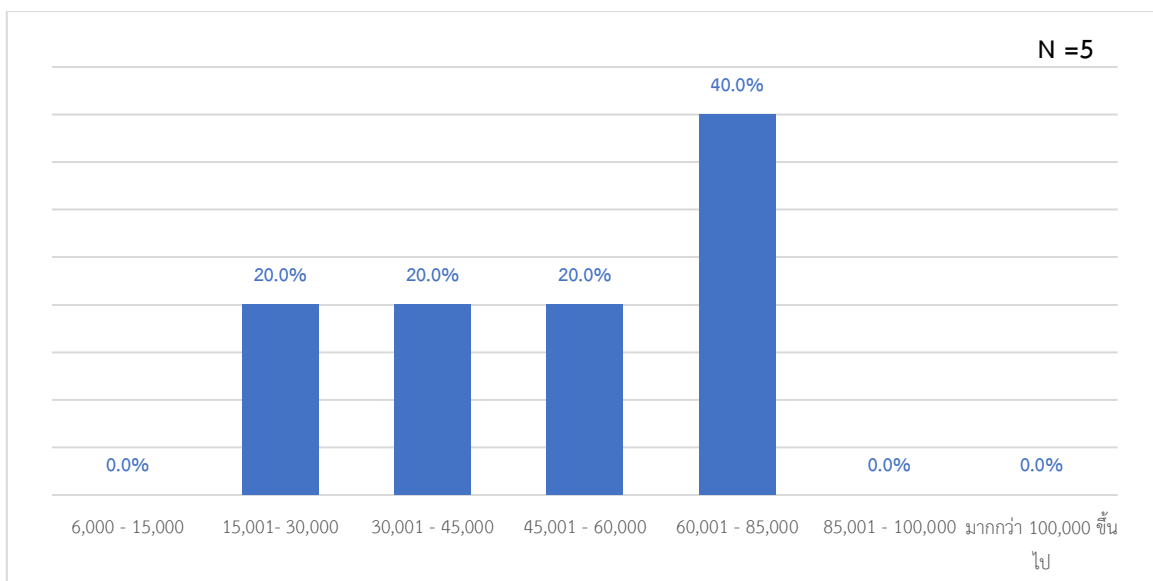
ที่มา: ป่าสาละ

2.2.4 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรวรสาคร

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรวรสาครจำนวน 5 ราย¹¹ ประจำอยู่โรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 57 (4 ราย) และปราจีนบุรีร้อยละ 20 (1 ราย) เป็นเพศหญิงทั้งหมด มีอายุระหว่าง 28 – 59 ปี โดยผู้ที่มีอายุในช่วง 51-60 ปี มีจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 80 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และอีก 1 ราย มีอายุ 28 ปี หรือ ร้อยละ 20 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากข้อมูลของบุคลากรทางการแพทย์ทั้ง 5 ราย มีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 60) และระดับปริญญาโท จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 40) ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 60,001- 85,000 บาทต่อเดือนจำนวน 2 ราย (ร้อยละ 40) นอกนั้น มีรายได้กระจายอยู่ในช่วง 15,001-30,000, 30,001-45,000 และ45,001-60,000 บาทต่อเดือน ช่วงละ 1 ราย (ร้อยละ 20) ดังแสดงในแผนภาพที่ 26

แผนภาพที่ 26 รายได้ของบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรวรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

¹¹ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

2.2.5 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาครที่เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 4 ราย¹² เป็นเพศชาย จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 75) และเพศหญิง จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 25) มีอายุระหว่าง 29 – 63 ปี เฉลี่ยมีอายุ 44 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 50, 2 ราย) จบการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ระดับละ 1 ราย (ร้อยละ 25)

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 30,001 - 45,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 75 (3 ราย) และมีรายได้อยู่ในช่วง 45,001 - 60,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 25 (1 ราย)

¹² เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

บทที่ 3: ผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข่าวปลอมเกี่ยวกับโรคระบาดโควิด-19

3.1 กรณีศึกษาข่าวปลอม จังหวัดเชียงราย

ในกรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย โครงการวิจัยฯ เลือกข่าวปลอมเรื่อง “ประกาศปิดเมืองจังหวัดเชียงราย ก่อนปีใหม่” เป็นต้นทางของผลกระทบที่ต้องการศึกษา เนื่องจากข่าวปลอมดังกล่าวเป็นที่รับรู้ในวงกว้างและอาจสร้างผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง โดยข่าวปลอมดังกล่าวเริ่มเผยแพร่ในช่วงต้นเดือนธันวาคม 2563 หลังมีข่าวว่ามีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ลักลอบเข้ามาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จากประเทศเมียนมาในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน 2563 ข่าวปลอมดังกล่าวแพร่หลายในสื่อสังคมออนไลน์สืบเนื่องราว 1 สัปดาห์ ก่อนที่การแก้ไขข่าวปลอมจะเกิดขึ้น (จากการวิเคราะห์โดยบริษัท Wisersight)

3.1.1 แบบจำลองตรรกะผลกระทบทางสังคมจากข่าวปลอม

หลังจากประชาชนได้รับข่าวปลอมดังกล่าวแล้ว ผู้รับสารอาจส่งต่อข่าวปลอมไปตามช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ หรือจากการบอกเล่าปากต่อปาก ผลลัพธ์ที่เป็นไปได้จากการส่งต่อข่าวปลอม คือ ประชาชนที่ได้รับข่าวปลอมเกิดความหวาดกลัวว่ากำลังเกิดการระบาดหนักกว่าความเป็นจริงในพื้นที่เชียงราย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 6 เส้นทาง ดังนี้ (รายละเอียดดังแผนภาพที่ 27)

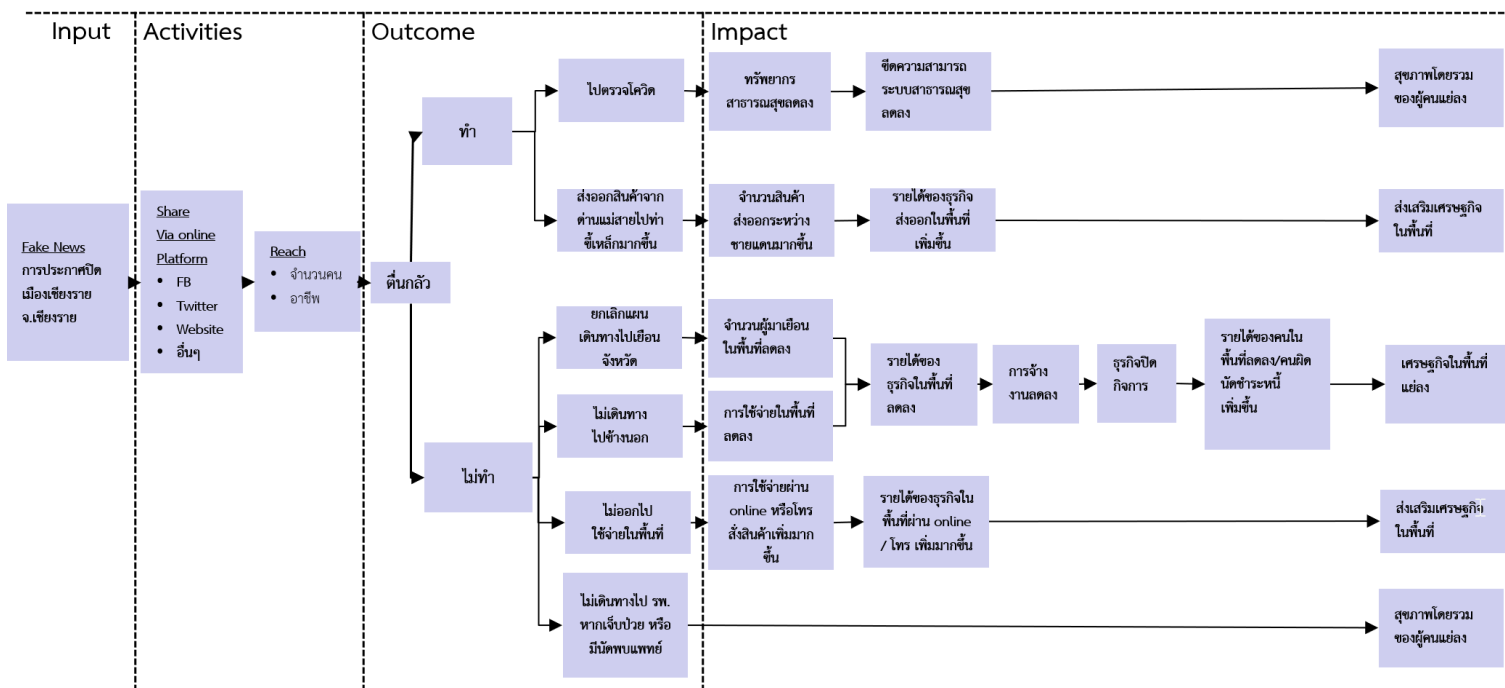
1. ประชาชนที่ได้รับข่าวปลอมเดินทางไปตรวจโควิด-19 (รวมไปถึงการเดินทางไปตรวจนอกพื้นที่เชียงรายด้วย) มากขึ้น อาจส่งผลให้ทรัพยากรและขีดความสามารถของระบบสาธารณสุขลดลง ท้ายที่สุดสุขภาพโดยรวมของประชาชนแย่ลง
2. ประชาชนในเชียงรายที่ได้รับข่าวปลอมเดินทางไปพบแพทย์ลดลง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรังที่ต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลให้ผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษาอย่างรวดเร็ว หรือมีต้นทุนการรักษาที่มากขึ้นในภายหลัง ท้ายที่สุดสุขภาพโดยรวมของประชาชนในเชียงรายแย่ลง
3. ผู้ประกอบการในเชียงรายมีการส่งออกสินค้าจากด่านแม่สายเพิ่มขึ้น (เนื่องจากการปิดชายแดนอาจเพิ่มความต้องการสินค้าจากไทย สำหรับชาวเมียนมาที่ไม่สามารถข้ามแดนมาจับจ่ายใช้สอย) อาจส่งผลให้รายได้ของธุรกิจส่งออกเพิ่มขึ้นระยะสั้นและทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายดีขึ้น
4. ประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ไม่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำธุระต่าง ๆ ในจังหวัด อาจส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายแย่ลง

5. ประชาชนในเชียงรายออกไปใช้จ่ายนอกที่พักอาศัยน้อยลง อาจส่งผลให้การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายแย่ลง
6. ประชาชนในเชียงรายออกไปใช้จ่ายนอกที่พักอาศัยน้อยลง เปลี่ยนรูปแบบการใช้จ่ายแบบออนไลน์แทน อาจส่งผลให้รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางออนไลน์หรือเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้น และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายดีขึ้น

แบบจำลองตรรกะดังกล่าวชี้ว่า สามารถจำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อได้รับข่าวปลอมออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนในเชียงราย, ผู้ประกอบการในเชียงราย, กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย, กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย และประชาชนจังหวัดอื่น ๆ ที่ต้องการเดินทางไปเชียงรายในช่วงที่มีการแพร่กระจายของข่าวปลอมดังกล่าว โดยคณะวิจัยจะเก็บข้อมูลของผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มจากแบบสอบถามออนไลน์ ดังอธิบายในบทที่ 2

รายละเอียดแบบจำลองตรรกะ แสดงในแผนภาพที่ 27

แผนภาพที่ 27 แบบจำลองตรรกะผลกระทบของข่าวปลอมปิดเมืองเชียงราย

ที่มา: ป่าสาละ

3.1.2 ผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19

เนื้อหาในส่วนนี้ มุ่งเน้นอธิบายข้อค้นพบเรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ข่าวปลอมกับกลุ่มคน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชาชนนอกเชียงราย กลุ่มประชาชนในเชียงราย กลุ่มผู้ประกอบการในเชียงราย และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ทั้งนอกและในเชียงราย โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามที่คณะวิจัยออกแบบตามแบบจำลองตรรกะข้างต้น

(1) กลุ่มประชาชนนอกเชียงราย

i ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

จากแบบจำลองตรรกะที่ตั้งสมมติฐานว่าประชาชนนอกเชียงรายอาจลดการเดินทางมาเชียงราย ส่งผลให้การใช้จ่ายภายในพื้นที่เชียงรายลดลงและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม ผลการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างประชากรนอกเชียงรายที่มีแผนเดินทางเข้าเชียงรายจำนวนทั้งหมด 67 ราย พบว่า 52 ราย ระบุว่าตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนการเดินทางออกไป คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 77.6 ขณะที่อีก 15 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 22.4 ไม่เปลี่ยนแปลงการเดินทาง

จากข้อมูลของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ระบุว่าในเดือนธันวาคม 2563 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทยจำนวน 266,424 ราย หรือเฉลี่ยสัปดาห์ละ 66,606 ราย สร้างรายได้ให้จังหวัด 2,053.25 ล้านบาท หรือเฉลี่ยสัปดาห์ละ 513.3 ล้านบาท ซึ่งสะท้อนว่ามีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อผู้เยี่ยมเยือนคนไทย 7,707.7 บาทต่อราย ขณะที่ในเดือนพฤศจิกายน 2563 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทยจำนวน 285,656 ราย เฉลี่ยสัปดาห์ละ 71,414 ราย สร้างรายได้ให้จังหวัด 2,178.5 ล้านบาท หรือเฉลี่ยสัปดาห์ละ 544.6 ล้านบาท และสะท้อนการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อผู้เยี่ยมเยือนคนไทย 7,626 บาทต่อรายใกล้เคียงกับเดือนธันวาคม

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงว่าจำนวนผู้เดินทางไปเชียงรายในเดือนธันวาคมลดลงจากเดือนพฤศจิกายน เฉลี่ยสัปดาห์ละ 4,808 คน ดังนั้นคณะวิจัยสามารถอนุมานจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้ที่สูญเสียไปในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนธันวาคม 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่ข่าวปลอมการปิดเมืองเชียงรายระบาด ได้ว่า ถ้าร้อยละ 77.6 ของผู้เดินทางที่ลดลง ตัดสินใจยกเลิกการเดินทางเนื่องจากได้รับรู้ข่าวปลอม เท่ากับว่าจังหวัดจะสูญเสียผู้เยี่ยมเยือนจากการรับรู้ข่าวปลอมราว 3,732 ราย ดังนั้นถ้าผู้เยี่ยมเยือนโดยเฉลี่ยใช้จ่ายในพื้นที่เชียงราย 7,707.7 บาทต่อราย การยกเลิกการเดินทางเนื่องจากข่าวปลอมดังกล่าวจึงคิดเป็นมูลค่าความเสียหายราว 28.7 ล้านบาท ตลอดระยะเวลาที่ข่าวปลอมระบาดประมาณ 1 สัปดาห์แรกของเดือน

ตารางที่ 1 ประมาณการรายได้ท่องเที่ยวที่สูญเสียไปในช่วงที่มีข่าวปลอม: กรณีศึกษาเชียงราย

	กลุ่มตัวอย่าง จากแบบสำรวจ (ราย)	สัดส่วนจาก กลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ)
จำนวนคนที่ต้องการเดินทางไปเชียงรายทั้งหมด	67	100
จำนวนคนที่ยกเลิกการเดินทางจากข่าวปลอม	52	77.6
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่ลดลงระหว่างเดือนพ.ย. – ธ.ค. 2563 (รายต่อสัปดาห์)		
	4,808	
ประมาณการจำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่ลดลงจากข่าวปลอม (รายต่อสัปดาห์)	$4,808 \text{ ราย} \times 77.6\% = 3,732^*$	
ประมาณการรายได้ที่สูญเสียจากข่าวปลอม (บาท)	$3,732 \text{ ราย} \times 7,077 \text{ บาท} = 28,758,186^{**}$	

ที่มา: ป่าสาละ, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *คำนวณโดยอิงจากสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง, **คำนวณจากการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อผู้เยี่ยมเยือนในเดือนธันวาคมที่ 7,707.7 บาท

อย่างไรก็ตาม การอนุมานดังกล่าวมีข้อจำกัด 3 ประการ ดังนี้ 1. คณะวิจัยไม่มีข้อมูลจำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่ลดลงต่อสัปดาห์ที่แท้จริง แต่อนุมานจากข้อมูลรายเดือนว่าลดลงเท่ากันทุกสัปดาห์ ซึ่งอาจไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในแต่ละสัปดาห์ที่แท้จริง โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ประกอบการโรงแรมรายหนึ่งระบุว่ามีการเข้าพักในช่วงต้นเดือนน้อยกว่าปลายเดือน สะท้อนว่าจำนวนผู้เดินทางที่ลดลงที่แท้จริงในสัปดาห์แรกของเดือนอาจมากกว่า 4,808 ราย ซึ่งจะส่งผลให้มูลค่าความเสียหายเพิ่มขึ้น

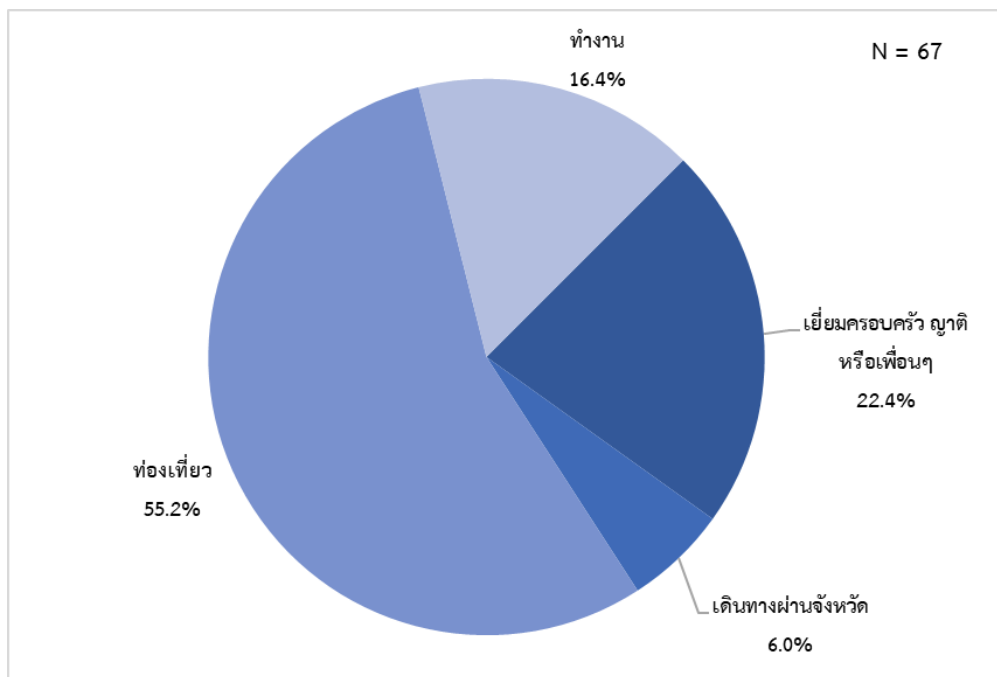
2. สาเหตุการยกเลิกการเดินทางอาจเกิดจากหลายปัจจัยพร้อมกันและไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ประกอบการโรงแรมรายหนึ่งระบุว่านักท่องเที่ยวบางส่วนเริ่มหวาดกลัวจากข่าว(จริง)ที่ว่าผู้ติดเชื้อลักลอบเข้ามาจากเมียนมาอยู่แล้ว เมื่อมีข่าวปลอมเรื่องการปิดเมืองที่อาจทำให้เดินทางเข้าออกจากเชียงรายไม่ได้ 7-14 วัน จึงเป็นสาเหตุประกอบกันให้นักท่องเที่ยวยกเลิกการจองที่พักในที่สุด นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปจะไม่สามารถระบุน้ำหนักของปัจจัยต่าง ๆ หรือปัจจัยตัดสินสุดท้ายที่นำไปสู่การยกเลิกการเดินทาง ส่งผลให้คณะวิจัยไม่สามารถจำแนกความเสียหายที่เกิดจากข่าวปลอมและสาเหตุอื่น ๆ ได้อย่างชัดเจนและความเสียหายดังกล่าวย่อมมีส่วนที่เกิดจากสาเหตุอื่น ๆ นอกจากข่าวปลอม

3. การอนุมานจำนวนคนที่ยกเลิกการเดินทางไปเชียงรายอาจคลาดเคลื่อน เนื่องจากจำนวนคนที่ยกเลิกการเดินทางกรณีที่ไม่เกิดขึ้นในความเป็นจริงและสามารถเก็บข้อมูลได้จากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดเท่านั้น ดังนั้น จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างน้อย (67 ราย) จึงทำให้จำนวนและสัดส่วนคนที่ยกเลิกการเดินทางอาจคลาดเคลื่อนไปและส่งผลให้มูลค่าความเสียหายเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้

ii ผลกระทบต่อสังคม

สำหรับผลกระทบทางสังคมจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในมิติอื่น ๆ โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง พบว่ากลุ่มประชากรนอกพื้นที่จังหวัดเชียงรายที่มีแผนการเดินทางเข้าเชียงรายเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.2, ไปเยี่ยมครอบครัว ญาติ หรือเพื่อน ๆ จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.4, เดินทางผ่านจังหวัด จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 6 และไปทำงานอีก จำนวน 11 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 16.4 ดังแสดงในแผนภาพที่ 28

แผนภาพที่ 28 เหตุผลการเดินทางเข้าเชียงรายของประชาชนนอกเชียงราย (ร้อยละ)

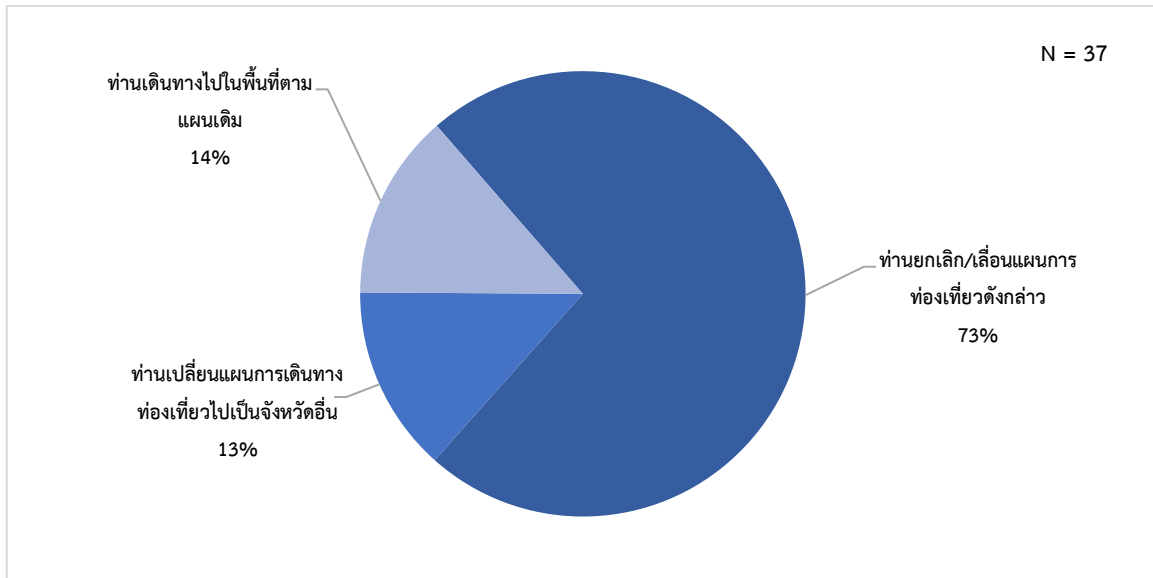

ที่มา: ป่าสาละ

กลุ่มนักท่องเที่ยว

การตอบสนองต่อข่าวปลอมของกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 37 ราย พบว่า ร้อยละ 73 ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนแผนการท่องเที่ยว, ร้อยละ 13.5 ตัดสินใจเปลี่ยนแผนการเดินทางท่องเที่ยวไปเป็นจังหวัดอื่น และร้อยละ 13.5 ตัดสินใจเดินทางเข้าพื้นที่ตามแผนที่วางไว้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 29

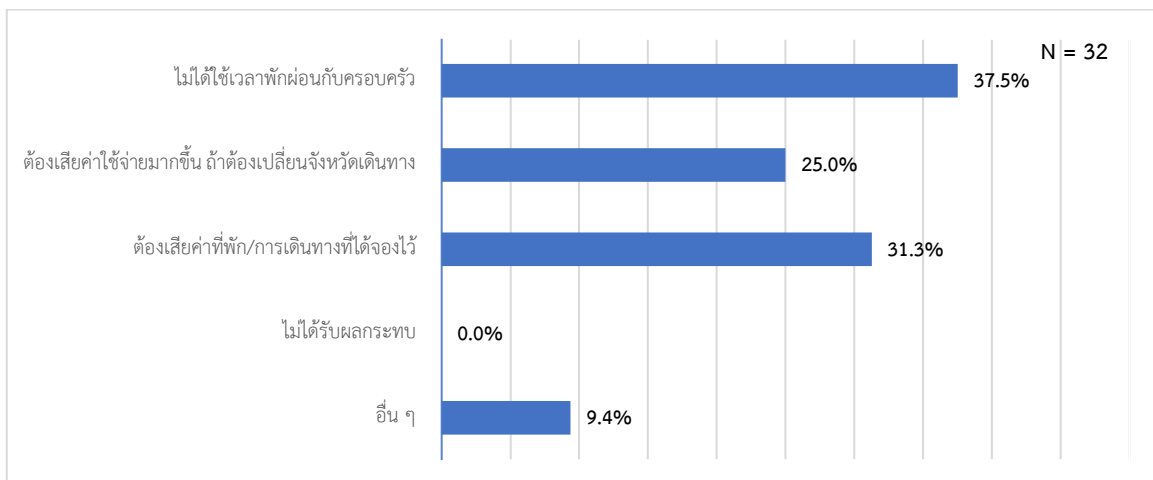
แผนภาพที่ 29 การปรับตัวของประชาชนนอกเชียงรายที่วางแผนท่องเที่ยวในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ, N=67

ผลกระทบทางสังคมอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างพบ ซึ่งอาจเกิดขึ้นหลายอย่างพร้อมกัน ได้แก่ เสียโอกาสเรื่องการได้พักผ่อนและใช้เวลากับครอบครัว ร้อยละ 37.5 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด, เสียค่าที่พักหรือค่าเดินทางที่ได้จองไว้ ร้อยละ 31.3, เสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นถ้าต้องเปลี่ยนไปเที่ยวจังหวัดอื่น ร้อยละ 25 และได้รับผลกระทบในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ต้องวางแผนใหม่ เป็นต้น ร้อยละ 9.4 ดังแสดงในแผนภาพที่ 30

แผนภาพที่ 30 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงรายที่มีแผนการท่องเที่ยวในเชียงราย (ร้อยละ)

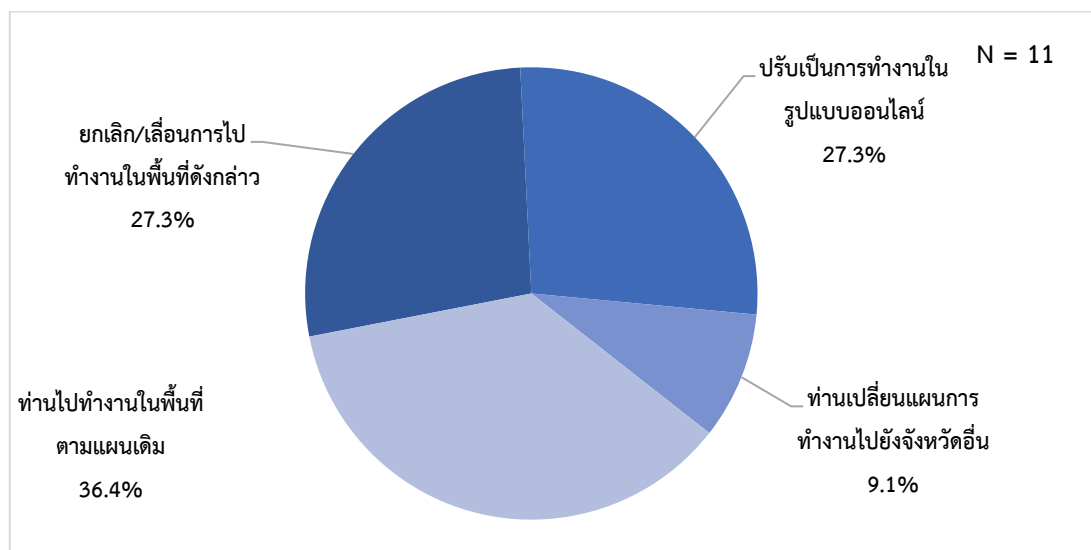
ที่มา: ป่าสาละ

โดยสรุป หลังจากได้รับข่าวนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มีแผนเดินทางท่องเที่ยวพักผ่อนจังหวัดเชียงราย ต้องยกเลิกหรือเลื่อนแผนการท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนและจำนวนที่มากที่สุดจากทุกกลุ่ม สะท้อนผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเชียงรายจากกลุ่มตัวอย่างนี้ค่อนข้างมาก สอดคล้องกับการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นไปที่รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก ในแง่ผลกระทบทางสังคมกลุ่มนักท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากการไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัวจากการท่องเที่ยว และต้องเสียค่าที่พักหรือค่าเดินทางที่ได้จองไว้ตามที่วางแผนไว้ก่อนหน้านี้

กลุ่มคนทำงาน

กลุ่มประชาชนนอกเชียงรายจังหวัดเชียงรายที่มีแผนการเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อทำงานมีจำนวน 11 ราย ที่ตอบแบบสอบถาม¹³ โดยหลังจากที่ได้รับข่าวดังกล่าว ประชาชนนอกเชียงรายที่เดินทางไปทำงานร้อยละ 27.3 ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนแผนการเดินทางไปทำงาน, ร้อยละ 27.3 ปรับรูปแบบการทำงานเป็นแบบออนไลน์, ร้อยละ 9.1 เปลี่ยนแผนการทำงานไปจังหวัดอื่น และร้อยละ 36.4 ยังคงไปทำงานในพื้นที่ตามแผนเดิม ดังแสดงในแผนภาพที่ 31

แผนภาพที่ 31 การปรับตัวของประชาชนนอกเชียงรายที่มีแผนการเดินทางไปทำงานในเชียงราย (ร้อยละ)

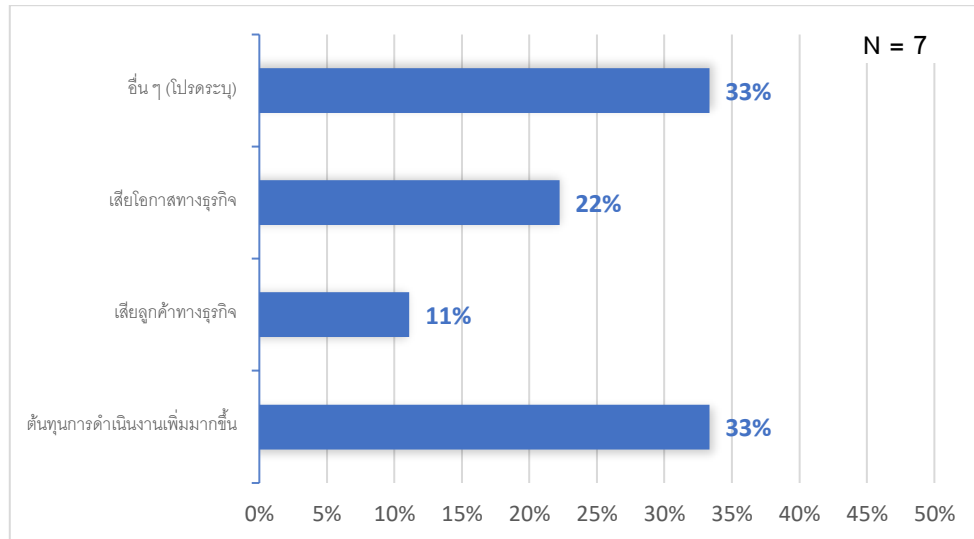
ที่มา: ป่าสาละ

จากการสอบถามผลกระทบของกลุ่มคนทำงานที่ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนแผนการทำงานในพื้นที่หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานหรือเปลี่ยนแผนการทำงานไปยังจังหวัดอื่น จำนวน 7 ราย พบว่าได้รับ

¹³ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

ผลกระทบจากต้นทุนการดำเนินงานธุรกิจที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 33 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด, การเสียโอกาสทางธุรกิจ ร้อยละ 22 และเสียลูกค้าทางธุรกิจ ร้อยละ 11 ดังแสดงในแผนภาพที่ 32

แผนภาพที่ 32 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงราย
ที่มีแผนการเดินทางไปทำงานในเชียงราย (ร้อยละ)

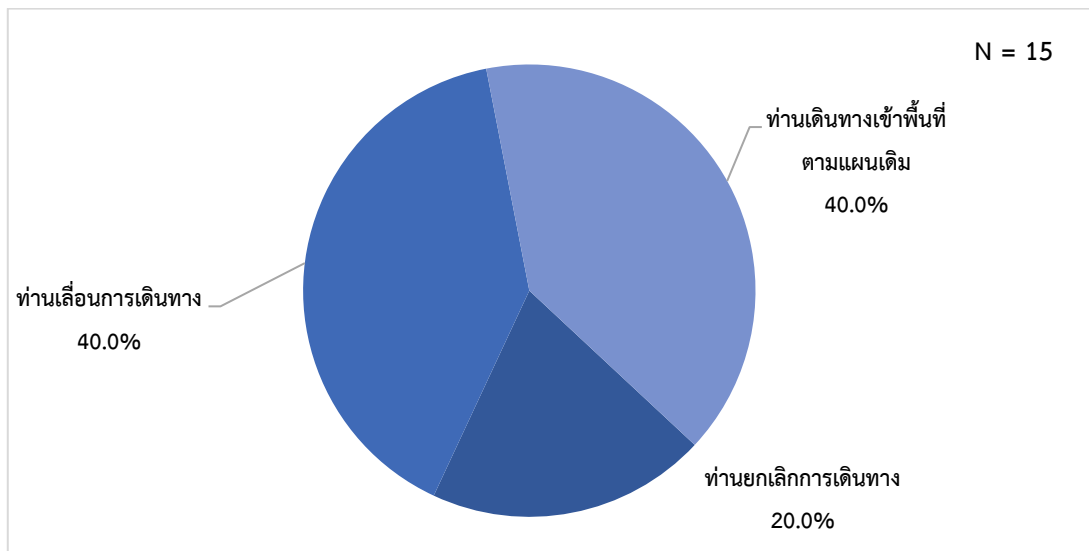
ที่มา: ป่าสาละ

ส่วนใหญ่ผู้ที่มีแผนการทำงานในจังหวัดเชียงรายมักจะเดินทางไปทำงานตามแผนเดิม ทำให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเชียงรายมีน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ อีกส่วนหนึ่งเลือกที่จะเปลี่ยนรูปแบบเป็นออนไลน์แทน เนื่องด้วยการยกเลิกหรือเลื่อนการทำงานในพื้นที่นั้น จะสร้างผลกระทบให้กับธุรกิจในด้านการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการเสียโอกาสทางธุรกิจ และการเสียลูกค้าทางธุรกิจ อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างไม่เปิดเผยรายละเอียดว่าต้นทุนทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้นคืออะไรและมีมูลค่าเท่าใด

กลุ่มผู้เดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อน

กลุ่มประชาชนนอกเชียงรายจังหวัดเชียงรายที่วางแผนเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อเยี่ยมญาติ ครอบครัว หรือเพื่อนในช่วงเวลาที่มีข่าว มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 15 ราย โดยหลังจากได้รับข่าวปลอมแล้ว มีผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 60 ที่ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนการเดินทาง ขณะที่ร้อยละ 40 ยังคงตัดสินใจเดินทางตามแผนเดิมที่วางไว้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 33

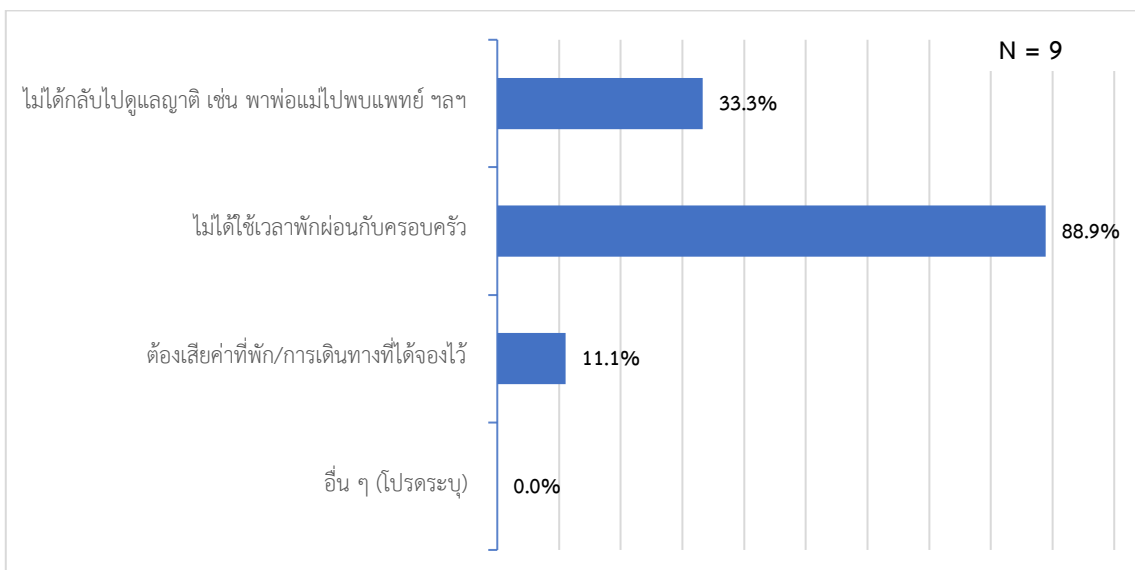
แผนภาพที่ 33 การปรับตัวของประชาชนนอกเชียงรายที่มีแผนการเดินทาง
ไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

สำหรับกลุ่มคนที่ตัดสินใจยกเลิกหรือเปลี่ยนการเดินทาง พบว่าร้อยละ 88.9 ได้รับผลกระทบจากการไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัว, ร้อยละ 33.3 ไม่ได้กลับไปดูแลญาติ เช่น พาพ่อแม่ไปพบแพทย์ ฯลฯ และร้อยละ 11.1 ต้องเสียค่าที่พักหรือค่าเดินทางที่ได้จองไว้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 34

แผนภาพที่ 34 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงรายที่มี
แผนการเดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในเชียงราย (ร้อยละ)

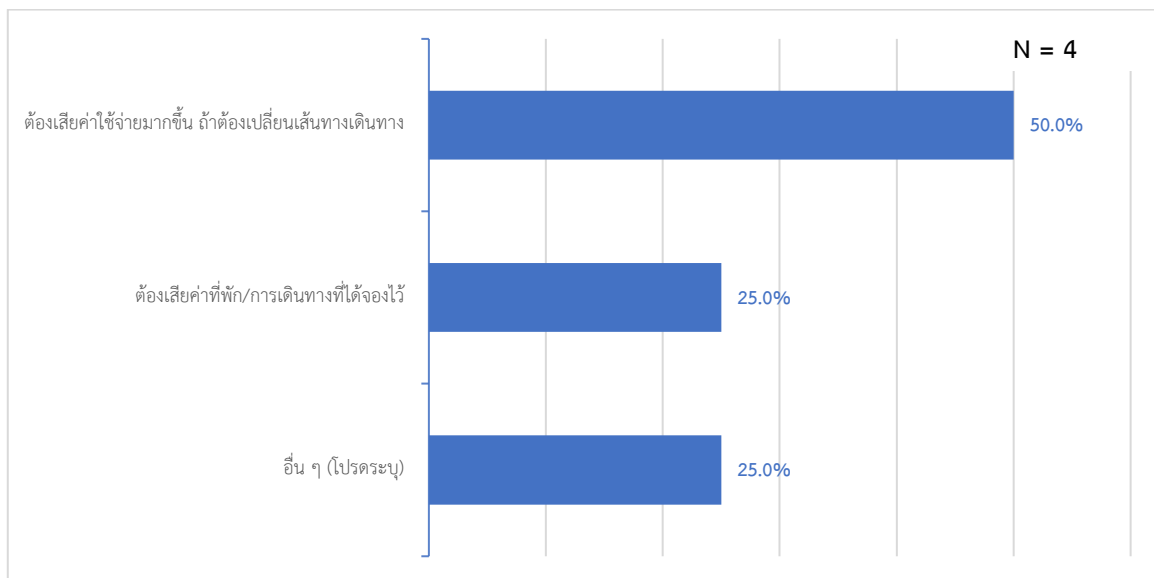
ที่มา: ป่าสาละ

กลุ่มผู้เดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อน แม้ว่าส่วนใหญ่ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนการไปเยี่ยมญาติ แต่กลุ่มนี้นับเป็นสัดส่วนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทำให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเชียงรายอาจน้อยกว่า ขณะที่ผลกระทบทางสังคมของคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่คือรู้สึกเสียโอกาสการใช้เวลาพักผ่อนหรือการไม่ได้กลับไปดูแลครอบครัว ญาติ หรือมิตรสหาย

กลุ่มผู้เดินทางผ่านพื้นที่จังหวัดเชียงราย

กลุ่มประชาชนที่วางแผนเดินทางผ่านพื้นที่จังหวัดเชียงรายในช่วงเวลาที่มีข่าวเข้ามาตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ราย โดยหลังจากได้รับข่าวปลอมแล้ว ทั้งหมดตัดสินใจยกเลิกการเดินทางดังแสดงใน โดยผลกระทบที่ได้รับร้อยละ 50 ของกลุ่มที่เดินทางผ่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากขึ้น และร้อยละ 25 ต้องเสียค่าที่พัก/ค่าเดินทางที่ได้จองไว้ และร้อยละ 25 เป็นผลกระทบอื่น ๆ คือไม่ได้เดินทางเลย ดังแสดงในแผนภาพที่ 35

แผนภาพที่ 35 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกเชียงรายที่มีแผนการเดินทางผ่าน (ร้อยละ)

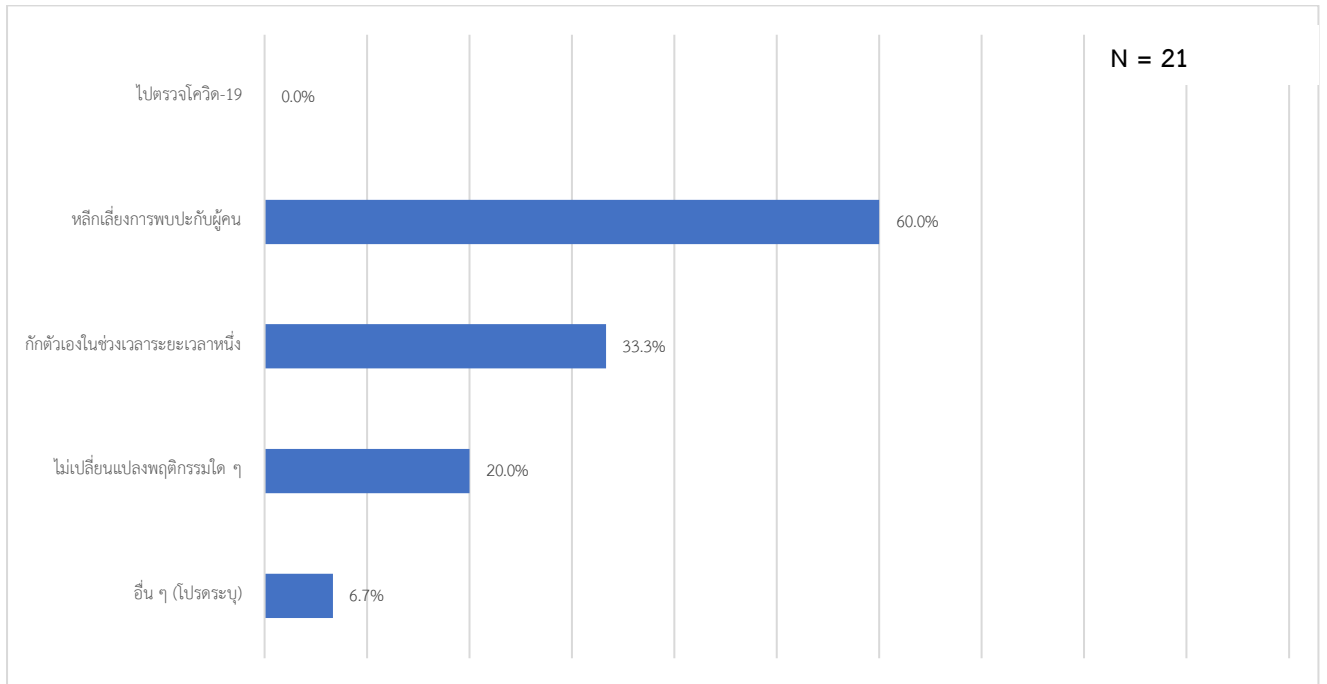
ที่มา: ป่าสาละ

กลุ่มที่เดินทางเข้าพื้นที่ตามแผนการเดิม

สำหรับกลุ่มที่ไม่เปลี่ยนแปลงแผนการเดินทาง และตอบแบบสอบถามจำนวน 15 ราย ระบุถึงพฤติกรรม ซึ่งอาจมีพฤติกรรมหลายข้อพร้อมกันว่า ภายหลังจากการเดินทางเข้าพื้นที่หรือกลับออกมานั้นจะพยายามหลีกเลี่ยงการพบปะผู้คน ร้อยละ 66.7, กักตัวเองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ร้อยละ 33.3, อีกร้อยละ 20

ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใด ๆ และกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางเข้าเชียงรายไม่มีการไปตรวจเชื้อโควิด-19 ดังแสดง
ในแผนภาพที่ 36

แผนภาพที่ 36 พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากเดินทางเข้าพื้นที่จังหวัดเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

(2) กลุ่มประชาชนในเชียงราย

i ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเชียงรายจำนวนทั้งสิ้น 74 ราย¹⁴ พบว่าโดยเฉลี่ยชาวปโลมส่งผลให้ใช้จ่ายน้อยลงในระดับปานกลาง¹⁵ หรือลดลงระหว่างร้อยละ 34 - 67 ของการใช้จ่ายตามปกติ

ข้อมูลจำนวนครัวเรือนในปี 2563 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564ก) ระบุว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนที่ 11,532 บาท และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 374,934 ครัวเรือน ดังนั้นคณะวิจัยจึงสามารถอนุมานได้ว่าค่าใช้จ่ายที่ลดลงร้อยละ 34 - 67 ของค่าใช้จ่ายปกติของประชาชนในจังหวัดเชียงราย จะคิดเป็นมูลค่า 3,920.9 - 7,726.5 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน หรือ 980.2 - 1,931.6 บาทต่อสัปดาห์ และคิดเป็นมูลค่าความเสียหายจากชาวปโลมในจังหวัดเชียงรายในช่วงเวลาหนึ่งสัปดาห์ที่ชาวปโลมดังกล่าวแพร่หลาย อย่างมากที่สุดประมาณ 367.5 - 724.2 ล้านบาท รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประมาณการค่าใช้จ่ายของประชาชนในเชียงรายที่ลดลงในช่วงที่มีชาวปโลม: กรณีศึกษา
เชียงราย

ค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่อครัวเรือนในเชียงราย (บาท)	จำนวนครัวเรือนในเชียงราย	สัดส่วนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ลดลงของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ)	ค่าใช้จ่ายที่ลดลงต่อเดือนต่อครัวเรือน (บาท)	ค่าใช้จ่ายที่ลดลงต่อสัปดาห์ต่อครัวเรือน (บาท)	ค่าใช้จ่ายที่ลดลงทั้งหมด (ล้านบาท)
11,532	374,934	34	3,920.9	980.2	367.5*
		67	7,726.5	1,931.6	724.2*

ที่มา: ป่าสาละ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *คำนวณจากการใช้จ่ายเฉลี่ยที่ลดลงต่อสัปดาห์ของครัวเรือนทั้งหมดในเชียงราย

อย่างไรก็ดี การใช้จ่ายที่ลดลงของประชาชนในจังหวัดเชียงรายกระจายตัวแตกต่างกันไปในแต่ละประเภทสินค้า โดยในบางประเภทสินค้า มีรายละเอียด ดังนี้

¹⁴ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คนจาก 73 คน มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการหรือบุคลากรทางการแพทย์ในจังหวัดเชียงรายด้วย

¹⁵ คณะวิจัยนิยามการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการใช้จ่ายดังนี้ ลด/เพิ่มการใช้จ่ายเล็กน้อย คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 0 - ร้อยละ 33 ของการใช้จ่ายตามปกติ, ลด/เพิ่มการใช้จ่ายปานกลาง คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นร้อยละ 34 - 67 และลด/เพิ่มการใช้จ่ายอย่างมาก คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 67

สินค้าที่มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเล็กน้อยหรือไม่เปลี่ยนแปลง¹⁶ ได้แก่

1. ยา/เวชภัณฑ์
2. สินค้าอุปโภคประจำวันในครัวเรือน เช่น น้ำยาทำความสะอาด สบู่แชมพู ก๊าซหุงต้ม ฯลฯ

ขณะที่สินค้าที่การใช้จ่ายลดลงเล็กน้อย ได้แก่

1. อาหารสด/อาหารปรุงสำเร็จและเครื่องดื่ม

สินค้าที่การใช้จ่ายลดลงปานกลาง ได้แก่

1. สินค้ากึ่งคงทน เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ภายในบ้าน ฯลฯ
2. สินค้าคงทน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ รถยนต์ ฯลฯ

สินค้าที่การใช้จ่ายลดลงอย่างมาก ได้แก่

1. สินค้าฟุ่มเฟือยอื่น ๆ เช่น เครื่องสำอาง สินค้าแบรนด์เนม ฯลฯ
2. เหล้า เบียร์ บุหรี่
3. สินค้าบริการ เช่น ร้านอาหาร การเดินทาง ฯลฯ

สำหรับผลกระทบต่อรูปแบบการใช้จ่ายพบว่าประชาชนในเชียงใหม่ส่วนใหญ่เพิ่มการใช้จ่ายรูปแบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่อย่างมาก (คะแนนเฉลี่ย 6.21 จาก 7 คะแนน¹⁷)

ดังนั้นโดยสรุปรูปแบบการใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงของประชาชนในเชียงใหม่สะท้อนว่าค่าใช้จ่ายที่ลดลงนั้นส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจบริการที่ไม่สามารถให้บริการทางออนไลน์หรือนำส่งสินค้า (เดลิเวอรี่) ได้เป็นส่วนใหญ่ หรือธุรกิจกลุ่มผู้ประกอบการกลางคืน และห้างสรรพสินค้าเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางของประชาชนในเชียงใหม่ในหัวข้อถัดไป

¹⁶ คณะวิจัยนิยามการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการใช้จ่าย ดังนี้ ลด/เพิ่มการใช้จ่ายเล็กน้อย คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นร้อยละ 0 – 33 ของการใช้จ่ายตามปกติ, ลด/เพิ่มการใช้จ่ายปานกลาง คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นร้อยละ 34 – 67 และลด/เพิ่มการใช้จ่ายอย่างมาก คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 67

¹⁷ จากสัดส่วนคะแนน 1 – 7 โดย 4 คะแนนคือไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการชำระเงิน, 1 คะแนนคือชำระด้วยเงินสดมากขึ้น และ 7 คะแนนคือชำระด้วยระบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่มากขึ้น

ii ผลกระทบต่อสังคม

สำหรับผลกระทบทางสังคม คณะวิจัยจะศึกษาจากพฤติกรรมประจำวันที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากข่าวปลอมดังกล่าว แบ่งเป็น 3 มิติ คือ รูปแบบการเดินทางภายในจังหวัด พฤติกรรมการเดินทางไปที่สาธารณะ และพฤติกรรมการป้องกันดูแลสุขภาพของตนเอง

รูปแบบการเดินทางภายในจังหวัด ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเดินทางโดยใช้รถยนต์หรือมอเตอร์ไซด์ส่วนตัวเป็นปกติ (ร้อยละ 93.3) รองลงมาเป็นการเดินทางโดยรถของญาติหรือเพื่อนที่สนิท (ร้อยละ 4.1) และการเดินและทางอื่น ๆ (สายการบิน) กลุ่มละร้อยละ 1.3 ขณะที่รูปแบบอื่น ๆ ประชาชนไม่ได้ใช้เป็นรูปแบบการเดินทางหลักในชีวิตประจำวัน

ขณะที่ภายหลังจากที่ได้รับข่าวปลอม ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลกระทบในแง่การเดินทางในชีวิตประจำวัน โดยยังเดินทางด้วยรถยนต์หรือรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัวเป็นหลักเหมือนเดิม รวมไปถึงการเดินทางอย่างไรก็ตาม สำหรับรูปแบบการเดินทางอื่น ๆ พบว่าประชาชนในเชียงรายเลือกที่จะลดการเดินทางหรือหลีกเลี่ยงการเดินทางด้วยรูปแบบอื่น ๆ มากขึ้น (รวมไปถึงในกรณีที่ไม่ได้ใช้รูปแบบการเดินทางนี้เป็นปกติ) โดยรถโดยสารสาธารณะเป็นรูปแบบที่ประชาชนในเชียงรายลดหรือหลีกเลี่ยงมากที่สุด รองลงมาคือรถของคนที่รู้จัก รถของญาติหรือเพื่อนที่สนิท ตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการเดินทางตามปกติของประชาชนในเชียงราย ที่มักเดินทางด้วยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์เป็นหลักอยู่แล้ว ดังนั้นข่าวปลอมเรื่องการปิดเมืองจึงไม่ได้สร้างผลกระทบต่อการเดินทางของประชาชนในเชียงราย

พฤติกรรมการเดินทางไปที่สาธารณะ พบว่าในภาพรวมประชาชนลดการเดินทางไปในทุกสถานที่และไม่เพิ่มการเดินทางไปในสถานที่ใดเลยหลังจากได้รับข่าวปลอม ยกเว้นจะมีเหตุจำเป็นที่ต้องเดินทางไป โดยให้เหตุว่าหวาดกลัวว่าจะไม่ปลอดภัยและจะขยายวงการระบาดออกไปอีก

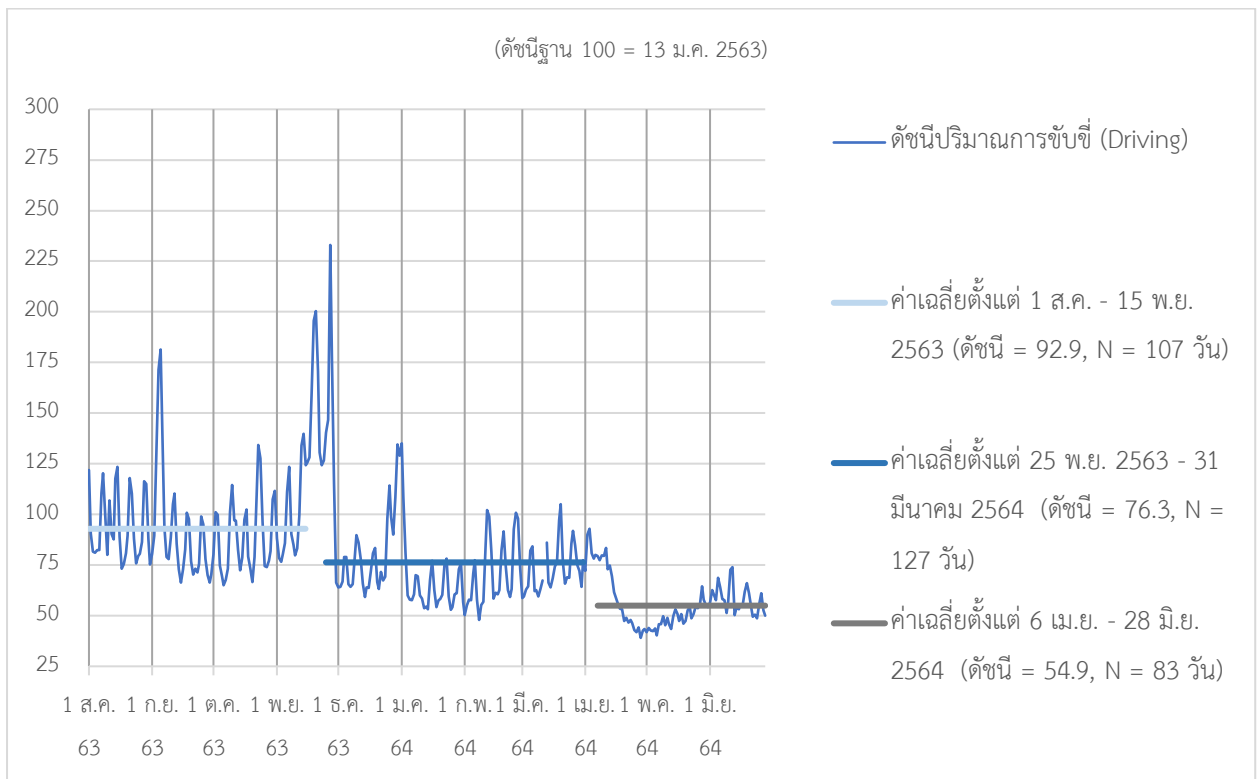
อย่างไรก็ตาม ประชาชนเลือกที่จะลดการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ แตกต่างกันไป โดยสถานที่ที่ประชาชนในเชียงรายลดการเดินทางไปมากที่สุด ได้แก่ สถานบันเทิง เช่น ผับ บาร์ ร้านเหล้า อาบอบนวด รองลงมาคือห้างสรรพสินค้าและสถานที่นันทนาการอื่น ๆ เช่น โรงภาพยนตร์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา ยิม สถานที่เล่นเกม ขณะที่สถานที่ที่ประชาชนในเชียงรายลดการเดินทางในระดับปานกลาง ได้แก่ ร้านอาหารภายนอกห้างฯ ร้านแผงลอยริมทาง ตลาดนัด ตลาดสด ร้านค้าทั่วไปอื่น ๆ และสถานพยาบาล ขณะที่สถานที่ทำงาน ประชาชนลดการเดินทางน้อยที่สุด

ดังนั้น ผลกระทบทางที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไปจะไม่เท่ากันในแต่ละกลุ่มผู้ประกอบการ โดยจะกระทบกับกลุ่มผู้ประกอบการกลางคืนและผู้ประกอบการขนาดใหญ่เป็นหลัก ขณะที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อมจะได้รับผลกระทบรองลงมา อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตสำนักงานอาจได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กหรือใหญ่ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังเดินทางไปทำงานอยู่

นอกจากนี้ จากข้อมูล [Apple's Mobility Trend Report](#) ซึ่งเป็นข้อมูลการเคลื่อนที่ของประชาชนรายวันในระดับจังหวัด สำหรับจังหวัดเชียงใหม่เพียงข้อมูลการขับขี่ (Driving) แต่ไม่มีข้อมูลการเดินทาง (Walking) และการโดยสารสาธารณะ (Transit) ของประชาชน โดยผลกระทบจากข่าวปลอมปิดเมืองเชียงใหม่ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน - ต้นเดือนธันวาคม 2563 พบว่าประชาชนมีการเดินทางลดลงจากค่าดัชนีการเคลื่อนที่ (Mobility Index) เฉลี่ยที่ลดลงจาก 92.9 ในช่วงเดือนสิงหาคม - กลางเดือนพฤศจิกายน 2563 เหลือ 76.3 ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน 2563 - 31 มีนาคม 2564 หรือลดลงร้อยละ 17.9 ขณะที่หลังจากการระบอบของข่าวปลอม พบว่าการเดินทางของประชาชนทยอยฟื้นตัวอย่างช้า ๆ และลดลงอย่างชัดเจนในช่วงการระบาดระลอกที่สาม

หากเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีฯ ในช่วงข่าวปลอมระบอบกับการระบาดในระลอกที่สามช่วงต้นเดือนเมษายน 2564 จนถึงปัจจุบัน พบว่าดัชนีการเคลื่อนที่ช่วงการระบาดระลอกที่สามลดลงจากช่วงก่อนหน้าร้อยละ 28 จาก 76.3 เหลือ 54.9 ซึ่งมากกว่าอย่างชัดเจน รายละเอียดดังแผนภาพที่ 37

แผนภาพที่ 37 ปริมาณการขับขี่ของประชาชนในเชียงใหม่จาก Apple's Mobility Trends

ที่มา: ป่าสาละ

พฤติกรรมกำรป้องกันสุขภาพ สำหรับรูปแบบการป้องกันสุขภาพจากโควิด-19 ซึ่งอาจเลือกได้หลายวิธีพร้อม ๆ กัน พบว่าโดยปกติประชาชนในเชียงรายเลือกรูปแบบการป้องกัน จากการใส่หน้ากากอนามัยและล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์เป็นหลัก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 95.5 และร้อยละ 87.7 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามลำดับ ขณะที่การใส่หน้ากากผ้าและล้างมือด้วยสบู่มีผู้เลือกเพียงร้อยละ 52.1 และร้อยละ 63 เท่านั้น

อย่างไรก็ดี หลังจากได้รับข่าวปลอมประชาชนเพิ่มการป้องกันในทุกรูปแบบ แต่ในระดับที่แตกต่างกันไป โดยการล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์และการใส่หน้ากากอนามัยเพิ่มมากขึ้นที่สุด ขณะที่การล้างมือด้วยสบู่และใส่หน้ากากผ้าเพิ่มขึ้นเช่นกัน แต่น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ สะท้อนว่าประชาชนมีความหวาดกลัวมากขึ้นและปรับรูปแบบการป้องกันให้เข้มงวดมากขึ้น

พฤติกรรมกำรป้องกันโควิด-19 ที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายสำหรับการป้องกันโควิด-19 ที่ต้องเพิ่มขึ้น เพราะเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการใช้สบู่และหน้ากากผ้าที่มีราคาถูกลงหรือสามารถใช้ซ้ำได้เป็นหน้ากากอนามัยและเจลแอลกอฮอล์ที่ราคาแพงกว่า อย่างไรก็ตาม จากรูปแบบการป้องกันโควิด-19 ในช่วงก่อนได้รับข่าวปลอมของประชาชนในเชียงรายที่ส่วนใหญ่ใช้หน้ากากอนามัยและล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์เป็นหลักอยู่แล้ว ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการป้องกันสุขภาพจึงไม่ น่าจะเกิดในสาระสำคัญ

ส่วนผลกระทบที่อาจเกิดจากการหลีกเลี่ยงการพบแพทย์ของประชาชนในเชียงราย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีนัดพบแพทย์ในช่วงเวลาดังกล่าว (ร้อยละ 44.6) ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องพบแพทย์ร้อยละ 58.5 ของผู้มีนัดหมายทั้งหมด หลีกเลี่ยงหรือเลื่อนนัดที่จะไปพบแพทย์ในช่วงดังกล่าว ขณะที่อีกร้อยละ 41.5 ยังคงไปพบแพทย์ตามนัดหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่ต้องพบแพทย์เป็นประจำ (ร้อยละ 77) ขณะที่กรณีผลกระทบที่อาจเกิดจากการเดินทางไปตรวจโควิด-19 หลังจากได้รับข่าวปลอม พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.8) ไม่ได้เดินทางไปตรวจแต่อย่างใด ดังนั้น ข่าวปลอมจึงไม่ น่าจะสร้างผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อระบบสาธารณสุขโดยรวมของเชียงราย

(3) กลุ่มผู้ประกอบการในเชียงราย

ผู้ประกอบการในพื้นที่อาจได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการใช้จ่ายของประชาชนที่เดินทางเข้าพื้นที่เชียงรายและประชาชนในพื้นที่เชียงราย โดยคณะวิจัยตั้งสมมติฐานในแบบจำลองตรรกะว่า

1. ประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ตัดสินใจยกเลิกการเดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำธุระในเชียงราย ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายแย่ลง
2. ประชาชนในเชียงรายตัดสินใจออกไปนอกที่พำอาศัยน้อยลง สร้างผลกระทบทำให้การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายแย่ลง
3. ประชาชนในเชียงรายตัดสินใจออกไปนอกที่พำอาศัยน้อยลง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้จ่ายแบบออนไลน์แทน สร้างผลกระทบให้รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางออนไลน์หรือเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้น และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายดีขึ้น

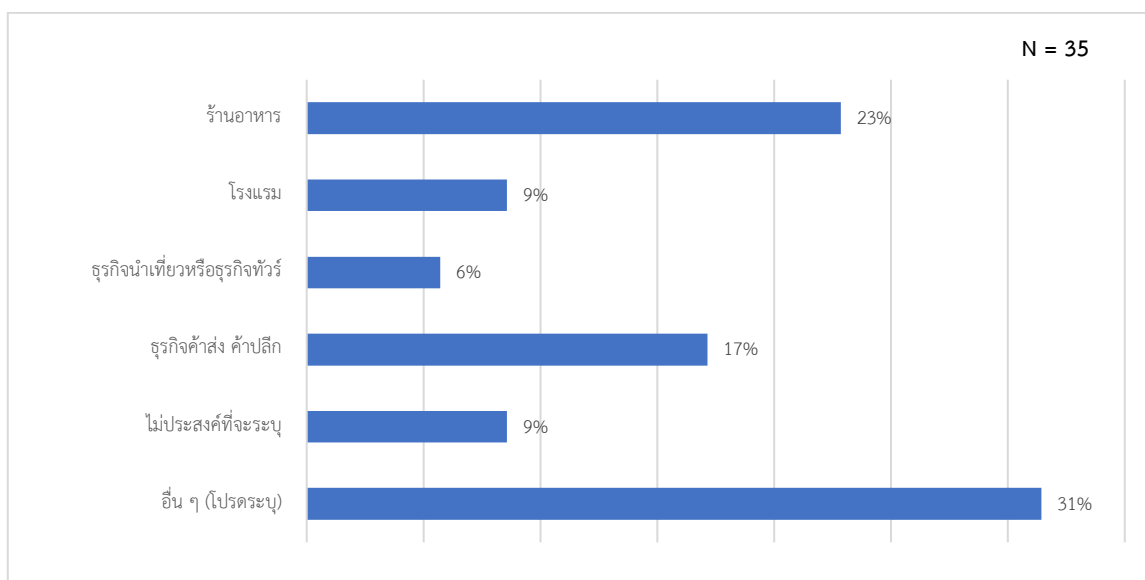
ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในและนอกเชียงราย สามารถวิเคราะห์จากผลการตอบแบบสอบถามได้ดังนี้

i ผลกระทบต่อรายได้ของกิจการในภาพรวม

กลุ่มผู้ประกอบการที่ร่วมตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 35 ราย ประกอบกิจการประเภทธุรกิจร้านอาหารจำนวน 8 ราย (ร้อยละ 23) ธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก จำนวน 6 ราย (ร้อยละ 17) ธุรกิจโรงแรมจำนวน 3 ราย (ร้อยละ 9) ธุรกิจนำเที่ยวหรือธุรกิจทัวร์ จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 6) และประกอบธุรกิจอื่นๆ รวมกันจำนวน 11 ราย (ร้อยละ 31) ได้แก่ สื่อโฆษณา รถเช่า จิวเวลรี่ ผู้ผลิตสินค้า และโรงเรียนเอกชน เป็นต้น ส่วนผู้ไม่ประสงค์ที่จะระบุประเภทกิจการมีจำนวน 3 ราย (ร้อยละ 9) ดังแสดงในแผนภาพที่ 38

ผู้ประกอบการที่ยังดำเนินกิจการอยู่มีจำนวน 29 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 83 ของผู้ประกอบการทั้งหมด ปิดกิจการไปแล้ว จำนวน 4 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 11 และไม่ประสงค์ที่จะระบุข้อมูลอีก 2 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 6 ทั้งนี้ ผู้ประกอบการจำนวน 5 ราย ให้ข้อมูลยอดขาย/รายได้ต่อเดือนระหว่าง 30,000 - 4,000,000 บาท โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 888,000 บาทต่อเดือน และผู้ประกอบการจำนวน 12 ราย ให้ข้อมูลจำนวนพนักงานที่กิจการจ้างงานตั้งแต่ 1 – 50 คน โดยเฉลี่ยมีการจ้างงาน 17 คนต่อกิจการ

แผนภาพที่ 38 ประเภทของผู้ประกอบการในเชียงราย (ร้อยละ)

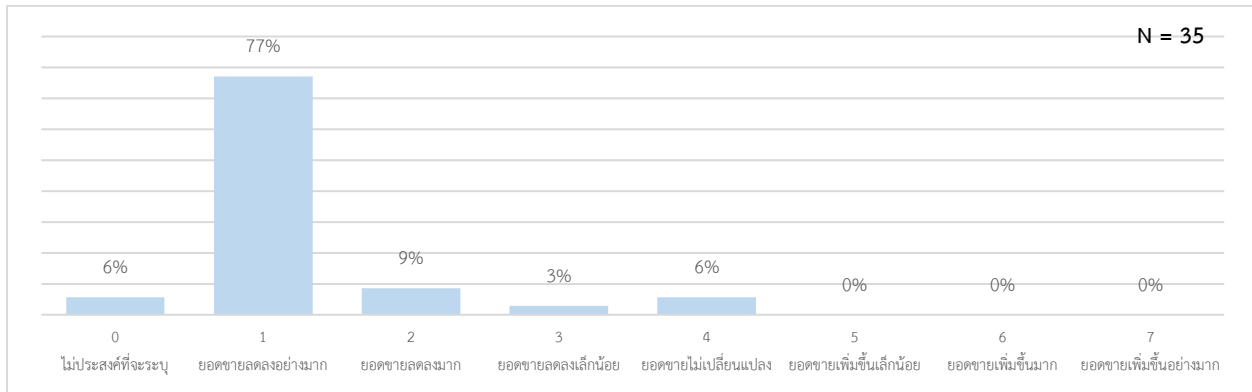

ที่มา: ป่าสาละ

จากการสอบถามผู้ประกอบการ คณะวิจัยให้ผู้ประกอบการระบุระดับการเปลี่ยนแปลงของยอดขายและจำนวนลูกค้า/ผู้ใช้บริการ ในช่วงที่มีข่าวปลอม โดยระดับ 1 หมายถึง ยอดขายของกิจการลดลงเป็นอย่างมาก ระดับ 4 หมายถึง ยอดขายหรือลูกค้า/ผู้ใช้บริการของกิจการไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง และระดับ 7 หมายถึง ยอดขายหรือลูกค้า/ผู้ใช้บริการของกิจการเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

ผลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ระดับการเปลี่ยนแปลงของยอดขายและจำนวนลูกค้าอยู่ที่ 1.33 และ 1.42 คะแนน หมายความว่า ยอดขายและจำนวนลูกค้าของกิจการปรับตัวลดลงอย่างมากในช่วงเวลาที่มีข่าวปลอม โดยผู้ประกอบการร้อยละ 77 ระบุว่ายอดขายลดลงเป็นอย่างมาก ร้อยละ 9 ระบุว่า ยอดขายลดลงมาก ร้อยละ 3 ระบุว่ายอดขายลดลงเล็กน้อย ร้อยละ 6 ระบุว่ายอดขายไม่เปลี่ยนแปลง และอีกร้อยละ 6 ไม่ประสงค์ที่จะให้ข้อมูล ดังแสดงในแผนภาพที่ 39

แผนภาพที่ 39 คะแนนการเปลี่ยนแปลงยอดขายของกิจการในเชียงราย (ร้อยละ)

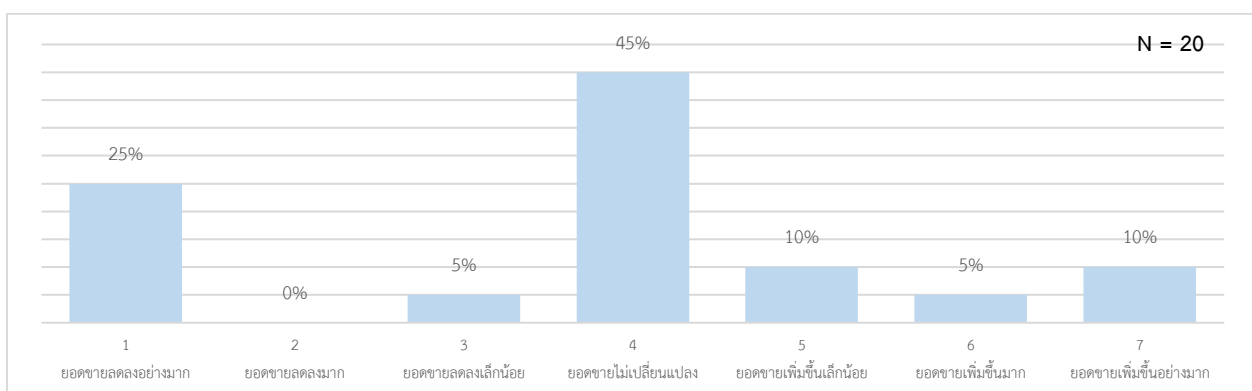

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ประกอบการที่ตอบว่า กิจการสามารถขายผ่านช่องทางออนไลน์หรือเดลิเวอรี่ได้ คิดเป็นร้อยละ 57 (19 ราย) ขณะที่อีกร้อยละ 44 (15 ราย) ของกิจการไม่มีช่องทางการขายผ่านการเดลิเวอรี่ โดยลักษณะเดลิเวอรี่ส่วนใหญ่เป็นบริการไปส่งมอบของกิจการเอง (ร้อยละ 52) รองลงมาเป็นลักษณะการส่งผ่านตัวกลางออนไลน์ เช่น Grab และ Lineman (ร้อยละ 36) และมีส่วนที่เป็นช่องทางเดลิเวอรี่อื่นๆ (ร้อยละ 12)

จากผู้ประกอบการที่ยินดีให้ข้อมูลสัดส่วนยอดขายจากช่องทางเดลิเวอรี่มีจำนวน 11 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 58 ของผู้ประกอบการที่มีช่องทางเดลิเวอรี่ โดยพบว่าส่วนใหญ่มีสัดส่วนยอดขายจากการเดลิเวอรี่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของยอดขายทั้งหมด และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ระบุว่า ยอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่มีการปรับตัวลงเล็กน้อยจนถึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย โดยร้อยละ 50 ระบุว่ายอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่ลดลงเล็กน้อยถึงไม่เปลี่ยนแปลง ร้อยละ 25 ระบุว่าลดลงเป็นอย่างมาก ร้อยละ 15 ระบุว่ายอดขายจากช่องทางเดลิเวอรี่ปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยถึงมาก และร้อยละ 10 ระบุว่ายอดขายจากช่องทางเดลิเวอรี่ปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ดังแสดงในแผนภาพที่ 40

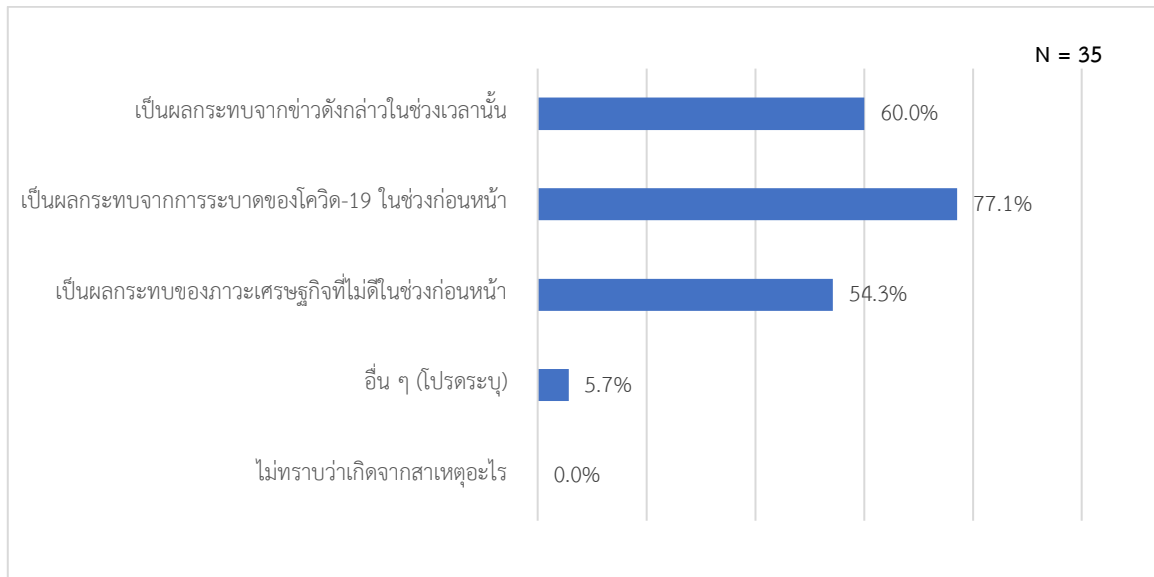
แผนภาพที่ 40 คะแนนการเปลี่ยนแปลงยอดขายช่องทางผ่านช่องทางเดลิเวอรี่/ออนไลน์ของกิจการในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ประกอบการระบุสาเหตุของยอดขายหรือจำนวนลูกค้า/ผู้ใช้บริการของกิจการลดลงอย่างมากดังนี้ (แต่ละคนตอบได้หลายคำตอบในข้อนี้) ร้อยละ 77.1 คิดว่าเป็นผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้านั้น ร้อยละ 60 ระบุว่า เป็นผลกระทบจากข่าวปลอม และร้อยละ 54.3 ระบุว่า เป็นผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีในช่วงก่อนหน้านั้น และร้อยละ 5.7 ระบุว่า เป็นสาเหตุจากเรื่องอื่นๆ เช่น การสั่งปิดกิจการจากทางการ และการบริหารงานของรัฐบาล เป็นต้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 41

แผนภาพที่ 41 สาเหตุที่ทำให้ยอดขายและจำนวนลูกค้า/ผู้ใช้บริการลดลงในช่วงเวลาที่มีข่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ประกอบการปรับตัวจากผลกระทบที่เกิดขึ้นโดย **ปรับเปลี่ยนช่องทางการขาย** โดยในช่วงที่มีข่าวปลอม ผู้ประกอบการร้อยละ 1 ระบุว่ายอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 31 – 40 ของยอดขายทั้งหมด ทว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ระบุข้อมูลสัดส่วนยอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่ในช่วงที่มีข่าวปลอม

สำหรับการปรับตัวโดย **ปรับการจ้างงาน** จากผู้ประกอบการที่เข้ามาตอบแบบสอบถามทั้งหมด 34 ราย มีผู้ประกอบการที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจ้างงาน จำนวน 20 ราย (ร้อยละ 59) และไม่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจ้างงาน จำนวน 14 ราย (ร้อยละ 41) มีผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดรูปแบบการจ้างงานที่กิจการปรับเปลี่ยน จำนวน 5 ราย (ร้อยละ 25) โดยร้อยละ 60 ลดการจ้างพนักงานลดเฉลี่ย 3 ราย ร้อยละ 20 เพิ่มจำนวนพนักงานเฉลี่ย 2 ราย ร้อยละ 20 เพิ่มค่าจ้างให้พนักงานตนเอง

ii ผลกระทบต่อรายได้ของกิจการแบ่งตามประเภทธุรกิจ

ธุรกิจร้านอาหาร

ผู้ประกอบการร้านอาหารในเชียงใหม่ที่เข้ามาตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 8 ราย โดยทั้งหมดยังเปิดกิจการอยู่ มีจำนวนพนักงาน ตั้งแต่ 0 - 50 ราย มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,000 – 4,000,000 บาทต่อเดือน ในช่วงที่มีข่าวปลอม ร้านอาหารร้อยละ 88 ระบุว่ายอดขายและจำนวนผู้ใช้บริการลดลงเป็นอย่างมาก โดยสาเหตุของผลกระทบดังกล่าว ผู้ประกอบการร้อยละ 88 คิดว่าเป็นผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้านี้ ร้อยละ 63 คิดว่าเป็นผลกระทบจากข่าวปลอมดังกล่าวในช่วงเวลานั้น และร้อยละ 50 คิดว่าเป็นผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีในช่วงก่อนหน้านี้

ผู้ประกอบการร้านอาหารทุกรายมีช่องทางเดลิเวอรี่ โดยร้อยละ 75 ใช้ตัวกลางออนไลน์ ส่วนร้อยละ 63 เป็นบริการส่งมอบของกิจการเอง ในช่วงเวลาที่มีข่าว ผู้ประกอบการระบุว่ารายได้ของกิจการที่ได้จากช่องทางเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 25) และเพิ่มขึ้นมาก จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 13) โดยรวมผู้ประกอบการระบุยอดขายเพิ่มขึ้นร้อยละ 38 ของผู้ประกอบการธุรกิจด้านอาหารทั้งหมด และจำนวน 3 ราย (ร้อยละ 38) ระบุว่ายอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่ไม่เปลี่ยนแปลง และจำนวน 2 ราย ที่ระบุว่ายอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่ลดลงเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ผู้ประกอบการร้านอาหารร้อยละ 88 ปรับเปลี่ยนการจ้างงาน โดยการเลิกจ้างพนักงานสูงสุด 5 ราย และลดชั่วโมงการทำงานของลูกจ้างโดยวิธีการให้ลูกจ้างทำงานวันเว้นวัน

ธุรกิจค้าปลีก-ส่ง

ผู้ประกอบการธุรกิจค้าส่งค้าปลีกที่เข้ามาตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 6 ราย ปิดกิจการไปแล้ว 1 ราย ในปัจจุบัน กิจการมีจำนวนพนักงานตั้งแต่ 4 – 20 คน ในช่วงเวลาที่มีข่าว ผู้ประกอบการทั้งหมดระบุว่ายอดขายและจำนวนลูกค้าลดลงเป็นอย่างมาก โดยคิดว่ามีสาเหตุจากผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้านี้ ร้อยละ 100 เป็นผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีในช่วงก่อนหน้านี้ ร้อยละ 83 และเป็นผลจากข่าวปลอมเพียงร้อยละ 50

ผู้ประกอบการกิจการค้าปลีก-ส่งร้อยละ 67 มีช่องทางการเดลิเวอรี่ โดยผู้ประกอบการที่มีช่องทางนี้ส่วนใหญ่ส่งมอบสินค้าด้วยระบบขนส่งของกิจการเอง บางรายมีสัดส่วนเดลิเวอรี่ร้อยละ 21-30 และ 41 – 50 ของรายได้ทั้งหมด โดยผู้ประกอบการระบุว่ายอดขายจากช่องทางเดลิเวอรี่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ 67) ทั้งนี้ ผู้ประกอบการกิจการค้าปลีกค้าส่งจำนวนครึ่งหนึ่งมีปรับเปลี่ยนการจ้างงานของกิจการ

ธุรกิจโรงแรม

ผู้ประกอบการโรงแรมที่เข้ามาตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 3 ราย ทั้งหมดยังดำเนินกิจการอยู่ในปัจจุบัน กิจการมีจำนวนพนักงานตั้งแต่ 4 – 40 ราย ผู้ประกอบการทั้งหมดระบุว่ารายได้และจำนวนผู้ใช้บริการลดลงเป็นอย่างมาก โดยคิดว่าสาเหตุเป็นเพราะผลกระทบจากข่าวปลอมในช่วงเวลานั้น ร้อยละ

100 เป็นผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้า ร้อยละ 67 และผู้ประกอบการที่มีการปรับเปลี่ยนการจ้างงานมีร้อยละ 67 โดยผู้ประกอบการ 1 รายระบุว่าใช้วิธีลดวันทำงานลง 8 วันต่อเดือน

ธุรกิจนำเที่ยวหรือธุรกิจทัวร์

ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวหรือธุรกิจทัวร์ที่เข้ามาตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 2 ราย ปิดกิจการไปแล้ว 1 รายในปัจจุบัน ยอดขายของผู้ประกอบการส่วนใหญ่ลดลงมาก โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้าและเป็นผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีในช่วงก่อนหน้า รองลงมาเป็นผลกระทบจากข่าวปลอมในช่วงเวลานั้น ส่วนยอดขายผ่านช่องทางขายออนไลน์เปลี่ยนแปลงน้อยถึงไม่เปลี่ยนแปลงเลย และผู้ประกอบการรายหนึ่งมีการปรับเปลี่ยนการจ้างงาน

โดยสรุปแล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับผลกระทบจากยอดขายที่ลดลงเป็นอย่างมาก สำหรับผู้ประกอบการโรงแรมระบุว่าสาเหตุส่วนใหญ่มาจากข่าวปลอม มากกว่าผลกระทบของการระบาดของโควิด-19 ในรอบก่อนหน้า สำหรับผู้ประกอบการร้านอาหาร ค่าปลีกค่าส่งและธุรกิจนำเที่ยวหรือธุรกิจทัวร์ ระบุว่าสาเหตุหลักเกิดจากผลกระทบของการระบาดของโควิด-19 ก่อนหน้านั้นมากกว่าข่าวปลอม ทั้งนี้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ปรับตัวโดยการลดการจ้างงานลง โดยเฉพาะผู้ประกอบการร้านอาหาร

iii ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในเชียงรายจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

หอการค้าจังหวัดเชียงราย

คณะวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับประธานหอการค้าจังหวัดเชียงรายเพิ่มเติม ในฐานะตัวแทนผู้ประกอบการโดยรวมในจังหวัดเชียงราย เพื่อความเข้าใจผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นและไม่สะท้อนจากข้อมูลจากแบบสำรวจ โดยผู้มีส่วนได้เสียรายนี้มองว่า เศรษฐกิจในจังหวัดเชียงรายโดยรวมได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมน้อย เนื่องจากข่าวปลอมในจังหวัดเกิดขึ้นและแพร่หลายเพียง 1-3 วัน และหน่วยงานรัฐในพื้นที่ได้ประสานความร่วมมือประชาชนสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ทำให้ข่าวปลอมสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงรายไม่มากนัก

ในทางกลับกัน ข่าวจริงเรื่องการผู้ติดเชื้อโควิด-19 ลักลอบเข้าเมืองนั้นสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงรายมากกว่ามาก อย่างไรก็ตาม หากพูดถึงเศรษฐกิจในภาพรวมในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมมากที่สุดเป็นกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรม ส่วนการกลุ่มผู้ประกอบการอื่นๆ ในพื้นที่ไม่ได้รับผลกระทบมากนัก เนื่องจากส่วนใหญ่ได้ปรับตัวจากผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในรอบก่อนหน้านั้น

สมาคมโรงแรมจังหวัดเชียงราย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนายกสมาคมโรงแรมจังหวัดเชียงรายเพิ่มเติม ในฐานะตัวแทนผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดเชียงรายกว่า 80 ราย พบว่า นานก่อนที่จะเกิดข่าวปลอมเรื่องการปิดเมืองตอน

ปลายปี พ.ศ. 2563 ผู้ประกอบการโรงแรมได้ปรับตัวมาก่อนหน้านั้นหลายเดือนแล้วจากการระบาดของโควิด-19 ที่เริ่มต้นต้นปี 2563 ไม่ว่าจะเป็นการลดจำนวนพนักงาน ลดเวลาทำงานของพนักงาน ลดการจ่ายค่าจ้างบางส่วน หรือให้ลาโดยไม่จ่ายค่าจ้าง เป็นต้น ขณะนี้ในแง่ของรายได้ นายกสมาคมฯ ระบุว่านับจากต้นปี 2563 ลดลงมากกว่าร้อยละ 90 โดยนอกจากมีสาเหตุจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงโดยรวมแล้ว อีกด้านหนึ่งผู้ประกอบการโรงแรมหลายแห่งต้องลดราคาที่พักเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวด้วย โดยมีอัตราเข้าพักอยู่ที่ประมาณร้อยละ 20

ต่อมาในช่วงต้นเดือนตุลาคม 2563 ซึ่งเป็นระยะแรกของฤดูท่องเที่ยวเชียงราย (ตุลาคม – กุมภาพันธ์ ของทุกปี) ภาคท่องเที่ยวเริ่มฟื้นตัวตามสถานการณ์การระบาดที่ลดลงทั่วประเทศ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกเดินทางมาพักผ่อนเป็นครอบครัวและมักเลือกที่พักบนดอยเป็นหลักมากกว่าในตัวเมือง ไม่ว่าจะเป็นภูชี้ฟ้า ดอยแม่สลอง ขณะที่สถานที่ท่องเที่ยวในเมืองอย่างวัดร่องขุน บ้านดำ มีนักท่องเที่ยวน้อยกว่า

เมื่อเกิดข่าวปลอมเรื่องการปิดเมืองตอนต้นเดือนธันวาคม 2563 ซึ่งเกิดขึ้นต่อเนื่องจากข่าวจริงเรื่องการลักลอบเข้ามาในเชียงรายจากประเทศเมียนมาทางอำเภอแม่สาย ส่งผลกระทบให้นักท่องเที่ยวยกเลิกการจองที่พักจนเกือบหมด โดยเฉพาะในช่วงเดือนธันวาคม 2563 – เดือนมกราคม 2564 อย่างไรก็ดี การแยกผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวทั้งสองขึ้นแทบเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันและเกี่ยวข้องกันโดยตรง

จากการประเมินของสมาคมฯ คาดว่าข่าวจริงเรื่องการลักลอบเข้ามาของผู้ติดเชื้ออาจส่งผลกระทบต่อยอดจองที่พักลดลงประมาณร้อยละ 80 ขณะที่ข่าวปลอมที่ตามมาอาจส่งผลให้ยอดจองลดลงไปที่มากกว่าร้อยละ 95 โดยมองว่าข่าวปลอมจะมีผลกระทบในเชิงจิตวิทยาและสร้างต้นทุนเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากความหวาดกลัวโควิด-19 ตัวอย่างเช่น กลุ่มที่ต้องเดินทางทำงานอย่างพนักงานขายอาจตัดสินใจไม่เดินทางเข้ามาในเชียงราย เพราะอาจต้องกักตัว 7 – 14 วัน ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ยังไม่ยกเลิกและสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้จะต้องเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ได้มีภาระหน้าที่การงานแต่อย่างใด เป็นต้น

ขณะที่การปรับตัวต่อข่าวปลอมในรอบนี้ พบว่าไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก เนื่องจากก่อนหน้านี้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้ปรับตัวในสิ่งที่สามารถทำได้ทุกวิถีทางแล้ว ขณะที่สมาคมและภาครัฐได้ช่วยเหลือด้วยการพยายามชี้แจงและแก้ไขข่าวปลอมให้เร็วที่สุด เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการโรงแรมจังหวัดเชียงราย

คณะวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าของกิจการโรงแรมในจังหวัดเชียงรายรายหนึ่งเพิ่มเติม ในฐานะตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมในจังหวัดเชียงราย ระบุว่ากิจการได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมน้อยกว่าข่าวจริงเรื่องการพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 จากการลักลอบเข้าประเทศไทยผ่านทางอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ที่เกิดก่อนหน้านั้นไม่นาน โดยก่อนหน้าข่าวจริงเรื่องการลักลอบเข้าเมืองและข่าวปลอมเรื่องปิดเมือง ยอดจองห้องพักของโรงแรมปรับตัวดีขึ้น บวกกับเป็นช่วงท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายทำให้มียอดจองห้องพักถึงร้อยละ 70 ของห้องพักทั้งหมดสำหรับเดือนธันวาคมทั้งเดือน เมื่อมีข่าวเรื่องการลักลอบเข้าเมือง ห้องพักราคาจองในช่วงต้นเดือนธันวาคม (ตั้งแต่วันที่ 1 - 10) ว่างถูกยกเลิกไปเกือบจะทั้งหมด และเมื่อมีข่าวปลอมส่งผลกระทบต่อเพิ่มเติมทำให้ห้องพักของโรงแรมถูกยกเลิกทั้งหมด (ร้อยละ 100 ของห้องพักที่จองมาก่อนหน้านั้น) ในช่วงเวลานั้น

ผู้ประกอบการมองว่า ข่าวปลอมน่าจะส่งผลกระทบต่อลูกค้ากลุ่มที่เป็นผู้เดินทางมาทำงานในพื้นที่จังหวัดเชียงรายมากที่สุด เนื่องจากที่ทำงานของลูกค้ากลัวว่าหากเข้ามาในพื้นที่จะต้องกักตัวในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นระยะเวลาและไม่สามารถกลับมาทำงานได้ตามปกติ จึงสั่งห้ามการเดินทางเข้าพื้นที่จังหวัดเชียงราย อย่างไรก็ตาม โรงแรมไม่ต้องปรับตัว หรือปรับต้นทุนการดำเนินธุรกิจแต่อย่างใด เนื่องจากโรงแรมมีการลดเวลาการทำงานของพนักงานลงจากผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ในรอบก่อนหน้าอยู่แล้ว

(4) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงใหม่

กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกพื้นที่เชียงใหม่ตอบแบบสอบถามจำนวน 16 ราย ร้อยละ 44 (7 ราย) เป็นบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน่วยงานควบคุมดูแลโรคระบาดโควิด-19 ของโรงพยาบาล ร้อยละ 31 (5 ราย) อยู่ในหน่วยงานควบคุมโรคระบาดโควิด-19 โดยตรง และร้อยละ 25 (4 ราย) อยู่ในหน่วยงานที่คอยช่วยสนับสนุนหน่วยงานควบคุมโรคระบาดโควิด-19

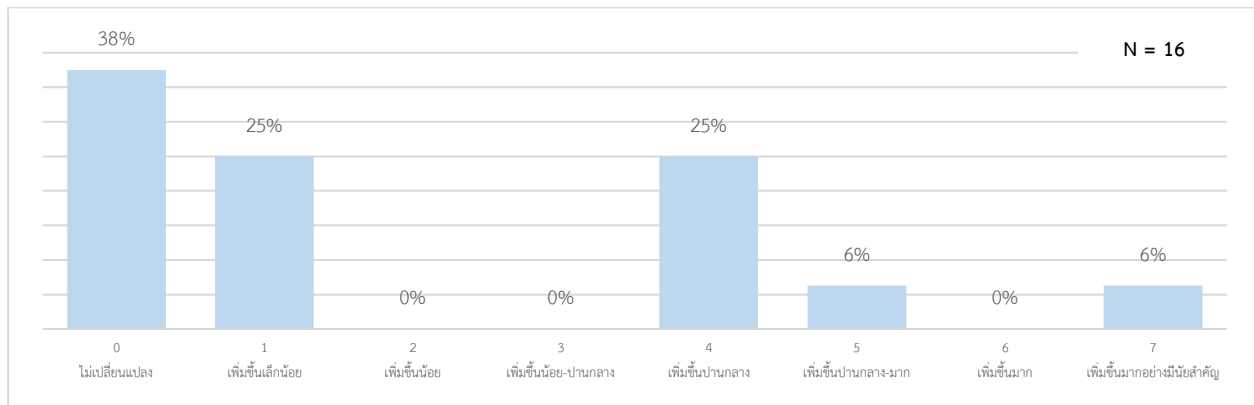
จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม คณะวิจัยสามารถแบ่งประเด็นผลกระทบด้านระบบสาธารณสุขได้ ดังต่อไปนี้

i ผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19

ผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19 วัดจากการประเมินว่า จำนวนผู้ที่ได้เดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่และเข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ในช่วงที่มีข่าวปลอม (สัปดาห์แรกของเดือนธันวาคม 2563) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยบุคลากรที่เข้ามาตอบคำถามจะเป็นผู้ประเมิน โดยระดับ 0 หมายถึง จำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมเมื่อเทียบกับช่วงก่อนมีข่าวปลอม และ ระดับ 7 หมายถึง จำนวนผู้ป่วยที่มาตรวจมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หากจำนวนผู้ป่วยที่มาตรวจมีมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19 ของโรงพยาบาล เนื่องจากจำนวนบุคลากรหรือจำนวนอุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์อาจมีไม่เพียงพอ

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าวปลอม จำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่โดยเฉลี่ยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย (ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.00) โดยร้อยละ 25 ของบุคลากรทางการแพทย์ระบุว่า จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนได้รับข่าวปลอม เพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ร้อยละ 25 ระบุว่ามีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ส่วนร้อยละ 6 ระบุว่าเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่มาตรวจโควิด-19 มีจำนวนเพิ่มขึ้นปานกลางถึงมากเมื่อเทียบกับช่วงก่อนที่มีข่าว และร้อยละ 6 ระบุว่าจำนวนผู้ป่วยที่เดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่มาตรวจโควิด-19 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนร้อยละ 38 ระบุว่าไม่พบการเปลี่ยนแปลงใดๆ ดังแสดงในแผนภาพที่ 42

แผนภาพที่ 42 คะแนนการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปเชียงรายของ
โรงพยาบาลนอกพื้นที่ (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

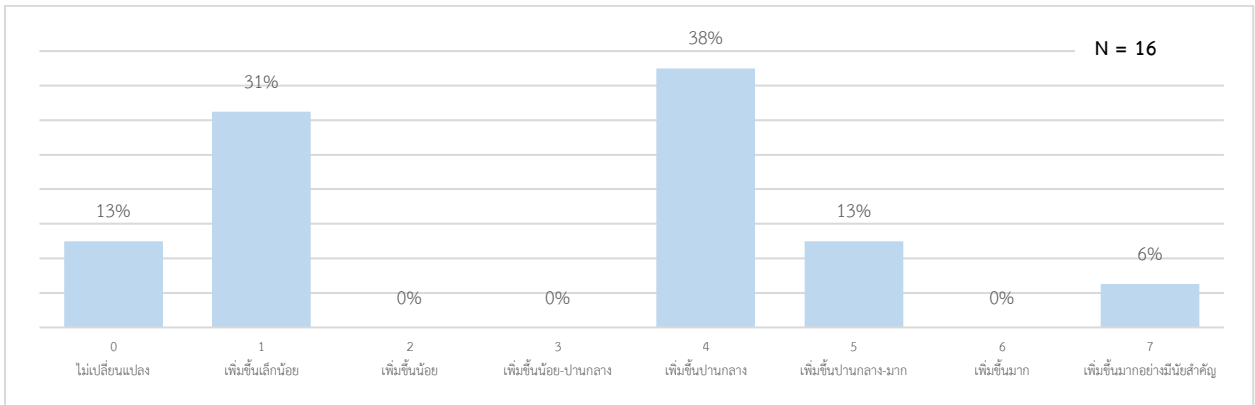
ii ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์

ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์วัดจากระดับผลกระทบที่บุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ประเมิน ระหว่าง 0 – 7 โดย ระดับ 0 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์ไม่ได้รับผลกระทบใดๆจากข่าวปลอม และ ระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากข่าวปลอม

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าว ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์มีคะแนนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 2.88 คะแนน) โดยร้อยละ 13 ระบุว่าไม่ได้รับผลกระทบใดในช่วงที่มีข่าว และร้อยละ 31 ระบุว่าได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อย ส่วนร้อยละ 38 ระบุว่าได้รับผลกระทบระดับปานกลาง และร้อยละ 13 ระบุว่าได้รับผลกระทบมาก และร้อยละ 6 ระบุว่าได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก โดยอุปสรรคที่พบเจอเป็นเรื่องระบบการบริหารจัดการของโรงพยาบาลที่รองรับผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง ร้อยละ 56 รองลงมาเป็นเรื่องเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ ร้อยละ 44 และจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ ร้อยละ 31

บุคลากรทางการแพทย์ร้อยละ 31 ไม่พบว่าข่าวปลอมเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ดังแสดงในแผนภาพที่ 43

แผนภาพที่ 43 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงใหม่จากข่าวปลอม (ร้อยละ)

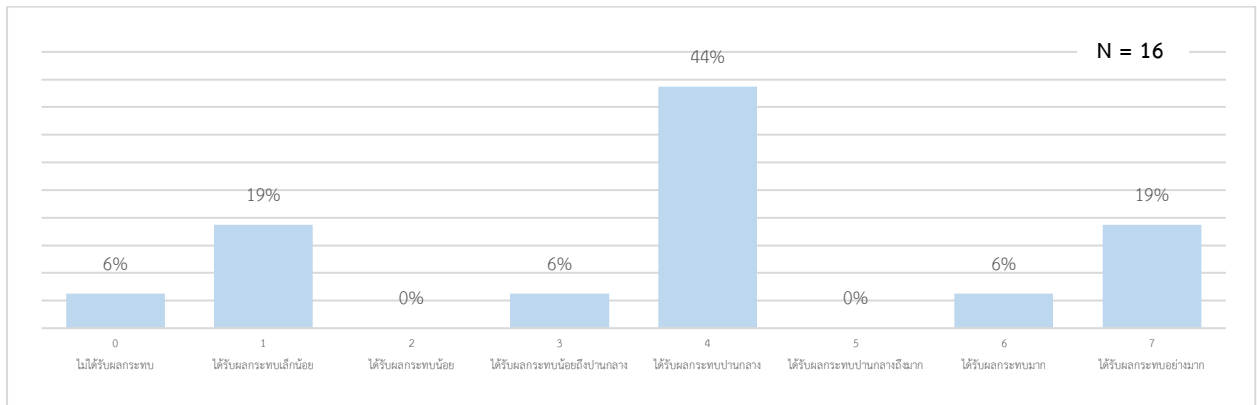
ที่มา: ป่าสาละ

iii ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป

ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป วัดจากให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับโควิด-19 จากมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ ระหว่าง 0 – 7 โดย ระดับ 0 หมายถึง ผู้ป่วยโรคทั่วไปไม่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมในมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ และระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากข่าวปลอม

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว ผู้ป่วยทั่วไปที่เข้ามาใช้บริการของโรงพยาบาลได้รับผลกระทบโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง (ระดับเฉลี่ยอยู่ที่ 3.81) โดยบุคลากรร้อยละ 44 ระบุว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบระดับปานกลาง ร้อยละ 19 ระบุว่าได้รับผลกระทบเล็กน้อย ร้อยละ 6 ระบุว่าได้รับผลกระทบน้อยมาก ส่วนอีกร้อยละ 19 ระบุว่าได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ร้อยละ 6 ระบุว่าได้รับผลกระทบมาก อีกร้อยละ 6 ระบุว่าไม่ได้รับผลกระทบจากข่าวดังกล่าว โดยสาเหตุของผลกระทบส่วนใหญ่เกิดจากการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยที่ไม่ต้องรับการรักษาที่เร่งด่วนออกไป (ร้อยละ 81.3) และรองลงมาเป็นเรื่องทรัพยากรที่ไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป (ร้อยละ 37.5) ดังแสดงในแผนภาพที่ 44

แผนภาพที่ 44 คะแนนผลกระทบต่อระบบการรักษาผู้ป่วยทั่วไปในโรงพยาบาลนอกเชียงใหม่จากข่าวปลอม (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ทั้งนี้ จากการสำรวจความเห็นดังกล่าว พบว่าขีดความสามารถของระบบสาธารณสุขนอกพื้นที่เชียงใหม่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมในระดับเล็กน้อยถึงปานกลาง โดยจากมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์กลุ่มคนที่จะได้รับผลกระทบจากเรื่องดังกล่าวเป็นกลุ่มผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโควิด-19 และไม่ต้องเข้ารับการรักษาอย่างเร่งด่วนจากการที่ต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยเหล่านี้ออกไป ในส่วนของทรัพยากรทางการแพทย์ต่างๆ ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์และจำนวนบุคลากร ยังไม่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมมากนัก

(5) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย

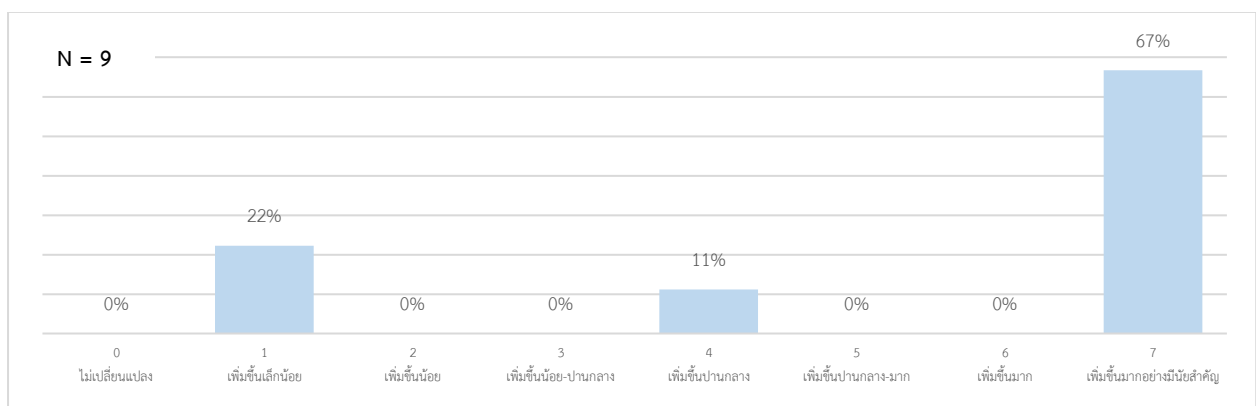
กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 9¹⁸ ราย ร้อยละ 44 (4 ราย) เป็นบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน่วยงานควบคุมดูแลโรคระบาดโควิด-19 ของโรงพยาบาล ร้อยละ 44 (4 ราย) อยู่ในหน่วยงานที่คอยช่วยสนับสนุนหน่วยงานควบคุมโรคระบาดโควิด-19 และร้อยละ 11 (1 ราย) อยู่ในหน่วยงานควบคุมโรคระบาดโควิด-19 โดยตรง จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม คณะวิจัยสามารถแบ่งประเด็นผลกระทบด้านระบบสาธารณสุขได้ ดังนี้

i ผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19

ผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19 วัดจากจำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากหลังจากมีข่าวปลอมหรือไม่ โดยบุคลากรที่เข้ามาตอบคำถามจะเป็นผู้ประเมินจาก 0 – 7 โดย ระดับ 0 หมายถึง จำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมเมื่อเทียบกับช่วงก่อนมีข่าวปลอม และ ระดับ 7 หมายถึง จำนวนผู้ป่วยที่มาตรวจมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หากจำนวนผู้ป่วยที่มาตรวจเพิ่มมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19 ของโรงพยาบาลได้จากจำนวนบุคลากรหรือจำนวนอุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์ที่อาจมีไม่เพียงพอ

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าวปลอม จำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 โดยเฉลี่ยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยร้อยละ 67 ของบุคลากรทางการแพทย์ระบุว่า ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจโควิด-19 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากเปรียบเทียบกับช่วงก่อนได้รับข่าว ร้อยละ 22 ระบุว่ามีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และร้อยละ 11 ระบุว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นปานกลางเมื่อเทียบกับช่วงก่อนที่มีข่าว ดังแสดงในแผนภาพที่ 45

แผนภาพที่ 45 คะแนนการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ที่โรงพยาบาลในเชียงราย (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

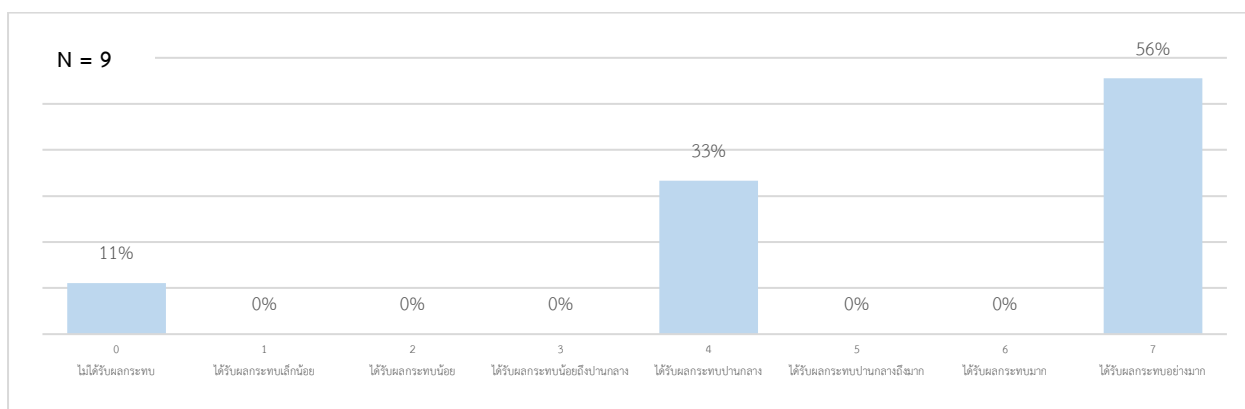
¹⁸ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

ii ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์

ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์วัดจากการประเมินของบุคลากร ระหว่าง 0 – 7 โดยระดับ 0 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์ไม่ได้รับผลกระทบใดจากข่าวปลอม และ ระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากข่าวปลอม

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าวปลอม การทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ได้รับผลกระทบในระดับมาก โดยร้อยละ 56 ระบุว่าได้ผลกระทบเป็นอย่างมาก ร้อยละ 33 ระบุว่าได้รับผลกระทบระดับปานกลาง และร้อยละ 11 ระบุว่าไม่ได้รับผลกระทบใดๆ จากการข่าวปลอม แสดงในแผนภาพที่ 46 โดยอุปสรรคที่พบเจอส่วนใหญ่เป็นเรื่องเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ ร้อยละ 56 รองลงมาเป็นเรื่องระบบการบริหารจัดการของโรงพยาบาลที่รองรับผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง ร้อยละ 33 และจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ ร้อยละ 33 ส่วนบุคลากรทางการแพทย์ที่ระบุว่า ข่าวปลอมไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 11

แผนภาพที่ 46 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์ในเชิงร้ายจากข่าวปลอม (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

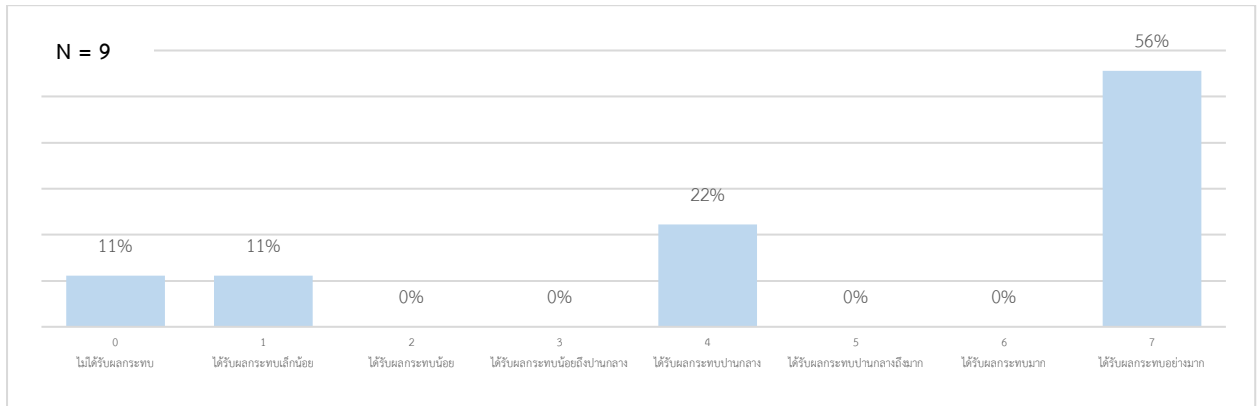
iii ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป

ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป วัดจากการให้บุคลากรที่ตอบแบบสอบถาม ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่เกี่ยวกับโควิด-19 ระหว่าง 0 – 7 โดย ระดับ 0 หมายถึง ผู้ป่วยโรคทั่วไปไม่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมในมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ และ ระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากข่าวปลอม

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว ผู้ป่วยทั่วไปที่เข้ามาใช้บริการของโรงพยาบาลได้รับผลกระทบโดยเฉลี่ยในระดับปานกลางถึงระดับมาก โดยร้อยละ 56 ระบุว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ส่วนร้อยละ 22 ระบุว่าได้รับผลกระทบอยู่ที่ระดับปานกลาง และร้อยละ 11 ระบุว่าได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อย ส่วนร้อยละ 11 ระบุว่าไม่ได้รับผลกระทบใด ดังแสดงในแผนภาพที่ 47

โดยสาเหตุของผลกระทบส่วนใหญ่เกิดจากการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยที่ไม่ต้องรับการรักษาที่เร่งด่วนออกไป (ร้อยละ 89) และรองลงมาเป็นเรื่องทรัพยากรที่ไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป (ร้อยละ 11)

แผนภาพที่ 47 คะแนนผลกระทบต่อระบบการรักษาผู้ป่วยทั่วไปของโรงพยาบาลในเชียงรายจากข่าวปลอม (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

จากการสำรวจความเห็นดังกล่าว ในช่วงข่าวปลอม ชีตความสามารถของระบบสาธารณสุขในพื้นที่เชียงรายในส่วนของการให้บริการตรวจโควิด-19 และการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก จากจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจโควิด-19 ที่เพิ่มขึ้น และทรัพยากรทางการแพทย์ทั้งบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ ในส่วนของผู้ป่วยทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโควิด-19 และไม่ต้องเข้ารับการรักษาอย่างเร่งด่วน ได้รับผลกระทบจากการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไป รองลงมาเป็นเรื่องทรัพยากรที่ไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในหน่วยงานที่ดูแลเรื่องการระบาดของโควิด-19 โดยตรง ผลการวิเคราะห์นี้จึงอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

iv ผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขในเชียงรายจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

คณะวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับนายแพทย์สมศักดิ์ อุทัยพิบูลย์ รองผู้อำนวยการฝ่ายการแพทย์โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ ในฐานะตัวแทนบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย เพื่อความเข้าใจผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นและอาจไม่สะท้อนในข้อมูลจากแบบสำรวจ นายแพทย์ดังกล่าวระบุว่าข่าวปลอมเรื่องปิดเมืองไม่ได้สร้างผลกระทบต่อขีดความสามารถของโรงพยาบาลหรือระบบสาธารณสุขในภาพรวมแต่อย่างใด ทั้งระบบที่รองรับผู้ป่วยทั่วไปและผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19 โดยระบบยังสามารถให้บริการแก่ผู้ป่วยทั้งสองกลุ่มอย่างเพียงพอในช่วงเวลาที่มีข่าวปลอม ส่วนหนึ่งเนื่องจากโรงพยาบาลได้ปรับตัวมาตั้งแต่หลังการระบาดรอบแรก ไม่ว่าจะเป็นการปรับและจัดสรรพื้นที่โรงพยาบาลให้เหมาะสม มีการแยกสัดส่วนระหว่าง

ผู้ป่วยทั่วไปและผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง มีแผนการจัดสรรบุคลากรและทรัพยากรทางการแพทย์โดยจำลองสถานการณ์การระบาดที่ระดับความรุนแรงต่าง ๆ และการสำรองทรัพยากรทางการแพทย์ไว้ให้เพียงพอในระยะเวลา 3 เดือน

ในเวลาเดียวกัน ช่วงที่มีข่าวจริงเรื่องการลักลอบเข้าเมืองของผู้ติดเชื้อโควิด-19 ทางอำเภอแม่สาย และข่าวปลอมเรื่องการประกาศปิดเมือง คาดว่าไม่ได้สร้างความตื่นตระหนกให้คนในพื้นที่เชียงรายมากขึ้น ผู้ป่วยยังคงเดินทางมาโรงพยาบาลเป็นปกติ สังเกตจากจำนวนผู้ป่วยเฉลี่ยรายวันที่ประมาณ 2,800 ราย ซึ่งไม่ได้ลดลงจากช่วงก่อนหน้าการระบาดที่เฉลี่ยวันละ 3,000 ราย และหากเทียบกับช่วงการระบาดรอบแรกที่จำนวนผู้ป่วยลดลงเหลือเพียงเฉลี่ยวันละ 2,000 ราย ขณะที่การตรวจเชื้อโควิด-19 ในช่วงข่าวปลอม ก็พบว่าไม่มีจำนวนที่เข้ามาตรวจมากขึ้นแต่อย่างใดเช่นเดียวกัน

ในช่วงแรกๆ ที่เกิดข่าวจริงเรื่องการระบาด โรงพยาบาลได้ประสานงานกับหน่วยงานรัฐอื่น ๆ เพื่อเข้าตรวจโรคในกลุ่มเสี่ยงและกักกันผู้ป่วยเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งช่วยให้สามารถควบคุมการระบาดได้รวดเร็วจนไม่จำเป็นต้องปรับการจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์ที่เตรียมพร้อมไว้ ขณะเดียวกัน ในแง่ผลกระทบต่อผู้ป่วย โรงพยาบาลได้ประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมว่าถ้าไม่มีความจำเป็นก็ควรหลีกเลี่ยงการมาโรงพยาบาล จุดนี้สามารถช่วยลดความแออัดและความเสี่ยงต่อระบบสาธารณสุขไปได้อีกส่วนหนึ่งหากเกิดการระบาดที่รุนแรงขึ้น

3.1.3 สรุปผลกระทบทางสังคมจากข่าวปลอมในจังหวัดเชียงราย

จากแบบจำลองตรรกะเรื่องผลกระทบของข่าวปลอมเรื่องการประกาศปิดเมือง ประกอบกับผลการวิเคราะห์ผลการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมกับตัวแทนผู้มีส่วนได้เสีย คณะวิจัยได้ผลการทดสอบสมมติฐานผลกระทบทางสังคมจากข่าวปลอมในแบบจำลอง 6 เส้นทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สมมติฐาน: ผลกระทบต่อขีดความสามารถและทรัพยากรของระบบสาธารณสุขของเชียงรายที่อาจลดลง เนื่องจากมีประชาชนเข้ามาตรวจโควิด-19 มากขึ้น จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเชียงรายชี้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางไปตรวจโควิด-19 ในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว

ข้อค้นพบ: จากมุมมองบุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจโควิด-19 ในช่วงเวลาที่มีข่าวปลอมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในระดับที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ ส่งผลให้ทรัพยากรของระบบสาธารณสุขในพื้นที่เชียงรายขาดแคลนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องมาดูแล อีกทั้งระบบการบริหารจัดการของโรงพยาบาลที่ไม่สามารถครอบคลุมผู้ป่วยในโรงพยาบาลทั้งหมด โดยเฉพาะส่วนของการให้บริการตรวจโควิด-19

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนบุคลากรในพื้นที่เชียงราย พบว่า จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลไม่ได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงจากระดับปกติ และระบบพร้อมทั้งอุปกรณ์ทางการแพทย์ต่างๆ ไม่ได้รับผลกระทบใดในช่วงที่มีข่าวปลอม ทั้งนี้ สอดคล้องกับทัศนคติของบุคลากรทางการแพทย์นอกพื้นที่ ที่ระบุว่าจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจโควิด-19 ที่เดินทางมาจากจังหวัดเชียงรายไม่เปลี่ยนแปลง และแทบไม่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถของระบบสาธารณสุขในพื้นที่เชียงราย

2. สมมติฐาน: ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในเชียงราย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางที่หลีกเลี่ยงสถานพยาบาล ส่งผลให้ผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษาอย่างรวดเร็วหรือมีต้นทุนการรักษามากขึ้น

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเชียงราย พบว่าโดยรวมลดการเดินทางไปสถานพยาบาลอย่างมาก (แม้ว่าจะน้อยกว่าสถานที่อื่น ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า หรือ ผับบาร์ โดยเปรียบเทียบ) ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนของผู้ป่วยที่ส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงการพบแพทย์ (โดยเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่มีนัดพบแพทย์ในช่วงเวลานี้) อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงที่ว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนในเชียงรายส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่ต้องรักษาอย่างต่อเนื่อง ต้นทุนที่เกิดจากการรักษาพบแพทย์หรือได้รับการรักษาซ้ำออกไป จึงไม่น่าจะสร้างผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในเชียงรายโดยรวมมากนัก

ขณะที่จากมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มผู้ป่วยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโควิด-19 และไม่ต้องเข้ารับการรักษาอย่างเร่งด่วน ได้รับผลกระทบจากการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไป

3. สมมติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในเชียงรายจากการส่งออกสินค้าที่ด่านแม่สายมากขึ้น เนื่องจากการปิดเมืองจะทำให้ไม่สามารถค้าขายระหว่างประเทศได้

ข้อค้นพบ: จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในเชียงราย ไม่มีผู้ประกอบการที่มีธุรกิจส่งออกสินค้าไปยังเมียนมา คณะวิจัยจึงไม่สามารถวิเคราะห์ผลกระทบในข้อนี้ได้

4. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในเชียงราย เนื่องจากประชาชนภายนอกเชียงรายไม่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำธุรกรรมทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายแอ้งลง โดยเฉพาะภาคท่องเที่ยว

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลการตอบแบบสอบถามของกลุ่มประชาชนภายนอกเชียงราย พบว่าส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เดินทางเข้ามาเชียงรายเพื่อท่องเที่ยว คณะวิจัยประเมินมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากการยกเลิกการเดินทางเข้ามาในพื้นที่เชียงราย โดยใช้สัดส่วนจากแบบสอบถามและข้อมูลภาคการท่องเที่ยว ไว้ที่ราว 28 ล้านบาท ตลอดระยะเวลา ประมาณ 1 สัปดาห์ ที่ข่าวปลอมเรื่องปิดเมืองแพร่หลาย ขณะที่ผลกระทบทางสังคมด้านอื่น ๆ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ อาทิ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนทำงาน กลุ่มเดินทางมาเยี่ยมญาติ หรือเดินทางผ่านจังหวัด ได้แก่ การไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัว ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจองที่พัก ต้องเสียโอกาสทางธุรกิจหรือลูกค้าทางธุรกิจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มิได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าความเสียหายจากผลกระทบเหล่านี้อย่างชัดเจน

สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ระบุว่ายอดขายของกลุ่มธุรกิจโรงแรมลดลงเป็นอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่ที่มีสัดส่วนการยกเลิก/เลื่อนแผนการเดินทางประมาณร้อยละ 80 ของยอดจองที่พักทั้งหมด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผลกระทบต่อผู้ประกอบการจากข่าวปลอมกรณีนี้เกิดขึ้นสืบเนื่องจากข่าวจริงเรื่องการติดเชื้อของผู้ที่ลักลอบเข้าเมืองจากเมียนมา คณะวิจัยจึงไม่อาจจำแนกผลกระทบต่อผู้ประกอบการได้อย่างชัดเจน

5. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการและประชาชนในเชียงรายจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในเชียงราย กล่าวคือ จะเดินทางและใช้จ่ายในพื้นที่น้อยลง

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลการใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเชียงรายที่ลดลงประมาณร้อยละ 34 – 67 ประกอบกับข้อมูลการใช้จ่ายของครัวเรือนเชียงราย คณะวิจัยประเมินว่าข่าวปลอมเรื่องปิดเมืองอาจส่งผลให้ประชาชนเชียงรายใช้จ่ายน้อยลงราว 367.5 – 724.2 ล้านบาทตลอดระยะเวลา 1 สัปดาห์ที่ข่าวปลอมแพร่หลาย โดยกลุ่มสินค้าที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ธุรกิจกลุ่มบริการ กลุ่มผู้ประกอบการกลางคืน และห้างสรรพสินค้า สอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางของประชาชนในเชียงรายที่ลดการเดินทางไปยังสถานที่เหล่านี้เป็นอันดับต้น ๆ เช่นเดียวกัน

ขณะที่สินค้าอุปโภคบริโภคจำเป็น อาหารสด อาหารปรุงสำเร็จ หรือธุรกิจประเภท ร้านค้าทั่วไปนอกห้างสรรพสินค้า ตลาดสด แผงลอยริมทาง และร้านค้าตั้งอยู่ใกล้สถานที่ทำงาน จะได้รับผลกระทบน้อยกว่าเนื่องจากโดยรวมประชาชนในเชียงรายยังคงซื้อสินค้าเหล่านี้หรือเดินทางไปสถานที่เหล่านี้

จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในเชียงราย ทั้งหมดระบุว่ายอดขายของกิจการในช่วงที่มีข่าวปลอมลดลงเป็นอย่างมาก โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ตอบสนองโดยการลดการจ้างงาน ทั้งนี้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่คิดว่าสาเหตุหลักเกิดจากผลกระทบของการระบาดโควิด-19 ที่เกิดขึ้นก่อนข่าวปลอม ร่องลงมาเป็น

ผลกระทบจากข่าวปลอม อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

6. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการและประชาชนในเชียงรายจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายของประชาชนในเชียงรายที่หันมาใช้จ่ายแบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่มากขึ้น

ข้อค้นพบ: จากผลการตอบแบบสอบถามของประชาชนในเชียงราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้รูปแบบชำระเงินแบบออนไลน์มากขึ้นมากเมื่อเทียบกับการใช้เงินสด สอดคล้องกับข้อมูลของผู้ประกอบการในพื้นที่ที่ระบุว่า ยอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่ลดลงเพียงเล็กน้อยหลังเกิดข่าวปลอม โดยเฉพาะธุรกิจร้านอาหารที่ส่วนใหญ่มีช่องทางการขายผ่านการเดลิเวอรี่ อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลแบบสำรวจพบว่าช่องทางการขายผ่านเดลิเวอรี่ยังมีสัดส่วนน้อย เพียงร้อยละ 20 – 30 ของยอดขายทั้งหมดเท่านั้นและไม่ได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับข่าวปลอมมากนัก ทำให้ผลกระทบเชิงบวกต่อธุรกิจน่าจะอยู่ในระดับค่อนข้างจำกัด อีกทั้งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

3.2 กรณีศึกษาข่าวจริง จังหวัดสมุทรสาคร

สำหรับกรณีศึกษาผลกระทบจากข่าวจริง แต่สร้างความสับสนแก่สังคมได้มาก ของจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาข่าวปลอมในเชียงราย คณะวิจัยเลือกข่าวเรื่อง “โรงงานปลากระป๋องสมุทรสาคร: สธ. ยืนยันมีแรงงานในโรงงานติดโควิด-19 กว่า 900 คน” เป็นต้นทางของผลกระทบที่ต้องการศึกษา เนื่องจากข่าวดังกล่าวเป็นที่รับรู้ในวงกว้างและอาจสร้างผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง โดยข่าวดังกล่าวเริ่มเผยแพร่ในสัปดาห์แรกของเดือนมกราคม 2564 และแพร่หลายในสื่อสังคมออนไลน์ราวหนึ่งสัปดาห์ (จากการวิเคราะห์ของบริษัท Wisesight)

3.2.1 แบบจำลองตรรกะผลกระทบทางสังคม

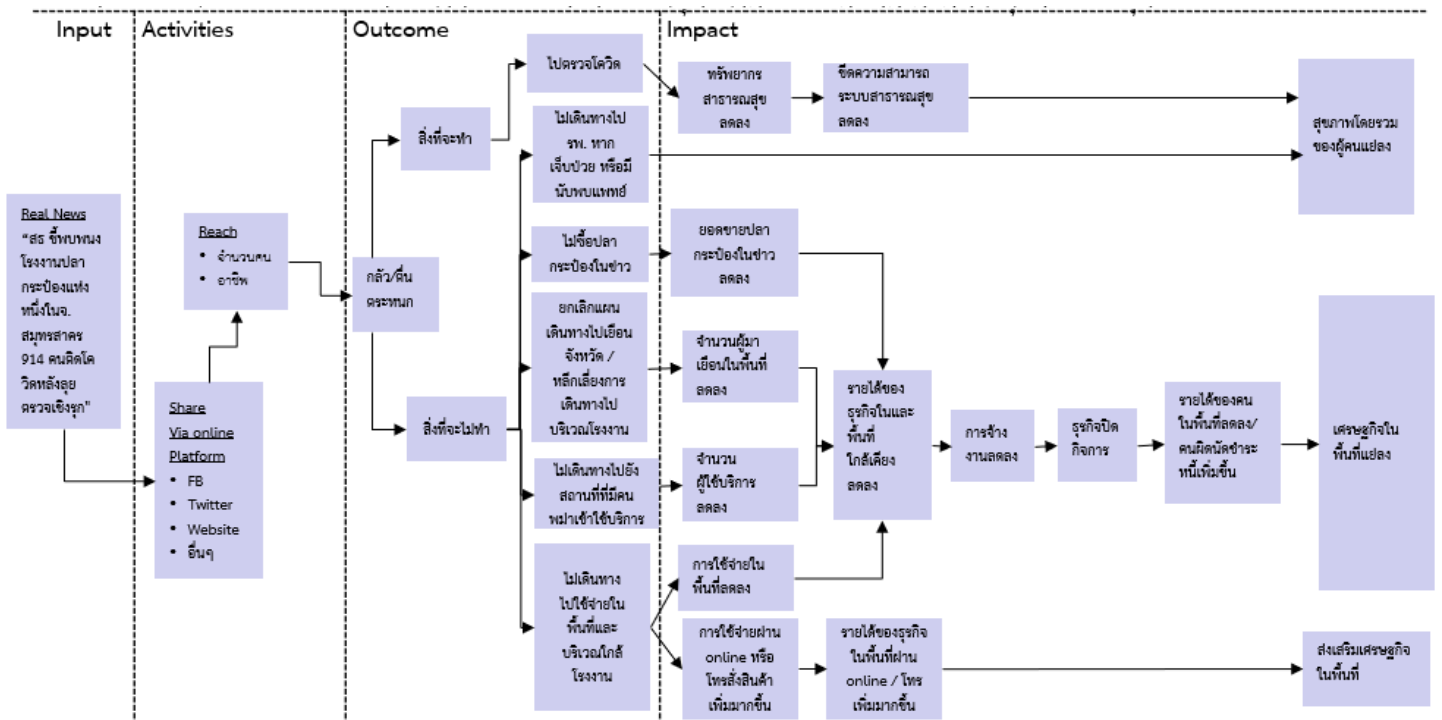
คณะวิจัยตั้งสมมุติฐานว่า หลังจากที่ประชาชนได้รับข่าวดังกล่าวแล้ว กิจกรรมที่ตามมาคือการส่งต่อข้อมูลข่าวไปตามช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ หรือจากการบอกเล่าปากต่อปาก ผลลัพธ์จากการส่งต่อข่าวดังกล่าวทำให้ประชาชนที่ได้รับข่าวเกิดความหวาดกลัวว่ากำลังเกิดการระบาดหนักกว่าความเป็นจริง อาจสร้างผลกระทบแบ่งเป็น 7 เส้นทาง ดังนี้ (รายละเอียดดังแผนภาพที่ 48 แผนภาพที่ 27)

1. ประชาชนที่ได้รับข่าวดังกล่าวเดินทางไปตรวจโควิด-19 (รวมไปถึงการเดินทางไปตรวจนอกพื้นที่สมุทรสาครด้วย) มากขึ้น อาจส่งผลให้ทรัพยากรและขีดความสามารถของระบบสาธารณสุขลดลง ท้ายที่สุดสุขภาพโดยรวมของประชาชนแย่งลง
2. ประชาชนในสมุทรสาครที่ได้รับข่าวปลอมเดิมทางไปพบแพทย์ลดลง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรังที่ต้องได้รับการรักษาต่อเนื่อง อาจส่งผลให้ผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษาอย่างรวดเร็วหรือมีต้นทุนการรักษาที่มากขึ้นในภายหลัง ท้ายที่สุดสุขภาพโดยรวมของประชาชนในสมุทรสาครแย่งลง

3. ประชาชนในสมุทรสาครลดการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับข่าวการระบาด ได้แก่ สินค้าจากโรงงานในข่าว สินค้าอาหารทะเลสดและแปรรูปจากผู้ประกอบการรายอื่น ทำให้รายได้ของผู้ประกอบการในธุรกิจเหล่านี้ลดลง การจ้างงานลดลง รายได้ของคนในพื้นที่ลดลง ธุรกิจต้องปิดหรือพักกิจการ เศรษฐกิจในพื้นที่แย่ง
4. ประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ยกเลิกการเดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำธุระต่าง ๆ ในจังหวัด อาจส่งผลให้จำนวนผู้มาเยือนลดลง การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครแย่ง
5. ประชาชนในสมุทรสาครออกจากที่พักอาศัยไปข้างนอกน้อยลง อาจส่งผลให้การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครแย่ง
6. ประชาชนในสมุทรสาครออกจากที่พักอาศัยไปข้างนอกน้อยลง แต่เปลี่ยนรูปแบบการใช้จ่ายแบบออนไลน์แทน อาจส่งผลให้รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางออนไลน์หรือเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้น และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครดีขึ้น
7. ประชาชนในสมุทรสาครและประชาชนนอกสมุทรสาครที่เดินทางเข้ามา หลีกเลี่ยงการเดินทางไปในพื้นที่ใกล้เคียงโรงงานในข่าวหรือชุมชนของแรงงานต่างชาติ ส่งผลให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ดังกล่าวมีรายได้ลดลง การจ้างงานลดลง รายได้ของคนในพื้นที่ลดลง ธุรกิจอาจต้องพักหรือปิดกิจการ เศรษฐกิจในพื้นที่จะแย่ง

จากการใช้แบบจำลองตรรกะดังกล่าว มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบจากข่าวจริงในกรณีนี้รวม 5 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนในสมุทรสาคร, ผู้ประกอบการในสมุทรสาคร, กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร, กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาคร และประชาชนจังหวัดอื่น ๆ ที่ต้องการเดินทางไปสมุทรสาครในช่วงดังกล่าว โดยคณะวิจัยจะแยกเก็บข้อมูลผลกระทบทางสังคมของแต่ละกลุ่มต่อไป

แผนภาพที่ 48 แบบจำลองตรรกะ ผลกระทบของข่าวจริง ผู้ติดเชื้อโควิด-19
จำนวน 914 รายในโรงงานพลาสติกป้องกัน สมุทรสาคร

ที่มา: ป่าสาละ

3.2.2 ผลกระทบทางสังคมจากการรับรู้ข่าวเกี่ยวกับโควิด-19

เนื้อหาในส่วนนี้ มุ่งเน้นอธิบายข้อค้นพบเรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ข่าวจริงเกี่ยวกับโควิด-19 ในจังหวัดสมุทรสาคร ของกลุ่มคน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาคร กลุ่มประชาชนในสมุทรสาคร กลุ่มผู้ประกอบการในสมุทรสาคร และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ทั้งนอกและในสมุทรสาคร โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่คณะวิจัยออกแบบตามแบบจำลองตรรกะข้างต้น

(1) กลุ่มประชาชนนอกสมุทรสาคร

i ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

จากแบบจำลองตรรกะที่ตั้งสมมติฐานว่าประชาชนนอกสมุทรสาครจะลดการเดินทางมาสมุทรสาคร ซึ่งส่งผลให้การใช้จ่ายภายในพื้นที่สมุทรสาครลดลงและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม ผลการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างประชากรนอกสมุทรสาครที่มีแผนเดินทางเข้าสมุทรสาครจำนวนทั้งหมด 25 ราย พบว่ามีจำนวน 8 ราย (ร้อยละ 32) ที่ยกเลิกหรือเลื่อนการเดินทางออกไป ขณะที่ประชากรที่เหลือไม่เปลี่ยนแปลงการเดินทาง

จากข้อมูลของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564ข) ระบุว่าในเดือนมกราคม 2564 จังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทยจำนวน 0 ราย และไม่มีรายได้ให้จังหวัดในเดือนนี้ ขณะที่ในเดือนธันวาคม 2563 จังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทยจำนวน 5,071 ราย เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1,267.75 ราย สร้างรายได้ให้จังหวัด 8.8 ล้านบาท หรือเฉลี่ยสัปดาห์ละ 2.2 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564ก) และสะท้อนการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อผู้เยี่ยมเยือนคนไทย 1,751.13 บาท ต่อราย

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงว่าจำนวนผู้เดินทางไปสมุทรสาครในเดือนมกราคม 2564 ลดลงจากเดือนธันวาคม 2563 ทั้งหมด 1,268 คน ดังนั้นคณะวิจัยสามารถประเมินจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้ที่สูญเสียไปในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนมกราคม 2564 ซึ่งเป็นช่วงที่มีข่าวดังกล่าวได้ว่า ถ้าในจำนวนผู้เดินทางที่ลดลงร้อยละ 32 ตัดสินใจยกเลิกการเดินทางจากการรับรู้ข่าวจริงดังกล่าว เท่ากับว่าจังหวัดจะสูญเสียผู้เยี่ยมเยือนจากการรับรู้ข่าวดังกล่าวราว 406 ราย ดังนั้นถ้าผู้เยี่ยมเยือนโดยเฉลี่ยจะใช้จ่ายในพื้นที่สมุทรสาคร 1,751.13 บาท ต่อราย การยกเลิกการเดินทางเนื่องจากข่าวดังกล่าวคิดเป็นมูลค่าความเสียหายราว 710,538.5 บาท ตลอดระยะเวลาที่ข่าวดังกล่าวแพร่หลายประมาณ 1 สัปดาห์แรกของเดือนมกราคม 2564 (ดูรายละเอียดในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ประมาณการรายได้ท่องเที่ยวที่สูญเสียไปในช่วงที่มีข่าว: กรณีศึกษาสมุทรสาคร

	กลุ่มตัวอย่าง จากแบบสำรวจ (ราย)	สัดส่วนจาก กลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ)
จำนวนคนที่ต้องการเดินทางไปสมุทรสาครทั้งหมด	25	100
จำนวนคนที่ยกเลิกการเดินทางจากข่าวดังกล่าว	8	32
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่ลดลงระหว่างเดือนธ.ค. 2563 - ม.ค. 2564 (รายต่อสัปดาห์)	1,268	
ประมาณการจำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่ลดลงจากข่าวดังกล่าว (รายต่อสัปดาห์)	$1,268 \text{ ราย} \times 32\% = 406^*$	
ประมาณการรายได้ของสมุทรสาครที่สูญเสียจากข่าวดังกล่าว (บาท)	$406 \text{ ราย} \times 1,751.13 \text{ บาท} = 710,538.5^{**}$	

ที่มา: ป่าสาละ, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *คำนวณโดยอิงจากสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง, **คำนวณจากการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อผู้เยี่ยมเยือนในเดือนธันวาคมที่ 1,751.13 บาท (เนื่องจากเดือนมกราคม 2564 ไม่มีผู้เยี่ยมเยือน)

อย่างไรก็ตาม การอนุมานดังกล่าวมีข้อจำกัด 4 ประการ ดังนี้ 1. คณะวิจัยไม่มีข้อมูลจำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่ลดลงต่อสัปดาห์ที่แท้จริง แต่อนุมานเป็นค่าเฉลี่ยจากข้อมูลรายเดือน ซึ่งเท่ากันทุกสัปดาห์และไม่ใช่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในแต่ละสัปดาห์ที่อาจไม่เท่ากัน หากจำนวนผู้เดินทางที่ลดลงที่แท้จริงในสัปดาห์แรกของเดือนที่เกิดจากข่าวดังกล่าวมากกว่า 406 ราย ส่งผลให้มูลค่าความเสียหายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ จากข้อมูลสถิติจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพบว่า ไม่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในเดือนมกราคม 2564 เลย ซึ่งน่าจะเป็นผลของมาตรการของทางการที่ควบคุมการเดินทางข้ามจังหวัดอย่างเข้มงวด ดังนั้น คณะวิจัยจึงไม่สามารถจำแนกได้ว่า ตัวเลขผู้มาเยือนที่ลดลงระหว่างเดือนดังกล่าวเป็นผลจากข่าวจริงดังกล่าวมากน้อยเพียงใด และเป็นผลจากมาตรการของภาครัฐมากน้อยเพียงใด

2. สาเหตุการยกเลิกการเดินทางอาจเกิดจากหลายปัจจัยพร้อม ๆ กันที่ไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่นในกรณีข่าวจริงดังกล่าวของสมุทรสาคร เกิดขึ้นพร้อมข่าวการติดเชื้อจริงอีกหลายจุดในพื้นที่ ประกอบกับมาตรการที่เข้มขึ้นของทางการ ดังนั้นนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปจะไม่สามารถระบุน้ำหนักของปัจจัยต่าง ๆ หรือปัจจัยตัดสินสุดท้ายที่นำไปสู่การยกเลิกการเดินทาง ส่งผลให้คณะวิจัยไม่สามารถจำแนกความเสียหายที่เกิดจากข่าวดังกล่าวและสาเหตุอื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน

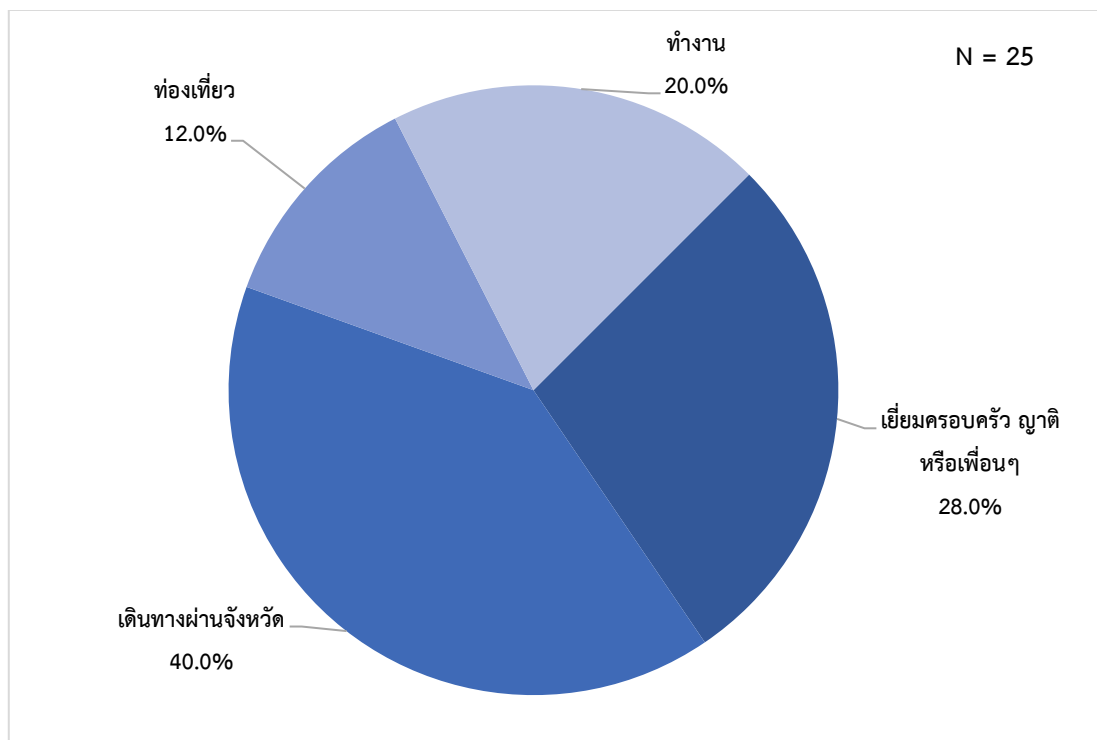
3. จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างน้อย จึงทำให้จำนวนและสัดส่วนคนที่ยกเลิกการเดินทางอาจคลาดเคลื่อนไปและส่งผลให้มูลค่าความเสียหายเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้

4. ตัวเลขประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อสมุทรสาครที่สะท้อนจากจำนวนนักท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมชมเยือนอาจสูงกว่าผลกระทบที่แท้จริง เนื่องจากประชาชนที่เดินทางเข้ามายังสมุทรสาครส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นการเดินทางท่องเที่ยว แต่เป็นการเดินทางผ่านจังหวัดมากกว่า ดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

ii ผลกระทบต่อสังคม

สำหรับผลกระทบทางสังคมจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในมิติอื่น ๆ โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง พบว่ากลุ่มประชากรนอกพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครที่มีแผนการเดินทางเข้าสมุทรสาครเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 12, ไปเยี่ยมครอบครัว ญาติ หรือเพื่อน ๆ จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 28, เดินทางผ่านจังหวัด จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 และไปทำงานอีก จำนวน 5 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ดังแสดงในแผนภาพที่ 49

แผนภาพที่ 49 เหตุผลการเดินทางเข้าสมุทรสาครของประชาชนนอกสมุทรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

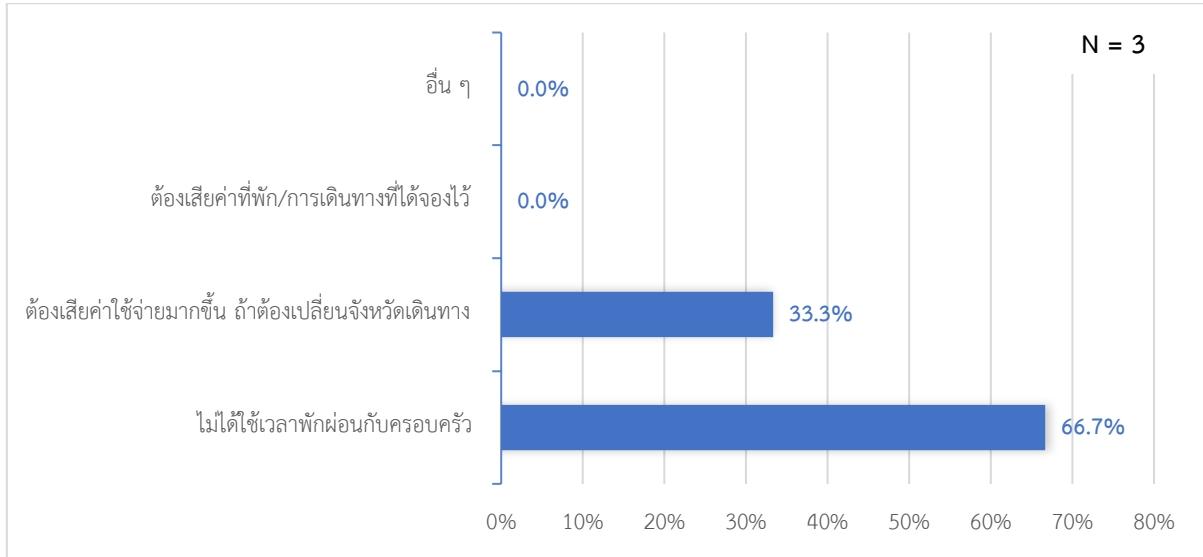
กลุ่มนักท่องเที่ยว

การตอบสนองต่อข้ออ้างดังกล่าวของกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 3 ราย¹⁹ พบว่าทั้งหมดตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนแผนการท่องเที่ยว ผลกระทบทางสังคมอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างพบ ซึ่งอาจเกิดขึ้นหลายอย่างพร้อมกัน

¹⁹ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

ได้แก่ เสียโอกาสเรื่องการได้พักผ่อนและใช้เวลากับครอบครัว ร้อยละ 66.7 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด, เสียค่าที่พักหรือค่าเดินทางที่ได้จองไว้ ร้อยละ 33.3 ดังแสดงในแผนภาพที่ 50

แผนภาพที่ 50 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกรัฐสภาที่มีแผนการท่องเที่ยวในรัฐสภา (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

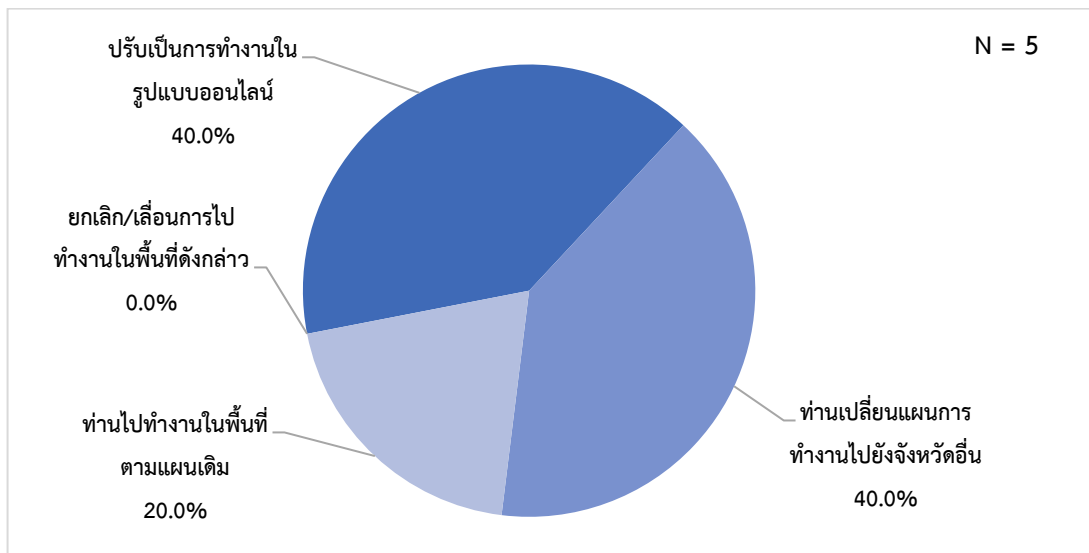
โดยสรุป หลังจากได้รับข่าวนี้ นักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มีแผนเดินทางท่องเที่ยวพักผ่อนจังหวัดสมุทรสาครต้องยกเลิกหรือเลื่อนแผนการท่องเที่ยว โดยผลกระทบทางสังคมกลุ่มนักท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากการไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัวจากการท่องเที่ยวและต้องเสียค่าที่พักหรือค่าเดินทางที่ได้จองไว้ตามที่วางแผนไว้ก่อนหน้านี้

กลุ่มคนทำงาน

กลุ่มประชาชนนอกรัฐสภาจังหวัดสมุทรสาครที่มีแผนการเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อทำงานมีจำนวน 5 ราย²⁰ โดยหลังจากที่ได้รับข่าวดังกล่าว ไม่มีประชาชนนอกรัฐสภาที่เดินทางไปทำงานตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนแผนการเดินทางไปทำงาน ขณะที่อีกร้อยละ 40 ปรับรูปแบบการทำงานเป็นแบบออนไลน์, ร้อยละ 40 เปลี่ยนแผนการทำงานไปจังหวัดอื่น และร้อยละ 20 ยังคงไปทำงานในพื้นที่ที่ตามแผนเดิม ดังแสดงในแผนภาพที่ 51

²⁰ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

แผนภาพที่ 51 การปรับตัวของประชาชนนอกระบบ
ที่มีแผนการเดินทางไปทำงานในสมุทรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

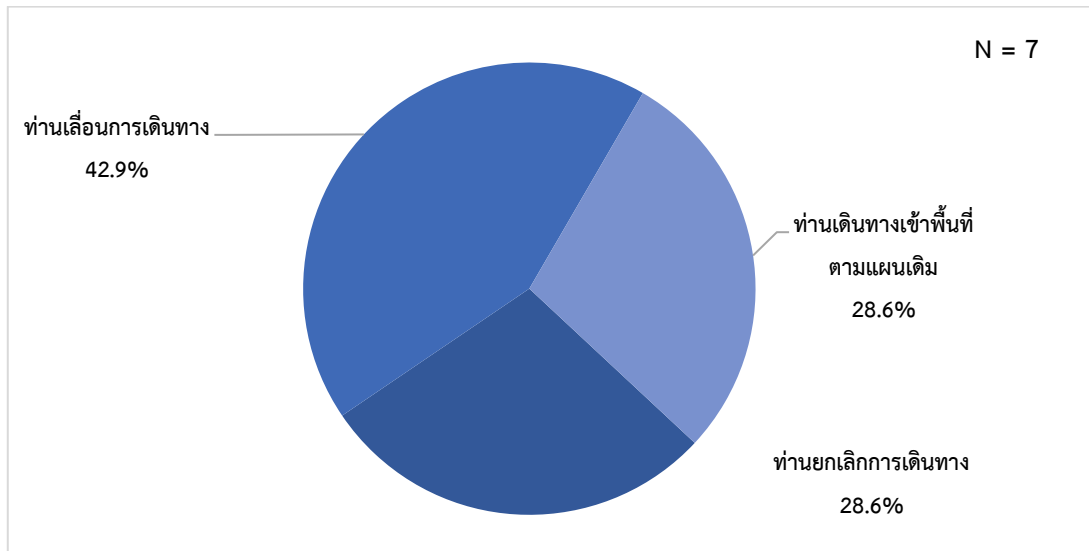
จากการสอบถามผลกระทบของกลุ่มคนทำงานที่ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนแผนการทำงานในพื้นที่หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานหรือเปลี่ยนแผนการทำงานไปยังจังหวัดอื่น จำนวน 4 ราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ให้ข้อมูลผลกระทบต่อการทำงาน

โดยส่วนใหญ่ผู้ที่มีแผนการทำงานในจังหวัดสมุทรสาครมักปรับการทำงานเป็นจังหวัดอื่นหรือออนไลน์ ทำให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อสมุทรสาครมีค่อนข้างจำกัด อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างไม่เปิดเผยรายละเอียดว่าต้นทุนทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้นคืออะไรและมีมูลค่าเท่าใด

กลุ่มผู้เดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อน

กลุ่มประชาชนนอกระบบสมุทรสาครจังหวัดสมุทรสาครที่วางแผนเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อเยี่ยมญาติ ครอบครัวหรือเพื่อนในช่วงเวลาที่มีข่าว มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 7 ราย โดยหลังจากได้รับข่าวดังกล่าวแล้ว มีเพียงร้อยละ 28.6 ที่ตัดสินใจเดินทางเข้าไปในพื้นที่เหมือนเดิม ขณะที่อีกร้อยละ 28.6 และร้อยละ 42.9 ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนการเดินทาง ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพที่ 52

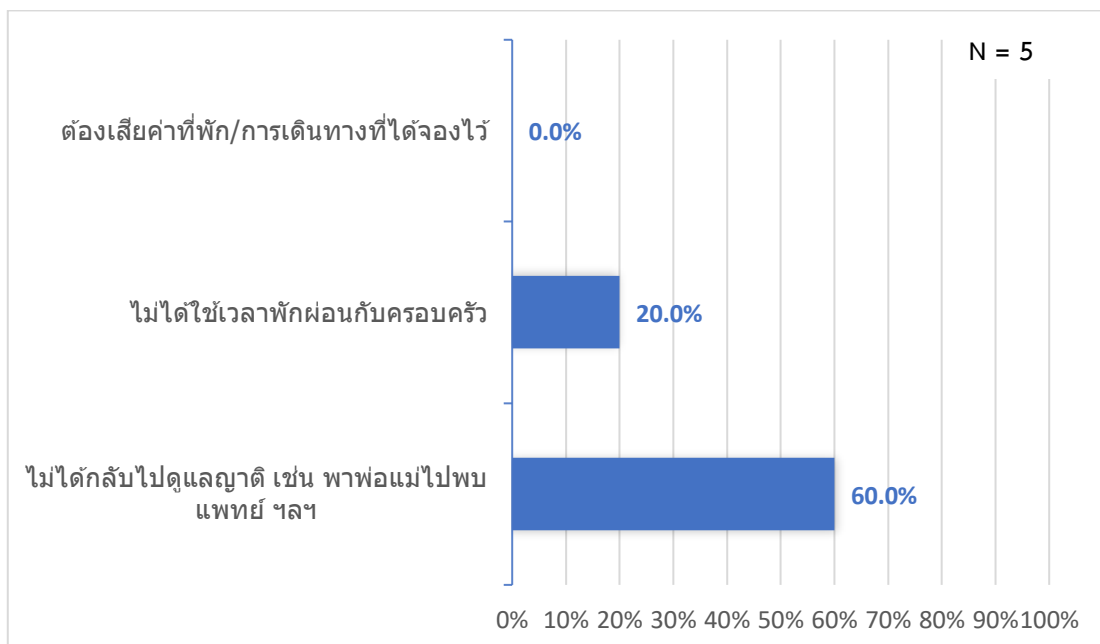
แผนภาพที่ 52 การปรับตัวของประชาชนนอกระบบสุขภาพที่มีแผนการเดินทาง
ไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในระบบสุขภาพ (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

สำหรับกลุ่มคนที่ตัดสินใจยกเลิกหรือเปลี่ยนการเดินทาง พบว่าร้อยละ 20 ได้รับผลกระทบจากการไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัว, ร้อยละ 60 ไม่ได้กลับไปดูแลญาติ เช่น พาพ่อแม่ไปพบแพทย์ ฯลฯ ดังแสดงในแผนภาพที่ 53

แผนภาพที่ 53 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกระบบสุขภาพที่มี
แผนการเดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อนในระบบสุขภาพ (ร้อยละ)

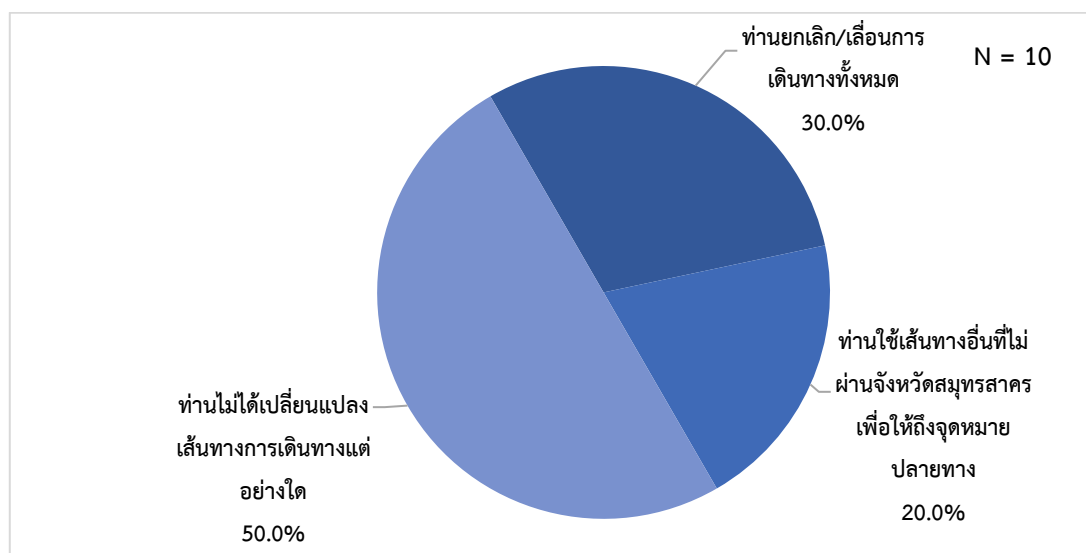
ที่มา: ป่าสาละ

สำหรับกลุ่มผู้เดินทางไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อน ส่วนใหญ่ตัดสินใจยกเลิกหรือเลื่อนการไปเยี่ยมญาติ ทำให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อสมุทรสาครมีจำกัด ขณะที่ผลกระทบทางสังคมของคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่คือรู้สึกเสียโอกาสการใช้เวลาพักผ่อนหรือการไม่ได้กลับไปดูแลครอบครัว ญาติ หรือ เพื่อนสนิท

กลุ่มผู้เดินทางผ่านพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

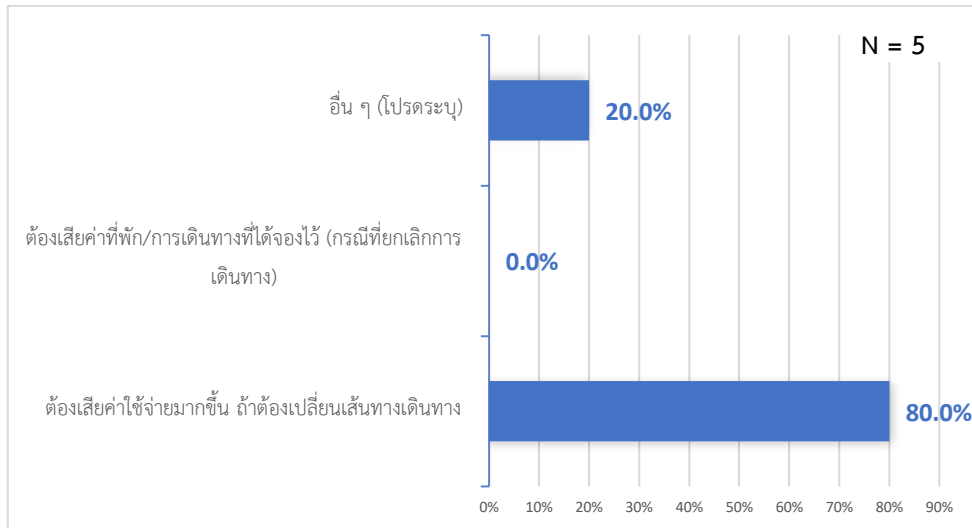
กลุ่มประชาชนที่วางแผนเดินทางผ่านพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครในช่วงเวลาที่มีข่าวเข้ามาตอบแบบสอบถาม จำนวน 10 ราย โดยหลังจากได้รับข่าวดังกล่าวแล้ว ร้อยละ 30 ตัดสินใจยกเลิกการเดินทางดังแสดงใน ร้อยละ 20 เลือกใช้เส้นทางอื่นที่ไม่ผ่านจังหวัดสมุทรสาครแทน ขณะที่ร้อยละ 50 ไม่เปลี่ยนแปลงการเดินทางแต่อย่างใด รายละเอียดดังแผนภาพที่ 54

แผนภาพที่ 54 การปรับตัวของประชาชนนอกสมุทรสาครที่มีแผนการเดินทางผ่านพื้นที่สมุทรสาคร (ร้อยละ)

สำหรับผลกระทบที่ได้รับร้อยละ 80 ของกลุ่มที่เดินทางผ่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากขึ้น และร้อยละ 20 ต้องเสียโอกาสโอกาสด้านอื่นๆ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างไม่มีการเสียค่าที่พักและการเดินทางที่จองไว้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 55

แผนภาพที่ 55 ผลกระทบที่ได้รับของประชาชนนอกรัฐสภาที่มีแผนการเดินทางผ่าน (ร้อยละ)

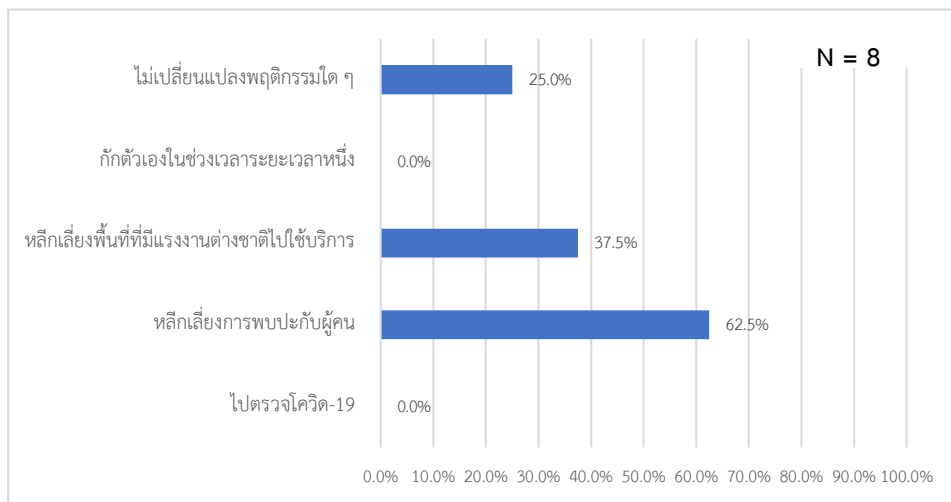

ที่มา: ป่าสาละ

กลุ่มที่เดินทางเข้าพื้นที่ตามแผนการเดิม

สำหรับกลุ่มที่ไม่เปลี่ยนแปลงแผนการเดินทางที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ราย ระบุถึงพฤติกรรมภายหลังจากการเดินทางเข้าพื้นที่หรือกลับออกมานั้น ซึ่งอาจมีพฤติกรรมหลายข้อพร้อมกัน ว่าร้อยละ 62.5 ของผู้เดินทางเข้าพื้นที่ทั้งหมด จะพยายามหลีกเลี่ยงการพบปะผู้คน, ร้อยละ 25 ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดเลย และร้อยละ 37.5 หลีกเลี่ยงพื้นที่ที่มีแรงงานต่างชาติไปใช้บริการ โดยในกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางเข้าไปสมุทรสาครไม่มีการไปตรวจเชื้อโควิด-19 รวมทั้งกักตัวเองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ดังแสดงในแผนภาพที่ 56

แผนภาพที่ 56 พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากเดินทางเข้าพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

(2) กลุ่มประชาชนในสมุทรสาคร

i ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในสมุทรสาครจำนวนทั้งสิ้น 26 ราย²¹ พบว่าโดยเฉลี่ยมูลค่าการใช้จ่ายของประชาชนในสมุทรสาครลดลงในระดับปานกลาง²² หรือลดลงตั้งแต่ร้อยละ 34 - 67 ของการใช้จ่ายตามปกติ ขณะที่ข้อมูลครัวเรือนในปี 2563 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564ก) ระบุว่าครัวเรือนในจังหวัดสมุทรสาครมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนที่ 23,993 บาทและมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 370,048 ครัวเรือน

ดังนั้น คณะวิจัยจึงประเมินว่าค่าใช้จ่ายที่ลดลงร้อยละ 34 - 67 ของค่าใช้จ่ายปกติของประชาชนในจังหวัดสมุทรสาคร จะคิดเป็นมูลค่า 8,157.7 - 16,075.4 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน หรือ 2,039.4 - 4,018.9 บาทต่อสัปดาห์ และคิดเป็นมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจจากชาวดังกล่าวในจังหวัดสมุทรสาครในช่วงเวลาหนึ่งสัปดาห์ที่ชาวดังกล่าวแพร่หลาย อย่างมากที่สุดประมาณ 754.7 - 1,487.2 ล้านบาท รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ประมาณการค่าใช้จ่ายของประชาชนในสมุทรสาครที่ลดลง
ในช่วงที่มีข่าว: กรณีศึกษาสมุทรสาคร

ค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่อครัวเรือนในสมุทรสาคร (บาท)	จำนวนครัวเรือนในสมุทรสาคร	สัดส่วนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ลดลงของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ)	ค่าใช้จ่ายที่ลดลงต่อเดือนต่อครัวเรือน (บาท)	ค่าใช้จ่ายที่ลดลงต่อสัปดาห์ต่อครัวเรือน (บาท)	ค่าใช้จ่ายที่ลดลงทั้งหมด (ล้านบาท)
23,993	370,048	34	8,157.7	2,039.4	754.7*
		67	16,075.4	4,018.9	1,487.2*

ที่มา: ป่าสาละ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *คำนวณจากการใช้จ่ายเฉลี่ยที่ลดลงต่อสัปดาห์ของครัวเรือนทั้งหมดในสมุทรสาคร

การใช้จ่ายที่ลดลงของประชาชนในจังหวัดสมุทรสาครกระจายตัวแตกต่างกันไปในแต่ละประเภทสินค้า โดยในบางประเภทสินค้า มีรายละเอียด ดังนี้

²¹ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คนจาก 26 คน มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการหรือบุคลากรทางการแพทย์ในจังหวัดสมุทรสาครด้วย

²² คณะวิจัยนิยามการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการใช้จ่ายดังนี้ ลด/เพิ่มการใช้จ่ายเล็กน้อย คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 0 - ร้อยละ 33 ของการใช้จ่ายตามปกติ, ลด/เพิ่มการใช้จ่ายปานกลาง คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นร้อยละ 34 - 67 และลด/เพิ่มการใช้จ่ายอย่างมาก คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 67

สินค้าที่มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเล็กน้อยหรือไม่เปลี่ยนแปลง²³ ได้แก่

1. ยา/เวชภัณฑ์

ขณะที่สินค้าที่การใช้จ่ายลดลงเล็กน้อย ได้แก่

1. อาหารสด/อาหารปรุงสำเร็จและเครื่องดื่ม
2. อาหารทะเลสดหรือแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ

สินค้าที่การใช้จ่ายลดลงปานกลาง ได้แก่

3. สินค้ากึ่งคงทน เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ภายในบ้าน
1. เหล้า เบียร์ บุหรี่
2. อาหารทะเลแปรรูป/ปลากระป๋องของโรงงานในข้าว
3. สินค้าอุปโภคประจำวันในครัวเรือน เช่น น้ำยาทำความสะอาด สบู่แชมพู ก๊าซหุงต้ม ฯลฯ
4. สินค้าคงทน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เพอร์นิเจอร์ รถยนต์ ฯลฯ

สินค้าที่การใช้จ่ายลดลงอย่างมาก ได้แก่

1. สินค้าบริการอื่น ๆ เช่น ร้านอาหาร สปา การเดินทาง ฯลฯ
2. สินค้าฟุ่มเฟือยอื่น ๆ เช่น เครื่องสำอาง สินค้าแบรนด์เนม ฯลฯ

สำหรับผลกระทบต่อรูปแบบการใช้จ่ายพบว่าประชาชนในสมุทรสาครส่วนใหญ่เพิ่มการใช้จ่ายรูปแบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่อย่างมาก (คะแนนเฉลี่ย 5.73 จาก 7 คะแนน²⁴)

โดยสรุป รูปแบบการใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงของประชาชนในสมุทรสาครสะท้อนว่าค่าใช้จ่ายที่ลดลงไปนั้นส่วนใหญ่กระทบต่อธุรกิจบริการที่ไม่สามารถให้บริการทางออนไลน์หรือนำส่งสินค้า (เดลิเวอรี่) ได้เป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับห้างสรรพสินค้าที่ได้รับผลกระทบจากการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือยที่ลดลง อย่างไรก็ตาม สำหรับธุรกิจสถานประกอบการกลางคืน แม้ว่าประชาชนจะลดการเดินทางไปมากที่สุด (รายละเอียดในหัวข้อถัดไป) แต่อาจได้รับผลกระทบจากข่าวดังกล่าว่น้อยลงหากมีช่องทางการขายที่ดี เนื่องจากประชาชนยังไม่ลดการใช้จ่ายในสินค้ากลุ่มนี้อย่างมากเหมือนกับกรณีของเชียงราย ขณะที่กลุ่มสินค้าอาหารทะเล พบว่าอาหารทะเลสด

²³ คณะวิจัยนิยามการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการใช้จ่าย ดังนี้ ลด/เพิ่มการใช้จ่ายเล็กน้อย คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นร้อยละ 0 – 33 ของการใช้จ่ายตามปกติ, ลด/เพิ่มการใช้จ่ายปานกลาง คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นร้อยละ 34 – 67 และลด/เพิ่มการใช้จ่ายอย่างมาก คือ การใช้จ่ายลดลง/เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 67

²⁴ จากสัดส่วนคะแนน 1 – 7 โดย 4 คะแนนคือไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการชำระเงิน 1 คะแนนคือชำระด้วยเงินสดมากขึ้น และ 7 คะแนนคือชำระด้วยระบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่มากขึ้น

หรือแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ กลับไม่ได้รับผลกระทบ แตกต่างจากสินค้าอาหารทะเลแปรรูปของโรงงานปลากระป๋องที่มีข่าวการติดเชื้อโควิด-19 ในโรงงาน ที่มีการใช้จ่ายลดลงระดับปานกลาง

ii ผลกระทบต่อสังคม

สำหรับผลกระทบทางสังคม คณะวิจัยจะศึกษาจากพฤติกรรมประจำวันที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากข่าวดังกล่าว แบ่งเป็น 4 มิติ คือ ตำแหน่งของสถานที่พักอาศัยใกล้เคียงกับโรงงานในข่าวหรือไม่ รูปแบบการเดินทางภายในจังหวัด พฤติกรรมการเดินทางไปที่สาธารณะ และพฤติกรรมการป้องกันดูแลสุขภาพของตนเอง

ตำแหน่งของสถานที่พักอาศัย ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 92.3 ระบุว่าไม่ได้อาศัยอยู่ใกล้โรงงานในข่าวในรัศมี 5 กิโลเมตรโดยประมาณ และมีเพียงร้อยละ 7.7 ที่อาศัยอยู่ในรัศมีดังกล่าว

รูปแบบการเดินทางภายในจังหวัด ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเดินทางโดยใช้รถยนต์หรือมอเตอร์ไซด์ส่วนตัวเป็นปกติ (ร้อยละ 85.2) รองลงมาเป็นการเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะและรถของคนรู้จัก เช่น เพื่อนร่วมงานหรือหัวหน้างาน (ร้อยละ 7.4 ในแต่ละกลุ่ม) ขณะที่รูปแบบอื่น ๆ ประชาชนไม่ได้ใช้เป็นรูปแบบการเดินทางหลักในชีวิตประจำวัน

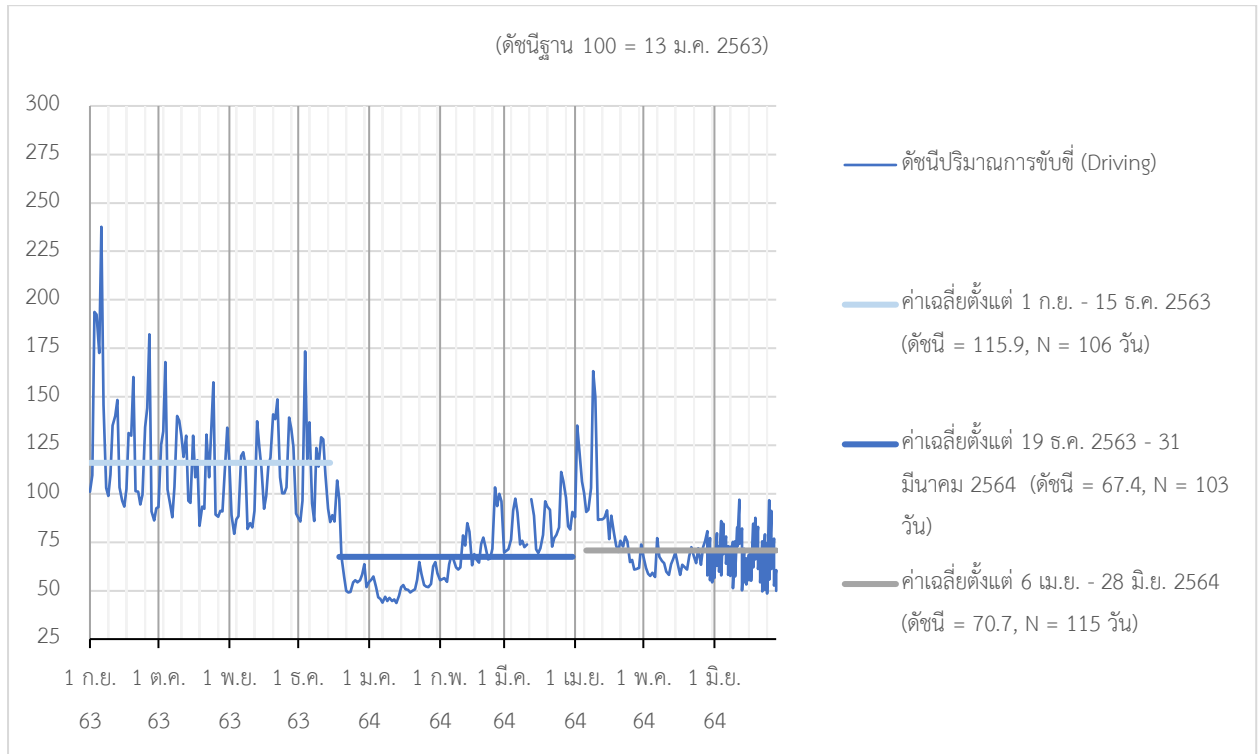
ขณะที่ภายหลังจากที่ได้รับข่าวดังกล่าว ประชาชนบางส่วนจะได้รับผลกระทบในแง่การเดินทางในชีวิตประจำวัน โดยแม้ว่าประชาชนยังเดินทางด้วยรถยนต์หรือรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัวเป็นหลักเหมือนเดิม แต่ลดหรือหลีกเลี่ยงการเดินทางรูปแบบนี้ลงเล็กน้อย รูปแบบรองลงมาที่ถูกละเลยคือรถของคนรู้จัก รถของญาติหรือเพื่อนที่สนิท และการเดิน ตามลำดับ ขณะที่รถโดยสารสาธารณะเป็นรูปแบบที่ประชาชนในสมุทรสาครลดหรือหลีกเลี่ยงมากที่สุด

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวค่อนข้างสอดคล้องกับรูปแบบการเดินทางตามปกติของประชาชนในสมุทรสาครที่มักเดินทางด้วยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัวหรือของคนรู้จักเป็นหลักอยู่แล้ว จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการเดินทางในภาพรวม อย่างไรก็ตาม สำหรับกลุ่มประชาชนที่ต้องอาศัยรถโดยสารสาธารณะเป็นหลักประมาณร้อยละ 7.4 อาจได้รับผลกระทบจากการต้องเปลี่ยนรูปแบบการเดินทางใหม่ ไม่ว่าจะเปลี่ยนไปเป็นรถส่วนตัวหรือรถของคนรู้จักแทน ซึ่งจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

สำหรับข้อมูล [Apple's Mobility Trend Report](#) ของจังหวัดสมุทรสาครที่มีเพียงข้อมูลการขับขี่ (Driving) โดยไม่มีข้อมูลการเดิน (Walking) และการโดยสารสาธารณะ (Transit) ของประชาชนเช่นเดียวกัน พบว่าผลกระทบจากข่าวจริงในช่วงปลายเดือนธันวาคม 2563 – ต้นเดือนมกราคม 2564 ส่งผลให้ประชาชนเดินทางลดลงจากค่าดัชนีการเคลื่อนที่ (Mobility Index) เฉลี่ยที่ลดลงจาก 115.9 ในช่วงเดือนกันยายน – กลางเดือนธันวาคม 2563 เหลือ 67.4 ในช่วงปลายเดือนธันวาคม 2563 – 31 มีนาคม 2564 หรือลดลงร้อยละ 41.8 ขณะที่การฟื้นตัวในกรณีของสมุทรสาครหลังจากข่าวจริงปรากฏสู่สาธารณะ เป็นไปอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งเกิดการระบาดรอบที่สาม ซึ่งทำให้ดัชนีการเคลื่อนที่กลับมาคงที่ใกล้เคียงกับช่วงก่อนหน้าอีกครั้ง

หากเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีในช่วงที่มีข่าวจริงกับช่วงการระบาดในระลอกที่สามตั้งแต่ต้นเดือนเมษายน 2564 จนถึงปัจจุบัน พบว่าดัชนีการเคลื่อนที่ในช่วงการระบาดระลอกที่สามเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากช่วงก่อนหน้า ร้อยละ 4.9 จาก 67.4 เป็น 70.7 ซึ่งไม่ได้แตกต่างกันอย่างชัดเจน รายละเอียดดังแผนภาพที่ 57

แผนภาพที่ 57 ปริมาณการขับขี่ของประชาชนในสมุทรสาครจาก Apple's Mobility Trends

ที่มา: ป่าสาละ

พฤติกรรมการเดินทางไปที่สาธารณะ พบว่าในภาพรวมประชาชนลดการเดินทางไปในทุกสถานที่และไม่เพิ่มการเดินทางไปในสถานที่ใดเลยหลังจากได้รับข่าวดังกล่าว โดยให้เหตุผลหลักกว่าหวาดกลัวว่าจะไม่ปลอดภัยและต้องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ

อย่างไรก็ตาม ประชาชนเลือกที่จะลดการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ แตกต่างกันไป โดยสถานที่ที่ประชาชนในสมุทรสาครลดการเดินทางไปมากที่สุด ได้แก่ สถานที่นันทนาการอื่น ๆ เช่น โรงภาพยนตร์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา ยิม สถานที่เล่นเกม, สถานบันเทิง เช่น ผับ บาร์ ร้านอาหาร อาบอบนวด และสถานที่ใกล้เคียงกับโรงงานในชว

สถานที่ที่ประชาชนหลักเล็งรองลงมาคือร้านแผงลอยริมทาง/ตลาดนัด/ตลาดสด ร้านอาหาร ภายนอกห้างสรรพสินค้า และร้านค้าทั่วไปอื่น ๆ ตามลำดับ ขณะที่สถานที่ที่ประชาชนในสมุทรสาครลดการเดินทางในระดับปานกลาง ได้แก่ สถานพยาบาล ขณะที่สถานที่ทำงาน ประชาชนลดการเดินทางน้อยที่สุดในระดับที่ยังเดินทางไปเป็นปกติเหมือนเดิม

ดังนั้น ผลกระทบทางที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไปจะไม่เท่ากันในแต่ละกลุ่มผู้ประกอบการ โดยจะกระทบกับกลุ่มผู้ประกอบการกลางคืนและผู้ประกอบการในสถานที่นั้นหนาแน่นกว่าไปเป็นหลัก รองลงมาคือกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อม โดยเฉพาะกลุ่มแผงลอยริมทาง ตลาดนัด ตลาดสด และร้านอาหารภายนอกห้างฯ ขณะที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่อย่างห้างสรรพสินค้าส่วนจะได้รับผลกระทบน้อยกว่าผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อม นอกจากนี้ ผู้ประกอบการที่ใกล้กับโรงงานในข้าว ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กหรือใหญ่ คาดว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุดตามพฤติกรรมการเดินทาง แตกต่างจากผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตสำนักงานอาจได้รับผลกระทบน้อยที่สุด เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังเดินทางไปทำงานอยู่

พฤติกรรมกำบังกำบังสุขภาพ สำหรับรูปแบบการกำบังกำบังสุขภาพจากโควิด-19 ซึ่งอาจเลือกได้หลายวิธีพร้อม ๆ กัน พบว่าโดยปกติประชาชนในสมุทรสาครเลือกรูปแบบการกำบังกำบัง จากการใส่หน้ากากอนามัยและล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์เป็นหลัก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 88.5 และร้อยละ 92.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามลำดับ ขณะที่การใส่หน้ากากผ้าและล้างมือด้วยสบู่กลับเป็นมีคนเลือกเพียงร้อยละ 69.2 เท่ากันทั้ง 2 วิธี

อย่างไรก็ดี หลังจากได้รับข่าวดังกล่าวประชาชนเพิ่มการกำบังกำบังในทุกรูปแบบ แต่ในระดับที่แตกต่างกันไป โดยการใส่หน้ากากอนามัยเพิ่มมากขึ้นที่สุด ขณะที่การล้างมือด้วยสบู่และการล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นในระดับเดียวกันแต่น้อยกว่าการใส่หน้ากากอนามัย สุดท้ายการใส่หน้ากากผ้าเพิ่มขึ้นเช่นกันแต่น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับวิธีอื่น ๆ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปสะท้อนว่าประชาชนมีความหวาดกลัวมากขึ้นและปรับรูปแบบการกำบังกำบังให้เข้มงวดมากขึ้นโดยเฉพาะการใส่หน้ากากอนามัย

พฤติกรรมกำบังกำบังโควิด-19 ที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายสำหรับการกำบังกำบังโควิด-19 ที่ต้องเพิ่มขึ้น เพราะเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการใส่หน้ากากผ้าที่มีราคาถูกกว่าหรือสามารถใช้ซ้ำได้เป็นหน้ากากอนามัยที่ใช้ซ้ำไม่ได้และราคาแพงกว่า อย่างไรก็ตาม จากรูปแบบการกำบังกำบังโควิด-19 ในช่วงก่อนได้รับข่าวดังกล่าวของประชาชนในสมุทรสาครที่ส่วนใหญ่ใช้หน้ากากอนามัยและล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์เป็นหลักอยู่แล้ว แม้ว่าในกรณีของหน้ากากอนามัยจะมีช่องว่างสำหรับการเพิ่มการใช้งานอีกค่อนข้างมาก แต่โดยรวมคณะวิจัยประเมินว่าผลกระทบต่อพฤติกรรมทางด้านการกำบังกำบังสุขภาพน่าจะเพิ่มขึ้นค่อนข้างจำกัด

ส่วนผลกระทบที่อาจเกิดจากการหลีกเลี่ยงการพบแพทย์ของประชาชนในสมุทรสาคร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามครึ่งหนึ่งไม่มีนัดพบแพทย์ในช่วงเวลาดังกล่าว ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องพบแพทย์ที่เหลืออีกครั้งหนึ่ง พบว่าร้อยละ 62 ของผู้มีนัดหมายทั้งหมดหลีกเลี่ยงหรือเลื่อนนัดที่จะไปพบแพทย์ในช่วงดังกล่าว ขณะที่ร้อยละ 15.4 ยังคงไปพบแพทย์ตามนัดหมาย และมีอีกร้อยละ 8 ที่เปลี่ยนไปพบแพทย์ในพื้นที่ที่ห่างจากโรงงานในข้าวแทน อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่ต้องพบแพทย์เป็นประจำ (ร้อยละ 76.9) ไม่น่าจะสร้างผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขในระยะยาว

ขณะที่กรณีผลกระทบที่อาจเกิดจากการเดินทางไปตรวจโควิด-19 หลังจากได้รับข่าวดังกล่าว พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.2) ไม่ได้เดินทางไปตรวจแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากเทียบกับกรณี

ของเขียงรายพบว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าค่อนข้างมาก คณะวิจัยประเมินว่าข้าวตั้งกล่าวน่าจะสร้างผลกระทบ
ต่อระบบสาธารณสุขโดยรวมของสมุทรสาครเล็กน้อยถึงปานกลาง

(3) กลุ่มผู้ประกอบการในสมุทรสาคร

ผู้ประกอบการในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของการใช้จ่ายของประชาชนที่เดินทางเข้าพื้นที่สมุทรสาครและประชาชนในพื้นที่สมุทรสาคร จากแบบจำลองตรรกะที่ตั้งสมมติฐานว่า

1. ประชาชนในสมุทรสาครลดการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการระบาด ได้แก่ สินค้าจากโรงงานในข้าว สินค้าอาหารทะเลสดและแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ ทำให้รายได้ของผู้ประกอบการลดลง การจ้างงานลดลง รายได้ของคนในพื้นที่ลดลง ธุรกิจต้องปิดหรือพักกิจการ เศรษฐกิจในพื้นที่แย่ง
2. ประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ยกเลิกการเดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำธุระต่าง ๆ ในจังหวัด อาจส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครแย่ง
3. ประชาชนในสมุทรสาครออกไปนอกที่พำอาศัยน้อยลง อาจส่งผลให้การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง ธุรกิจปิดกิจการมากขึ้น การจ้างงานลดลง เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครแย่ง
4. ประชาชนในสมุทรสาครออกไปนอกที่พำอาศัยน้อยลง แต่เปลี่ยนรูปแบบการใช้จ่ายแบบออนไลน์ แทน อาจส่งผลให้รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางออนไลน์หรือเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้น และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครดีขึ้น

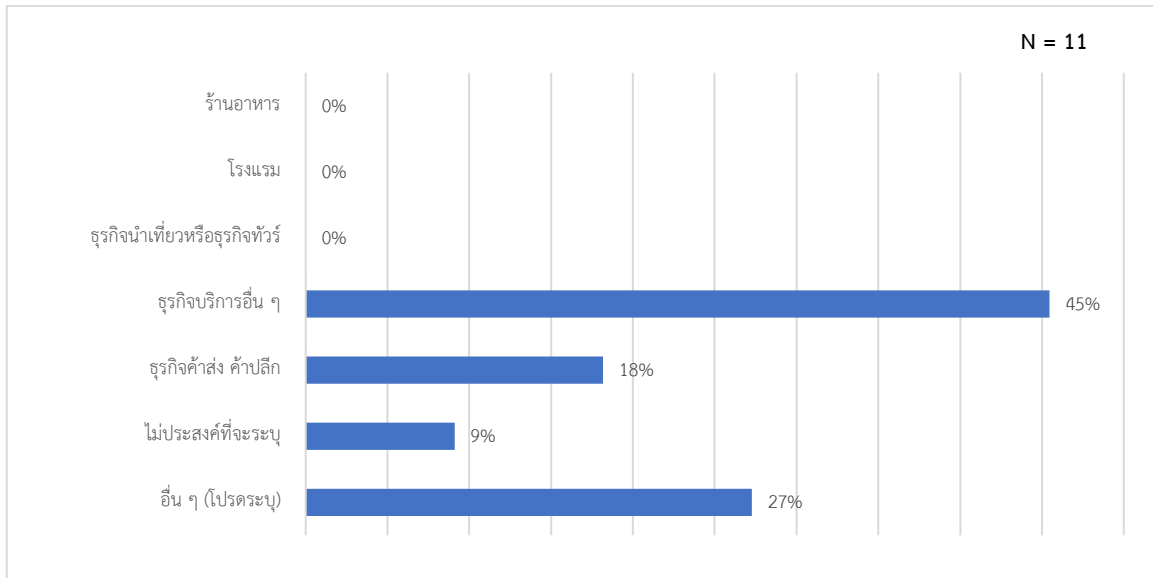
i ผลกระทบต่อรายได้ของกิจการในภาพรวม

กลุ่มผู้ประกอบการที่ร่วมตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 11 ราย²⁵ ประกอบกิจการประเภทธุรกิจบริการจำนวน 5 ราย (ร้อยละ 45) ธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 18) ธุรกิจอื่นๆ ได้แก่ ธุรกิจจำหน่ายเคมีอุตสาหกรรม, อุตสาหกรรมภาคผลิต และโรงงานผลิตเพิ่ม อีกจำนวน 3 ราย (ร้อยละ 27) ส่วนผู้ไม่ประสงค์ที่จะระบุประเภทกิจการมีจำนวน 1 ราย (ร้อยละ 9) ดังแสดงในแผนภาพที่ 58 โดยสำนักงานหรือโรงงานของกิจการร้อยละ 91 (10 ราย) ไม่ได้อยู่ใกล้กับที่ตั้งของโรงงานในข้าว

ผู้ประกอบการระบุว่ายังดำเนินกิจการอยู่ จำนวน 10 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 91 ของผู้ประกอบการทั้งหมด และไม่ประสงค์ที่จะระบุข้อมูล จำนวน 1 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 9 อย่างไรก็ตามจากข้อมูลของผู้ประกอบการทั้ง 11 ราย มีผู้ประกอบการจำนวน 2 ราย ให้ข้อมูลยอดขาย/รายได้ต่อเดือน โดยมีรายได้อยู่ระหว่าง 2,000,000 – 3,000,000 บาทต่อเดือน และเฉลี่ยอยู่ที่ 2,500,000 บาทต่อเดือน และผู้ประกอบการจำนวน 3 ราย จาก 11 ราย ให้ข้อมูลจำนวนการจ้างงานแรงงานชาวไทย ระบุว่ามีการจ้างแรงงานไทยเฉลี่ย 48 คนต่อกิจการ โดยระบุจำนวนลูกจ้างชาวไทยไว้ระหว่าง 10 – 120 คน และจากข้อมูลของผู้ประกอบการจำนวน 2 จาก 7 ราย ระบุว่ามีการจ้างแรงงานชาวต่างชาติเฉลี่ย 22 คนต่อกิจการ โดยระบุจำนวนลูกจ้างต่างชาติไว้ระหว่าง 4 – 40 คน

²⁵ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

แผนภาพที่ 58 ประเภทของผู้ประกอบการในสมุทรสาคร (ร้อยละ)

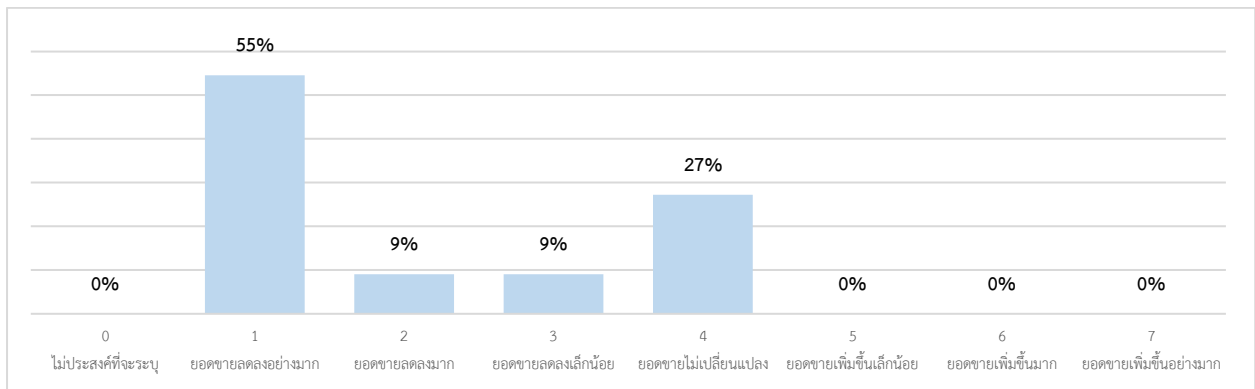

ที่มา: ป่าสาละ

จากการสอบถามผู้ประกอบการโดยให้ผู้ประกอบการประเมินระดับการเปลี่ยนแปลงของยอดขายและจำนวนลูกค้าในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว ระหว่าง 1 – 7 โดย ระดับ 1 หมายถึง ยอดขายของกิจการลดลงเป็นอย่างมาก ระดับ 4 หมายถึง ยอดขายหรือลูกค้า/ผู้ใช้บริการของกิจการไม่มีการเปลี่ยนแปลง และ ระดับ 7 หมายถึง ยอดขายหรือลูกค้า/ผู้ใช้บริการของกิจการเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

จากข้อมูลของผู้ประกอบการทั้ง 11 คน การเปลี่ยนแปลงยอดขายของกิจการในช่วงที่มีข่าวอยู่ที่ระดับ 2.09 สะท้อนว่าในช่วงที่มีข่าวดังกล่าว ผู้ประกอบการเห็นว่ายอดขายของกิจการและจำนวนลูกค้าปรับตัวลดลงมาก โดยผู้ประกอบการทั้งหมดให้คะแนนอยู่ในช่วง 1-4 คะแนน หรือ ระดับการเปลี่ยนแปลงของยอดขายและจำนวนลูกค้าไม่เปลี่ยนแปลงไปจนถึงยอดขายปรับตัวลดลงเป็นอย่างมาก โดยร้อยละ 55 (6 ราย) ระบุว่ายอดขายและลูกค้าลดลงเป็นอย่างมาก (1 คะแนน), ร้อยละ 27 (3 ราย) ระบุว่ายอดขายของกิจการไม่เปลี่ยนแปลง (4 คะแนน), ร้อยละ 9 (1 ราย) ระบุว่ายอดขายลดลงมาก (2 คะแนน) และร้อยละ 9 (1 ราย) ระบุว่ายอดขายลดลงเล็กน้อย (3 คะแนน) ดังแสดงในแผนภาพที่ 59

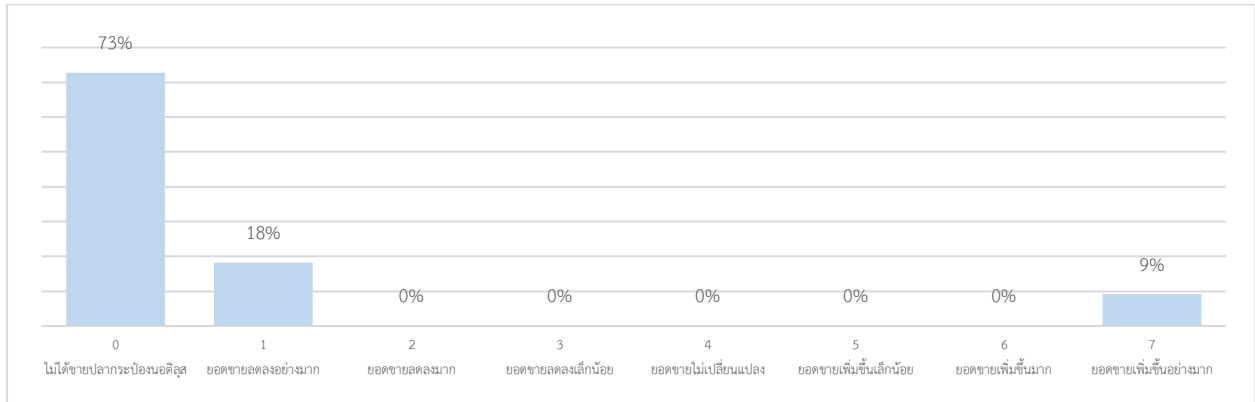
แผนภาพที่ 59 คะแนนการเปลี่ยนแปลงของยอดขาย/จำนวนลูกค้า ในช่วงเวลาที่มีข่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

อย่างไรก็ตาม ขาวดังกล่าวยังสร้างผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายที่ขายสินค้าของโรงงานในข่าวอีกด้วย จากผู้ประกอบการที่เข้ามาตอบแบบสอบถามนี้ ร้อยละ 73 (8 ราย) ไม่ได้ขายสินค้าของโรงงานในข่าว ส่วนอีก 3 รายขายสินค้าของโรงงานในข่าว โดย 2 จาก 3 รายระบุว่ายอดขายของสินค้าจากโรงงานในข่าวลดลงเป็นอย่างมาก (ร้อยละ 18) และอีก 1 ราย (ร้อยละ 9) ระบุว่ายอดขายปรับตัวสูงขึ้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 60

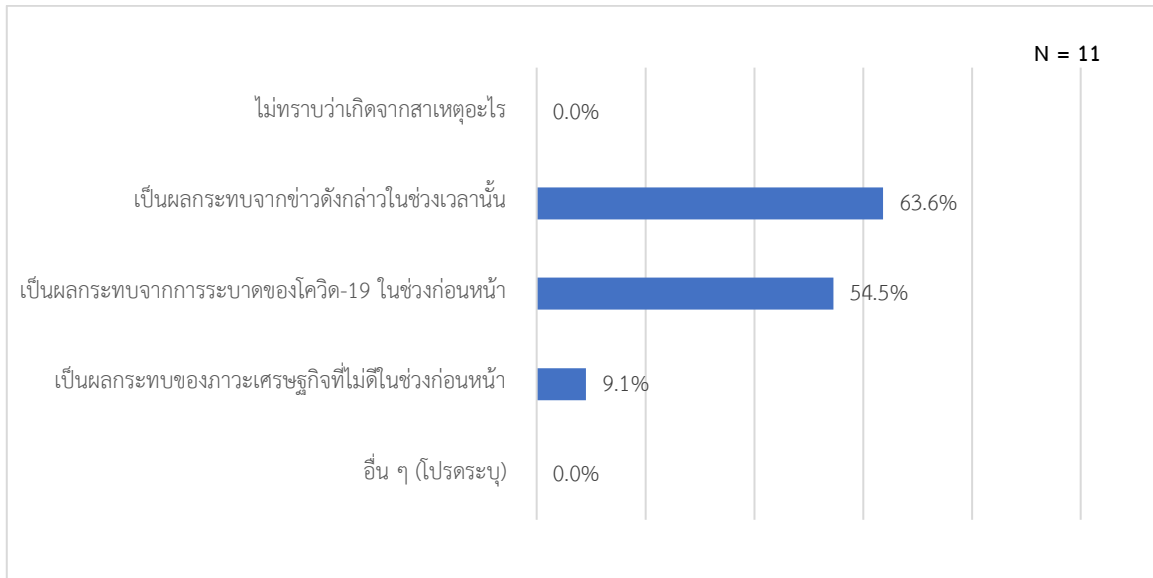
แผนภาพที่ 60 คะแนนการเปลี่ยนแปลงของยอดขายสินค้าจากโรงงานในข่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

ผู้ประกอบการระบุว่าสาเหตุของที่ยอดขายปรับตัวลดลงส่วนใหญ่หรือร้อยละ 63.6 คิดว่าเป็นเพราะผลกระทบจากข่าวดังกล่าวในช่วงเวลานั้น รองลงมาหรือร้อยละ 54.5 คิดว่าเป็นเพราะผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ก่อนหน้านั้น และร้อยละ 9.1 คิดว่าเป็นผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีก่อนหน้านั้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 61

แผนภาพที่ 61 สาเหตุที่ทำให้ยอดขายและจำนวนลูกค้าลดลงในช่วงเวลาที่มีข่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

หากดูสัดส่วนของผู้ประกอบการที่กิจการสามารถขายผ่านช่องทางออนไลน์ จากผู้ประกอบการ 11 ราย มี 4 ราย หรือร้อยละ 36 ที่สินค้าของกิจการสามารถสั่งซื้อออนไลน์ได้ ขณะที่อีก 7 ราย หรือร้อยละ 64 ของผู้ประกอบการไม่สามารถขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้ โดยลักษณะการส่งสินค้าส่วนใหญ่เป็นตัวกิจการมีบริการไปส่งมอบเอง (ร้อยละ 50 ของผู้ประกอบการที่มีช่องทางขายออนไลน์ทั้งหมด) ส่งสินค้าผ่านตัวกลางออนไลน์ (ร้อยละ 25) และส่งสินค้าผ่านตัวกลางออฟไลน์ เช่น วินจรรย์ยานยนต์ (ร้อยละ 25) โดยส่วนใหญ่ช่องทางขายผ่านออนไลน์ถือเป็นสัดส่วนร้อยละ 21-40 ของยอดขายทั้งหมด (ร้อยละ 50) และผู้ประกอบการอีกครั้งหนึ่งไม่ได้ระบุสัดส่วนของยอดขายช่องทางออนไลน์ต่อยอดขายทั้งหมด ทั้งนี้ ข้อมูลจากผู้ประกอบการทั้ง 4 ราย ที่มีช่องทางให้ส่งสินค้าออนไลน์นั้น ได้ให้คะแนนการเปลี่ยนแปลงของยอดขายเฉลี่ยอยู่ที่ 3.25 คะแนน หรือ ระบุว่ายอดขายผ่านช่องทางออนไลน์ลดลงเล็กน้อยถึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลยในช่วงที่มีข่าวดังกล่าว โดยหากลงรายละเอียดของจำนวนผู้ให้คะแนนจากทั้งหมด 4 ราย มี 3 ราย (ร้อยละ 75) ให้คะแนนระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่ 4 คะแนน หรือ ยอดขายผ่านช่องทางออนไลน์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย และมีจำนวน 1 ราย ให้คะแนนระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่ 1 คะแนน (ร้อยละ 25) หรือยอดขายผ่านช่องทางออนไลน์มีการปรับตัวลดลงเป็นอย่างมาก

จากปัญหายอดขายและลูกค้าในภาพรวมเฉลี่ยแล้วปรับตัวลดลงมาก ผู้ประกอบการร้อยละ 55 ได้ทำการปรับเปลี่ยนการจ้างงานของพนักงาน โดยในพนักงานชาวไทย โดยใช้วิธี การเลิกจ้างพนักงานทั้งหมด มีบางรายลดค่าจ้างของพนักงานไปประมาณร้อยละ 20 และบางรายลดชั่วโมงการทำงานของพนักงานลง สำหรับการปรับกลยุทธ์การจ้างงานชาวต่างชาติ จากข้อมูลของผู้ประกอบการทั้งหมด 2 ราย ทั้งหมดระบุว่าธุรกิจใช้วิธีการเลิกจ้างแรงงานต่างชาติ

(4) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาค

จากข้อมูลกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นอกพื้นที่สมุทรสาค จำนวน 5 ราย²⁶ มี 2 ราย (ร้อยละ 40) ที่ระบุว่า อยู่ในหน่วยงานควบคุมโรคระบาดโควิด-19 โดยตรง และ 3 ราย (ร้อยละ 60) ระบุว่า เป็นบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน่วยงานควบคุมดูแลโรคระบาดโควิด-19 ของโรงพยาบาล จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม คณะวิจัยสามารถแบ่งประเด็นผลกระทบด้านระบบสาธารณสุขได้ ดังนี้

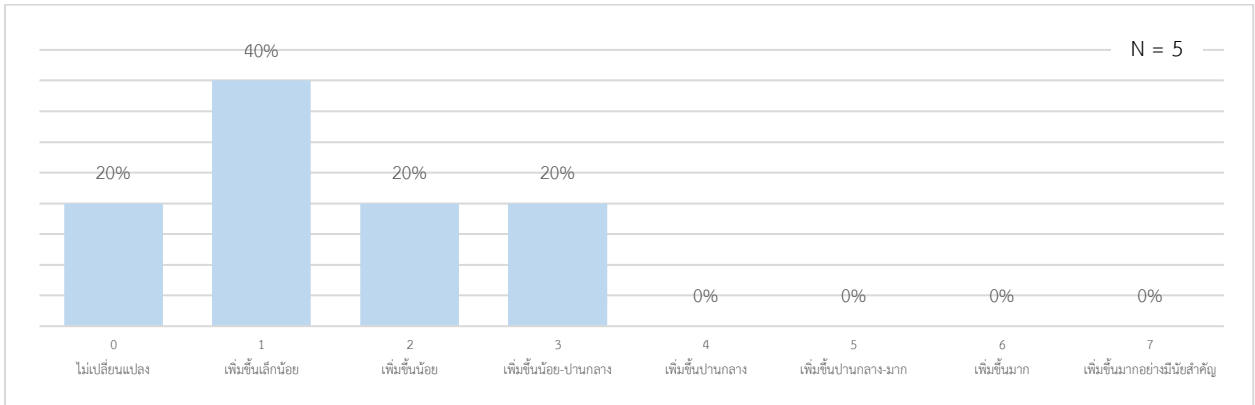
i ผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19

ผลกระทบต่อระบบการบริการตรวจโควิด-19 วัดจากจำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ที่ได้เดินทางไปจังหวัดสมุทรสาคว่าผู้ป่วยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยบุคลากรที่เข้ามาตอบคำถามจะเป็นผู้ประเมิน โดยระดับ 0 หมายถึง จำนวนประชาชนที่เดินทางไปสมุทรสาคและเข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ของโรงพยาบาลไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับช่วงก่อนมีข่าวดังกล่าว และ ระดับ 7 หมายถึง จำนวนผู้ป่วยที่มารวมมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อระบบการบริการ ทั้งนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบสาธารณสุขอาจเกิดจากการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์หรือเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ต่างๆ จากจำนวนผู้ป่วยที่เดินทางมาตรวจโควิด-19 มากเกินศักยภาพของระบบสาธารณสุขในพื้นที่

จากข้อมูลของบุคลากรทางการแพทย์ พบว่าบุคลากรทางการแพทย์ประเมินระหว่างระดับ 0 – 3 และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.40 ซึ่งหมายความว่า จำนวนประชาชนที่เดินทางไปสมุทรสาคและเข้ารับการตรวจโควิด-19 ในโรงพยาบาลนอกพื้นที่สมุทรสาคอยู่ในระดับที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจนถึงเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย-ปานกลาง โดยเฉลี่ยแล้วบุคลากรทางการแพทย์ระบุว่าประชากรกลุ่มนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยในช่วงเวลาที่มีข่าว โดยบุคลากรทางการแพทย์ร้อยละ 40 (2 ราย) ให้คะแนนความเปลี่ยนแปลงที่ 1 คะแนน หรือ เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ส่วนบุคลากรทางการแพทย์ให้คะแนนอยู่ที่ 0, 2, และ 3 คะแนน ระดับละ 1 ราย (ร้อยละ 20) ดังแสดงในแผนภาพที่ 62

²⁶ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

แผนภาพที่ 62 คะแนนการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ที่ได้เดินทางไป
จังหวัดสมุทรสาครของโรงพยาบาลนอกพื้นที่ (ร้อยละ)

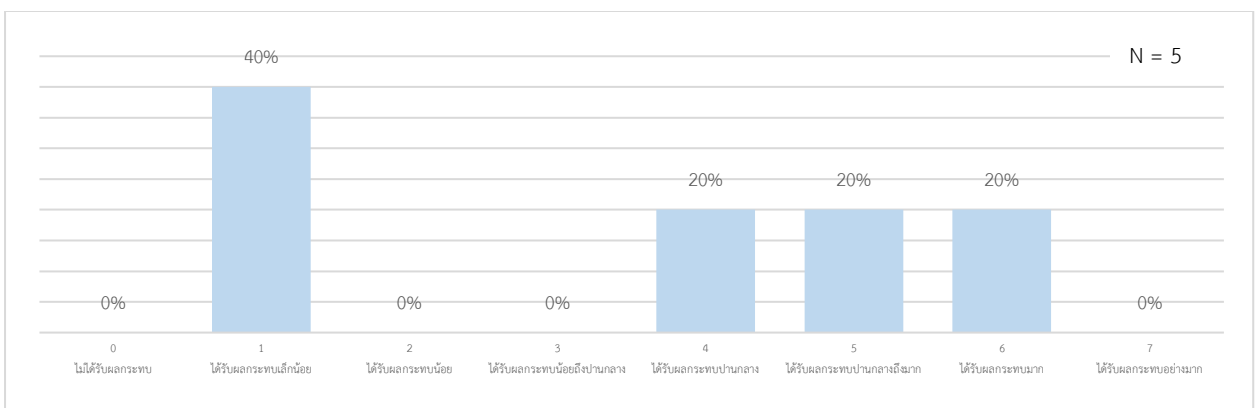
ที่มา: ป่าสาละ

ii ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์

ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์วัดจากคะแนนผลกระทบที่บุคลากรทางการแพทย์ให้ ระหว่าง 0 – 7 คะแนน โดย 0 คะแนน หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์รู้สึกว่าจะไม่ได้รับผลกระทบใด จากช่วงดังกล่าว และ 7 คะแนน หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์รู้สึกว่าจะได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจาก ช่วงดังกล่าว

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าว ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการทำงานของ บุคลากรทางการแพทย์มีคะแนนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.40 คะแนน) โดย ร้อยละ 40 ระบุว่าได้รับผลกระทบเล็กน้อย และร้อยละ 20 ระบุว่าได้รับผลกระทบปานกลาง, ปานกลางถึง มาก และได้รับผลกระทบมาก ดังแสดงในแผนภาพที่ 63 โดยอุปสรรคที่พบเจอส่วนใหญ่หรือร้อยละ 60 ระบุ ว่าเป็นเรื่องระบบการบริหารจัดการของโรงพยาบาลที่รองรับผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง ร้อยละ 20 ระบุว่าเป็นเรื่อง จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ และอีกร้อยละ 20 ระบุว่าไม่พบการเปลี่ยนแปลง

แผนภาพที่ 63 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาครจากช่วงดังกล่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

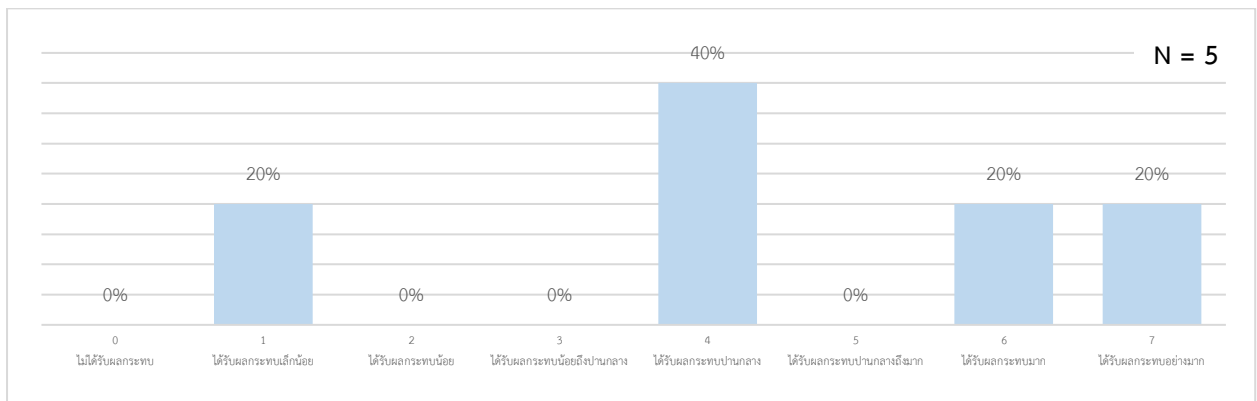
iii ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป

ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป วัดจากการประเมินระดับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยโควิด-19 ของบุคลากรทางการแพทย์ โดย ระดับ 0 หมายถึง ผู้ป่วยโรคทั่วไปไม่ได้รับผลกระทบจากข่าวดังกล่าว และ ระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากข่าวดังกล่าว

จากการสำรวจความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ พบว่าผลกระทบเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 4.40 สะท้อนว่าบุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบระดับปานกลางในช่วงเวลาที่มีข่าว โดยร้อยละ 40 ระบุว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบระดับปานกลาง ร้อยละ 40 ระบุว่าผู้ป่วยได้รับผลกระทบอยู่ที่ระดับมากที่สุด และอีกร้อยละ 20 ระบุว่าได้รับผลกระทบเล็กน้อย ดังแสดงในแผนภาพที่ 64

ทั้งนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเรื่องการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยที่ไม่ต้องการรักษาที่เร่งด่วนออกไป (ร้อยละ 60) และเรื่องทรัพยากรที่มีไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป (ร้อยละ 40)

แผนภาพที่ 64 คะแนนผลกระทบต่อการรักษาผู้ป่วยทั่วไปในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

กล่าวโดยสรุป ความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ในภาพรวมต่อผลกระทบของข่าวดังกล่าวต่อระบบสาธารณสุข คือ เนื่องจากจำนวนประชาชนที่เดินทางมาตรวจโควิด-19 ไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก ส่งผลให้การตรวจเชื้อโควิด-19 และระบบสาธารณสุขไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากข่าวดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในแง่ทรัพยากร บุคลากรทางการแพทย์อาจมีไม่เพียงพอรองรับการให้บริการบ้าง ทำให้หากเปรียบเทียบกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ ระหว่าง 3 ระบบ คือ ระบบบริการการตรวจเชื้อโควิด-19 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ และระบบดูแลผู้ป่วยทั่วไป ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจะเป็นกลุ่มผู้ป่วยโรคทั่วไปที่ไม่จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาโรคอย่างเร่งด่วน เนื่องจากถูกเลื่อนนัดพบแพทย์ออกไป

(5) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร

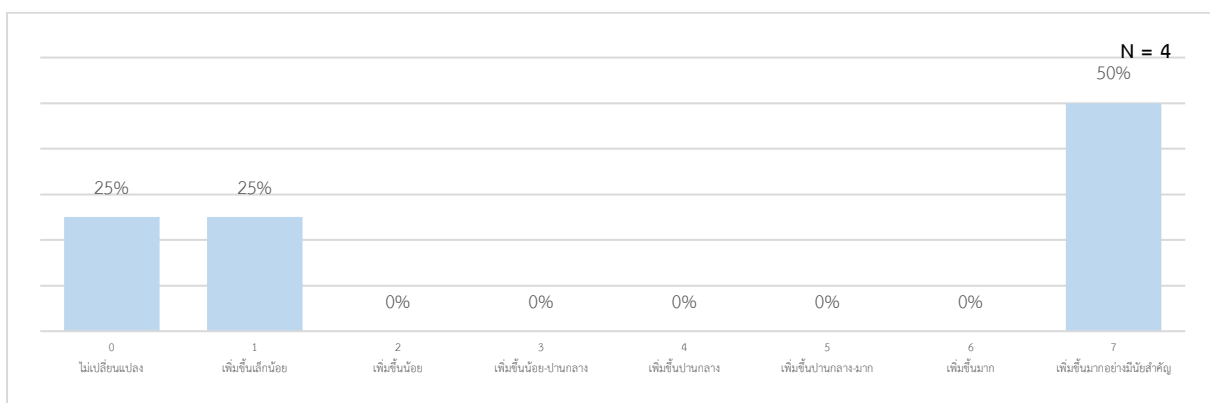
กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่สมุทรสาครที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 4²⁷ ราย ร้อยละ 75 (3 ราย) เป็นอยู่ในหน่วยงานที่คอยช่วยสนับสนุนหน่วยงานควบคุมโรคระบาดโควิด-19 และร้อยละ 25 (1 ราย) เป็นบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน่วยงานควบคุมดูแลโรคระบาดโควิด-19 ของโรงพยาบาล จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม คณะวิจัยสามารถแบ่งประเด็นผลกระทบด้านระบบสาธารณสุขได้ ดังนี้

i ผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19

ผลกระทบต่อระบบบริการการตรวจโควิด-19 วัดจากจำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ของโรงพยาบาลในพื้นที่ว่าผู้ป่วยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยให้บุคลากรที่เข้ามาตอบคำถามเป็นผู้ประเมิน โดย ระดับ 0 หมายถึง จำนวนประชาชนที่เข้ามาใช้บริการตรวจโควิด-19 ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับช่วงก่อนมีข่าวดังกล่าว และระดับ 7 หมายถึง จำนวนผู้ป่วยที่มาตรวจมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อระบบบริการ ทั้งนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบสาธารณสุขอาจเกิดจากการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์หรือเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ต่างๆ จากจำนวนผู้ป่วยที่เดินทางมาตรวจโควิด-19 ที่เพิ่มมากขึ้นกว่าทรัพยากรทางการแพทย์ที่มีอยู่

จากข้อมูลของบุคลากรทางการแพทย์ พบว่าบุคลากรทางการแพทย์ประเมินเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 3.75 คะแนน ซึ่งหมายความว่า บุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าจำนวนประชาชนที่เข้ารับการตรวจโควิด-19 กับโรงพยาบาลในพื้นที่สมุทรสาครอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นน้อยถึงปานกลาง โดยบุคลากรทางการแพทย์ร้อยละ 50 (2 ราย) มองว่าประชาชนที่เข้ามารับการตรวจมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนบุคลากรทางการแพทย์อีก 2 รายมองว่า ไม่เปลี่ยนแปลง และ เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ระดับละ 1 ราย (ร้อยละ 20) ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพที่ 65

แผนภาพที่ 65 คะแนนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ใช้บริการตรวจเชื้อโควิด-19 ของโรงพยาบาลในพื้นที่สมุทรสาคร (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

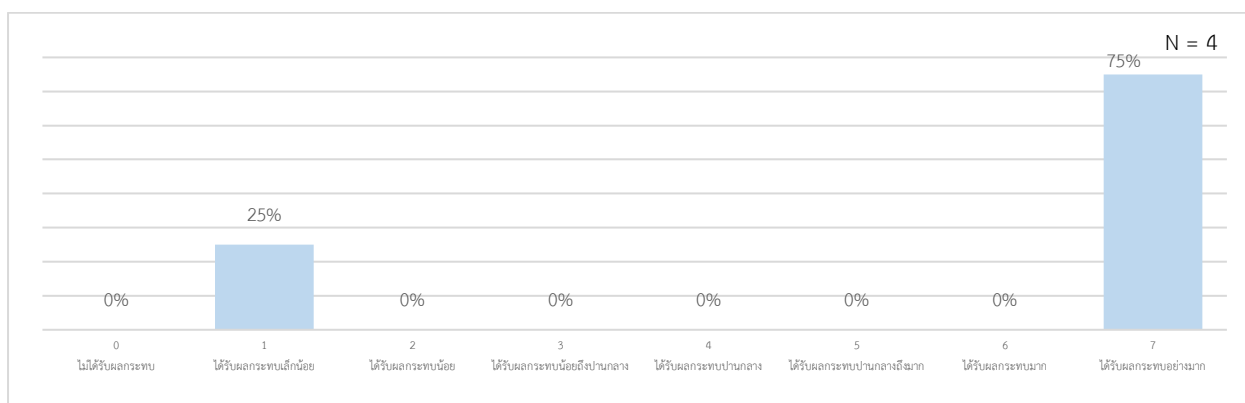
²⁷ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

ii ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์

ผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์วัดจากการประเมินของบุคลากรทางการแพทย์ โดย ระดับ 0 คะแนน หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์รู้สึกว่าจะไม่ได้รับผลกระทบใดจากช่วงดงกล่าว และ ระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์รู้สึกว่าจะได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากช่วงดงกล่าว

ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ในช่วงเวลาที่มีข่าว ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์มีระดับเฉลี่ยอยู่ที่ปานกลาง-มาก (ระดับเฉลี่ยอยู่ที่ 5.50) โดยร้อยละ 75 ระบุว่าได้รับผลกระทบอย่างมากจากช่วงดงกล่าว และร้อยละ 25 ระบุว่าได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อย ดังแสดงในแผนภาพที่ 66 โดยอุปสรรคที่พบเจอส่วนใหญ่หรือร้อยละ 100 ระบุว่าเป็นเรื่องเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอ ร้อยละ 50 ระบุว่าเป็นเรื่องระบบการบริหารจัดการของโรงพยาบาลรับรองคนไข้ได้ไม่ทั่วถึง และร้อยละ 25 ระบุว่าเพราะบุคลากรทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

แผนภาพที่ 66 คะแนนผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาครจากช่วงดงกล่าว (ร้อยละ)

ที่มา: ป่าสาละ

iii ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป

ผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไป วัดจากการให้บุคลากรทางการแพทย์ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับโควิด-19 โดย ระดับ 0 หมายถึง ผู้ป่วยโรคทั่วไปไม่ได้รับผลกระทบจากช่วงดงกล่าว และ ระดับ 7 หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากช่วงดงกล่าว

จากการสำรวจความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ พบว่าผลกระทบจากช่วงดงกล่าวต่อผู้ป่วยทั่วไปเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 7 โดยบุคลากรทางการแพทย์ทั้งหมดเห็นว่าผู้ป่วยโรคทั่วไปได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากในช่วงเวลาที่มีข่าว สาเหตุมาจากการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยที่ไม่ต้องรับการรักษาที่เร่งด่วนออกไป (ร้อยละ 75) และทรัพยากรที่มีไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป (ร้อยละ 50)

จากการสำรวจความเห็นดังกล่าวกว่า ในช่วงที่มีช่วงดงกล่าว ชีตความสามารถของระบบสาธารณสุขในพื้นที่สมุทรสาครในส่วนของการให้บริการตรวจโควิด-19 และการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ได้รับผลกระทบระดับปานกลางถึงสูงมาก เนื่องจากผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจโควิด-19 มีจำนวนเพิ่มขึ้น จากสาเหตุ

เรื่องการขาดแคลนทรัพยากรจำพวกเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ ในส่วนของผู้ป่วยทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโควิด-19 และไม่ต้องเข้ารับการรักษาอย่างเร่งด่วน ได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากโรงพยาบาลอาจเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไปและมีทรัพยากรไม่เพียงพอในการรองรับผู้ป่วย

อย่างไรก็ตาม จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ที่เข้ามาตอบแบบสอบถามมีจำนวนน้อย และบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดไม่ได้อยู่ในหน่วยงานที่ดูแลเรื่องการระบาดโควิด-19 โดยตรง ทำให้ผลการวิเคราะห์นี้จึงอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

3.2.3 สรุปผลกระทบทางสังคมจากข่าวโควิด-19 ในจังหวัดสมุทรสาคร

จากแบบจำลองตรรกะเรื่องผลกระทบของข่าวจริงในกรณีนี้ คณะวิจัยสามารถสรุปผลกระทบทางสังคมจากข่าวดังกล่าวทั้ง 7 เส้นทาง ตามแบบจำลองตรรกะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อขีดความสามารถและทรัพยากรของระบบสาธารณสุขของสมุทรสาคร ที่อาจลดลง เนื่องจากมีประชาชนเข้ามาตรวจโควิด-19 มากขึ้น จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในสมุทรสาครเชื่อว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางไปตรวจโควิด-19 ในช่วงเวลาที่มีหรือเกี่ยวกับข่าวดังกล่าว โดยมีสัดส่วนการไปตรวจต่อไม่ไปตรวจที่ 30 ต่อ 70 (ซึ่งน้อยกว่ากรณีของเชียงรายที่มีสัดส่วนประมาณ 10 ต่อ 90)

ข้อค้นพบ: จากมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร ระบุว่าจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการตรวจเชื้อโควิด-19 มีเพิ่มขึ้นและบุคลากรทางการแพทย์ที่อยู่ในพื้นที่ได้รับผลกระทบระดับปานกลางถึงมาก จากสาเหตุการขาดแคลนทรัพยากรจำพวกเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ในทางตรงกันข้าม ระบบสาธารณสุขในจังหวัดอื่นได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อย ในส่วนของระบบการให้บริการตรวจโควิด-19 และทรัพยากรทางการแพทย์ต่างๆ

2. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในสมุทรสาคร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางที่หลีกเลี่ยงสถานพยาบาล ส่งผลให้ผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษาอย่างรวดเร็วหรือมีต้นทุนการรักษามากขึ้น

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลของประชาชนในสมุทรสาครที่ตอบแบบสอบถาม พบว่าการเดินทางไปสถานพยาบาลลดลงในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลของประชาชนที่มีนัดกับแพทย์ในช่วงเวลาดังกล่าวระบุว่าสัดส่วนของผู้ป่วยส่วนใหญ่ยังหลีกเลี่ยงการพบแพทย์ตามนัด (ร้อยละ 60 ของประชาชนที่มีนัดกับแพทย์) โดยอีกส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 15) เลือกที่จะย้ายไปพบแพทย์ในพื้นที่ที่ไกลจากโรงงานในชวามากขึ้นแทน

นอกจากนี้ จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในสมุทรสาครที่ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่ต้องรักษาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นต้นทุนที่เกิดจากการรักษาพบแพทย์หรือได้รับการรักษาซ้ำออกไป ไม่น่าจะสร้างผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในสมุทรสาครโดยรวมมากนัก

ขณะที่จากมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่สมุทรสาครระบุว่าสำหรับกลุ่มผู้ป่วยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโควิด-19 และไม่ต้องเข้ารับการรักษาอย่างเร่งด่วน ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากการที่โรงพยาบาลต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไปและระบบการบริการที่อาจไม่ครอบคลุมทั่วถึงผู้ป่วยทั่วไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้ข้อมูลมีจำนวนน้อย อาจทำให้ผลการวิเคราะห์คาดเคลื่อนจากความจริงมาก

3. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จากการลดการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการระบาด ได้แก่ สินค้าจากโรงงานในชว สินค้าอาหารทะเลสดและแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ

ข้อค้นพบ: จากแบบสอบถาม พบว่าประชาชนในสมุทรสาครยังคงใช้จ่ายซื้ออาหารทะเลสดหรือแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ ลดลงเล็กน้อย ขณะที่สินค้าอาหารทะเลแปรรูปของโรงงานในข่าวที่มีข่าวการติดเชื้อโควิด-19 มีการใช้จ่ายลดลงมากกว่าในระดับปานกลาง ดังนั้นผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาหารทะเลสดและแปรรูปโดยทั่วไปไม่ได้รับผลกระทบมากนัก

ทั้งนี้ สอดคล้องกับข้อมูลจากผู้ประกอบการที่ขายสินค้าของโรงงานในข่าว โดย 2 จาก 3 รายระบุว่ายอดขายสินค้าของโรงงานในข่าวลดลงเป็นอย่างมาก และอีก 1 ราย ระบุว่ายอดขายสินค้าจากโรงงานในข่าวเพิ่มขึ้น ในช่วงเวลาที่มีข่าวดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ประกอบการที่ให้ข้อมูลมีจำนวนน้อย จึงอาจส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ที่อาจคาดเคลื่อนจากความจริงได้

4. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร เนื่องจากประชาชนภายนอกสมุทรสาครไม่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำธุรกรรมทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของสมุทรสาครแอ่งลง โดยเฉพาะภาคท่องเที่ยว

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลการตอบแบบสอบถามของประชาชนภายนอกสมุทรสาคร พบส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางผ่านเท่านั้น ซึ่งคณะวิจัยอนุมานมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากการยกเลิกการเดินทางเข้ามาในพื้นที่สมุทรสาคร โดยอิงจากข้อมูลภาคการท่องเที่ยว ไว้สูงสุดที่ประมาณ 710,538.5 บาท ตลอดระยะเวลาของข่าวดังกล่าวประมาณ 1 สัปดาห์ ซึ่งเป็นการประเมินที่มีข้อจำกัดและต้องระมัดระวังในการอ้างอิงอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์การเดินทางที่ไม่ตรงกัน หรือการไม่มีตัวเลขผู้เดินทางในเดือนมกราคม 2564 ที่เกิดข่าวดังกล่าวเลย

ขณะที่ผลกระทบทางสังคมอื่น ๆ ในกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนทำงาน กลุ่มเดินทางมาเยี่ยมญาติ หรือเดินทางผ่านจังหวัด จะได้รับผลกระทบอย่างเช่น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจองที่พัก ไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัว ไม่ได้ดูแลครอบครัว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าความเสียหายอย่างชัดเจน

ในด้านผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครโดยรวมระบุว่าในช่วงเวลาที่มีข่าว ยอดขายและจำนวนลูกค้าปรับตัวลดลงเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ประกอบการครึ่งหนึ่งปรับตัวโดยการลดการจ้างงานลงด้วยวิธีเลิกจ้างพนักงาน ลดค่าจ้าง หรือลดชั่วโมงการทำงาน ทั้งแรงงานชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการระบุว่าสาเหตุของยอดขายที่ลดลงเกิดจากข่าวดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นเพราะการระบาดของโควิด-19 ก่อนหน้านั้น

5. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการและประชาชนในสมุทรสาครจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในสมุทรสาครที่จะเดินทางและใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลการใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของกลุ่มประชาชนในสมุทรสาครที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งระบุว่าใช้จ่ายลดลงประมาณร้อยละ 34 – 67 ในช่วงที่เกิดข่าว ประกอบข้อมูลการใช้จ่ายรายจังหวัดจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ คณะวิจัยประเมินว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีการใช้จ่ายลดลงประมาณ 754.7 - 1,487.2 ล้านบาทตลอดระยะเวลา 1 สัปดาห์ ที่ข่าวจริงดังกล่าวแพร่หลาย โดยกลุ่มสินค้าที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มบริการและกลุ่มสินค้าฟุ่มเฟือย ขณะที่สินค้ากลุ่มอื่น ๆ มีการใช้จ่ายลดลงเล็กน้อยถึงปานกลาง อย่างไรก็ตาม

ตาม สำหรับสินค้าเหล่านี้ เบียร์ บุหรี่ พบว่าไม่สอดคล้องกับการลดการเดินทางไปยังสถานบันเทิงต่าง ๆ ที่ลดการเดินทางไปอย่างมาก นอกจากนี้ สำหรับอาหารทะเลสดหรือแปรรูปที่ไม่ได้มาจากโรงงานในข้าวได้รับผลกระทบน้อยกว่าสินค้าจากโรงงานดังกล่าว

สำหรับในแง่มุมมองของสถานที่พบว่านอกจากสถานบันเทิงแล้ว กลุ่มสถานนันทนาการ และสถานที่ใกล้เคียงกับโรงงานในข้าวจะได้รับผลกระทบมากที่สุด ขณะที่สถานที่อื่น ๆ ต่างได้รับผลกระทบไม่แตกต่างกันนัก ไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ หรือเป็นร้านค้าทั่วไป แผงลอยริมทาง ตลาดนัด ตลาดสด หรือห้างสรรพสินค้า อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ประกอบการที่ตั้งอยู่ใกล้สถานที่ทำงานอาจได้รับผลกระทบน้อยกว่า เพราะประชาชนในสมุทรสาครยังคงใช้จ่ายในสินค้าเหล่านี้หรือเดินทางไปสถานที่เหล่านี้มากกว่า

6. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการและประชาชนในสมุทรสาครจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายของประชาชนในสมุทรสาครที่หันมาใช้จ่ายแบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่มากขึ้น

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลประชาชนในสมุทรสาครที่ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการใช้รูปแบบการชำระเงินแบบออนไลน์มากขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบกับเงินสด แต่อย่างน้อยกว่ากรณีของเชียงราย

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมของผู้ประกอบการในพื้นที่สมุทรสาครส่วนใหญ่ สามารถสั่งซื้อออนไลน์ได้เพียงร้อยละ 36 เท่านั้น โดยยอดขายผ่านช่องทางออนไลน์มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 21-40 ของยอดขายทั้งหมด และในช่วงเวลาที่มีข้าวดังกล่าว ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ระบุว่ายอดขายช่องทางออนไลน์ไม่เปลี่ยนแปลงเลย หรือเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเท่านั้น

7. สมมุติฐาน: ผลกระทบต่อผู้ประกอบการจากการหลีกเลี่ยงการเดินทางไปพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงงานในข้าวหรือในชุมชนของแรงงานต่างชาติของประชาชนในสมุทรสาครและประชาชนนอกสมุทรสาครที่เดินทางเข้ามา

ข้อค้นพบ: จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่าประชาชนในสมุทรสาครหลีกเลี่ยงการเดินทางไปบริเวณดังกล่าวอย่างมาก ในระดับเดียวกับสถานบันเทิงและสถานนันทนาการอื่น ๆ ขณะที่ประชาชนนอกสมุทรสาครที่เดินทางเข้ามาหลีกเลี่ยงจะเดินทางไปในพื้นที่ดังกล่าวประมาณ 1 ใน 3 ดังนั้นจึงคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจในพื้นที่ดังกล่าวค่อนข้างมาก

บทที่ 4: สรุปและข้อเสนอแนะ

การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของข้าวปลอมในกรณี จ. เชียงราย และข้าวจริงในกรณี จ.สมุทรสาคร สามารถสรุปได้ดังนี้

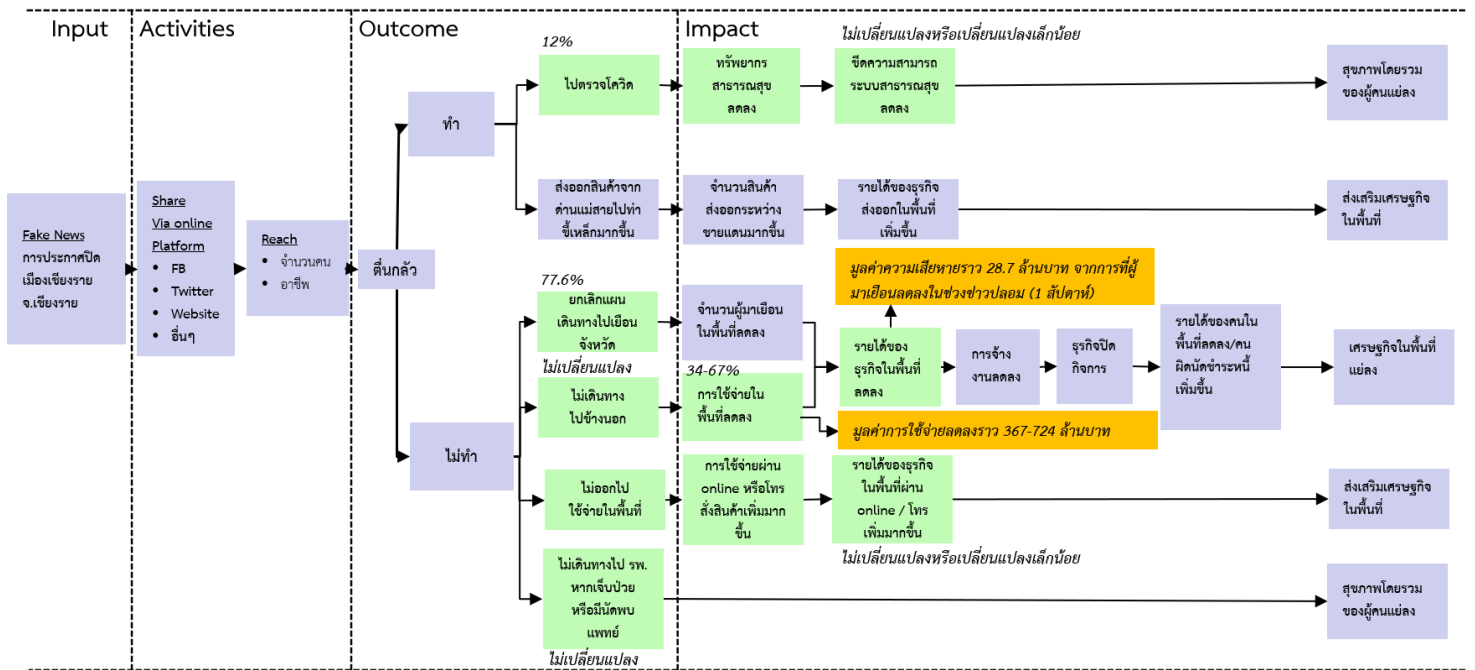
1. ข้าวที่ส่งผลให้ผู้รับสารตื่นกลัว ไม่ว่าจะเป็น “ข้าวปลอม” หรือ “ข้าวจริง” สามารถส่งผลให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเมื่อผู้รับสารจำนวนมากเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ข้าวดังกล่าวก็อาจส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีเส้นทางผลกระทบ (impact chain) ที่ใกล้เคียงกัน ดังที่คณะวิจัยค้นพบจากกรณีศึกษาข้าวปลอมใน จ. เชียงราย และกรณีศึกษาข้าวจริงใน จ.สมุทรสาคร พูดอีกอย่างได้ว่า トラบไคที่ผู้รับสาร “เชื่อ” ว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเป็นความจริง (ไม่ว่าข้อมูลที่ได้รับมาจะเป็นข้อเท็จจริงจริงๆ หรือไม่) ผู้รับสารก็จะมีปฏิกิริยาต่อข้าว นั้นๆ ในทิศทางเดียวกันและคาดหมายได้
2. สำหรับผลกระทบทางเศรษฐกิจของข้าวปลอมในกรณีศึกษา จ. เชียงราย และข้าวจริงในกรณีศึกษา จ.สมุทรสาคร คณะวิจัยประเมินว่าประกอบด้วย มูลค่าการใช้จ่ายที่ลดลงของคนในจังหวัด และมูลค่าการใช้จ่ายของผู้มาเยือนที่หายไปเนื่องจากผู้มาเยือนส่วนหนึ่งตัดสินใจยกเลิกการเดินทาง โดยคณะวิจัยประเมินมูลค่าการใช้จ่ายของคนในจังหวัดที่ลดลง ในระยะเวลา 1 สัปดาห์ที่ข้าวแพร่หลาย ซึ่งน่าจะเป็นผลกระทบจากข้าว (คนเดินทางไปใช้จ่ายใช้สอยในพื้นที่น้อยลง) ไว้ว่า น่าจะมีมูลค่าสูงสุดไม่เกิน 367-724 ล้านบาท ในกรณีของเชียงราย และไม่เกิน 754-1,487 ล้านบาท ในกรณีของสมุทรสาคร สำหรับผลกระทบจากการตัดสินใจยกเลิกการเดินทางเข้าจังหวัด คณะวิจัยประเมินว่ามูลค่าการใช้จ่ายของผู้มาเยือนที่หายไปน่าจะมีขนาดสูงสุดราว 28 ล้านบาท ในกรณี จ. เชียงราย และ 7 แสนบาท ในกรณี จ. สมุทรสาคร
3. สำหรับผลกระทบทางสังคมของข้าวปลอมในกรณีศึกษา จ. เชียงราย และข้าวจริงในกรณีศึกษา จ. สมุทรสาคร คณะวิจัยพบว่า ผลกระทบของข้าวทั้งสองกรณีไม่ส่งผลต่อระบบสาธารณสุขในสาระสำคัญมากนัก เนื่องจากมีผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 12 ใน จ. เชียงราย และร้อยละ 30 ใน จ.สมุทรสาคร ที่ตอบว่า “เดินทางไปตรวจโควิด-19” หลังจากที่ได้รับข่าวสารดังกล่าว อีกทั้งบุคลากรทางการแพทย์ในสองจังหวัดโดยรวมมองว่า ระบบสาธารณสุขในจังหวัดประสบปัญหาทรัพยากรทางการแพทย์ขาดแคลนอยู่ก่อนหน้าที่จะเกิดข้าวดังกล่าวแล้ว และในช่วงที่เกิดข้าวดังกล่าว ผู้ป่วยในจังหวัดที่เดินทางไปรับการตรวจโควิด-19 และผู้ที่กลับจากทั้งสองจังหวัดแล้วมารับการตรวจโควิด-19 จากโรงพยาบาลนอกจังหวัด ไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นในสาระสำคัญ ผลกระทบจากข้าวดังกล่าวหลักๆ น่าจะเป็นการที่ผู้ป่วยทั่วไปถูกเลื่อนนัดจากโรงพยาบาล ซึ่งคณะวิจัยไม่มีข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามมากพอที่จะทำการวิเคราะห์เพิ่มเติม

4. การจำแนกแยกแยะผลกระทบ ระหว่างผลกระทบที่เกิดจาก “ข่าว” ในกรณีศึกษา กับผลกระทบที่เกิดจาก “ปัจจัยอื่น” ในช่วงเวลา 1 สัปดาห์ที่ข่าวนั้นแพร่หลาย เช่น ข่าวขึ้นอื่น มาตรการของภาครัฐ ฯลฯ เป็นสิ่งที่แทบเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากข่าวทุกชิ้นมีได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ ในภาวะที่ไม่มีข้อมูลข่าวสารขึ้นอื่นๆ เลย แต่เกิดขึ้นท่ามกลางปัจจัยแวดล้อมมากมายและข้อมูลข่าวสารอีกหลายชิ้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนบ่อยครั้งไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนว่า เกิดจากข่าวปลอม หรือเกิดจากข่าวจริงก่อนหน้านั้น ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีศึกษาข่าวปลอม จ. เชียงราย ตัวแทนสมาคมโรงแรมฯ มองว่าข่าวจริงเรื่องการลักลอบเข้ามาของผู้ติดเชื้อจากเมียนมา ส่งผลกระทบให้ยอดจองที่พักลดลงมากอยู่แล้ว ก่อนที่ข่าวปลอมซึ่งตามมาติดๆ จะส่งผลให้ยอดจองลดลงไปอีก การแยกผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวทั้งสองขึ้นแทบเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันและเกี่ยวข้องกันโดยตรง
5. เป็นไปได้ว่าผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจากข่าวปลอมในช่วงโควิด-19 จะมีชนิดและขนาดชนิดลดลงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะผู้ประกอบการและประชาชนล้วนมีการปรับตัวหลังจากที่เกิดโควิด-19 ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 มาอย่างต่อเนื่องแล้วก่อนที่จะได้รับรู้ข่าวเหล่านี้ หรือพูดอีกอย่างคือ เกิดความ “ซาชิน” กับสถานการณ์การระบาด ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีศึกษาข่าวจริง จ. สมุทรสาคร คณะวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการครึ่งหนึ่งปรับตัวด้วยการเลิกจ้างพนักงาน ลดค่าจ้าง หรือลดชั่วโมงการทำงาน ทั้งแรงงานชาวไทยและชาวต่างชาติ ตั้งแต่เกิดการระบาดของโควิด-19 ก่อนหน้าข่าวในกรณีศึกษา

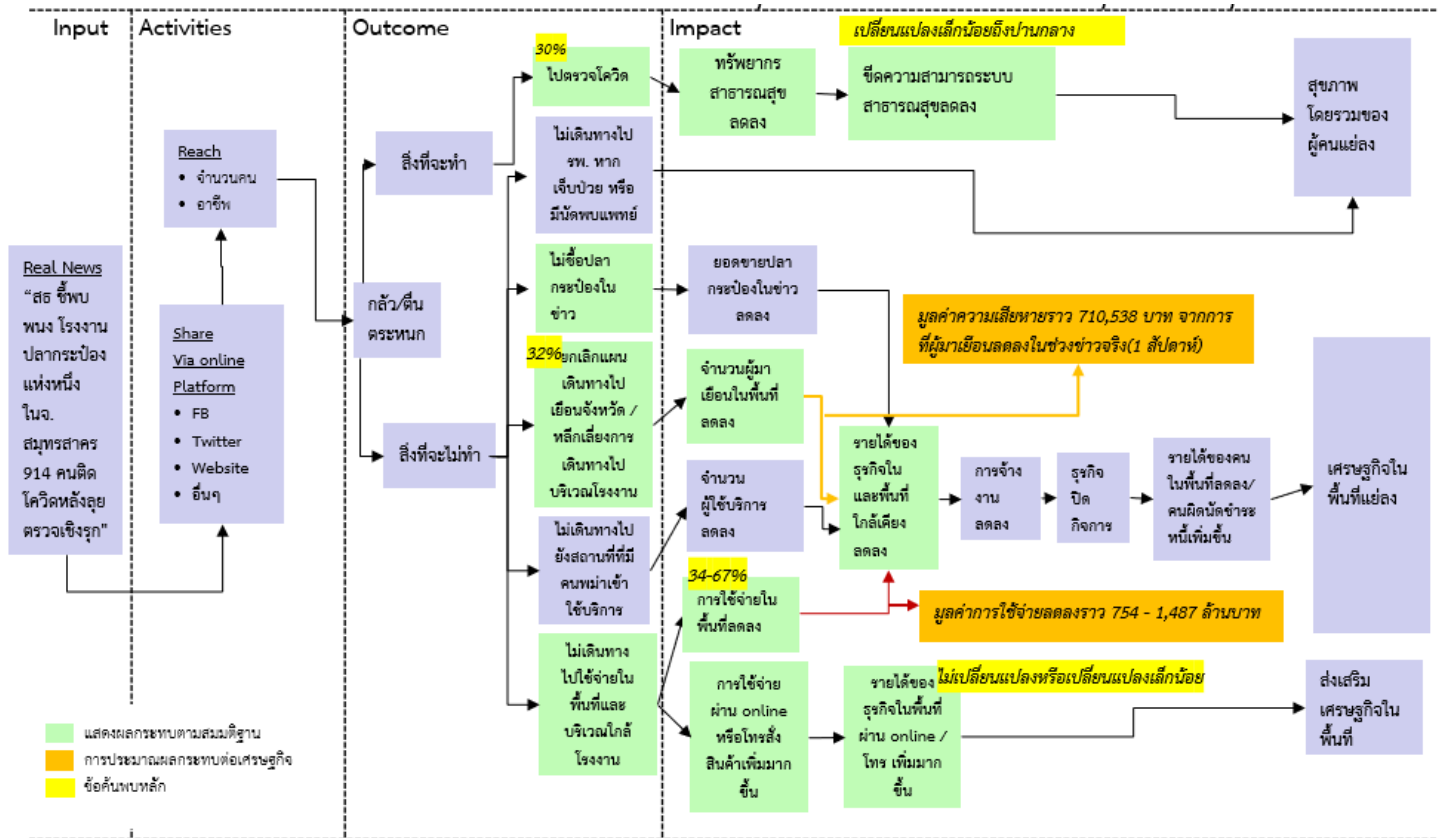
ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา จ. เชียงราย และ จ.สมุทรสาคร สรุปได้ในแผนภาพที่ 67 และแผนภาพที่ 68 ในหน้าถัดไป โดยกล่องสีเขียวแสดงผลกระทบตามสมมุติฐานในแบบจำลองตรรกะที่คณะวิจัยพบข้อมูลจากแบบสอบถาม *ตัวเอน* แสดงข้อค้นพบหลักๆ ของหัวข้ออื่นๆ จากแบบสอบถาม และกล่องสีส้มแสดงผลการประเมินผลกระทบต่อเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม ประกอบกับสถิติรายจังหวัดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำหรับงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมในอนาคต คณะวิจัยเสนอว่าควรมีการออกแบบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้รับสารทันทีที่เกิดและกระจายข่าวปลอมขึ้น เนื่องจากข่าวปลอมมี “อายุขัย” ค่อนข้างจำกัดเพียงไม่กี่วันก่อนที่คนจะได้รับรู้ข้อมูลที่แท้จริง และผลกระทบของข่าวปลอมแยกยากจากปัจจัยอื่นๆ ดังที่กรณีศึกษาทั้งสองกรณีในงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็น

แผนภาพที่ 67 ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีข่าวปลอม จ.เชียงราย

แผนภาพที่ 68 ผลการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีข่าวจริง จ.สมุทรสาคร

บรรณานุกรม

- Alias, N. R., Radzi, S. M., Zukarnain, Z. A., Hamidon, H., & Arifin, N. (2020, December 27). AN ANALYSIS OF THE ACADEMIC LITERATURE ON FAKE NEWS DURING COVID-19 PANDEMIC. *Journal of Contemporary Social Science Research*, 4(2), 40-48. Retrieved April 26, 2021, from <http://jcssr.com.my/index.php/jcssr/article/view/70>
- Bridgman, A., Merkley, E., Loewen, P. J., Owen, T., Ruths, D., Teichmann, L., & Zhilin, O. (2020, June 18). The causes and consequences of COVID-19 misperceptions: Understanding the role of news and social media. *Harvard Kennedy School (HKS) Misinformation Review*. doi:10.37016/mr-2020-028
- Ghebreyesus, T. A. (2020, March 11). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Retrieved April 27, 2021, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Islam, A. K. M. N., Laato, S., Talukder, S., & Sutinen, E. (2020, July 4). Misinformation sharing and social media fatigue during COVID-19: An affordance and cognitive load perspective. *Technological Forecasting and Social Change*, 159, 120201. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120201>
- Kim, H. K., Ahn, J., Atkinson, L., & Kahlor, L. A. (2020, October 1). Effects of COVID-19 Misinformation on Information Seeking, Avoidance, and Processing: A Multicountry Comparative Study. *Science Communication*, 42(5), 586–615. doi:10.1177/1075547020959670
- Laato, S., Islam, A. K. M. N., & Islam, M. N. (2020, May 13). What drives unverified information sharing and cyberchondria during the COVID-19 pandemic? *European Journal of Information Systems*, 29(3), 288–305. <https://doi.org/10.1080/0960085X.2020.1770632>
- Pan American Health Organization. (2020, April 30). Understanding the Infodemic and Misinformation in the fight against COVID-19. Retrieved April 27, 2021, from <https://iris.paho.org/handle/10665.2/52052>

Pennycook, G., McPhetres, J., Zhang, Y., Lu, J. G., & Rand, D. G. (2020, August 6). Fighting COVID-19 Misinformation on Social Media: Experimental Evidence for a Scalable Accuracy-Nudge Intervention. *Psychological Science*, 31(7), 770–780.
<https://doi.org/10.1177/0956797620939054>

Pulido, C. M., Villarejo-Carballido, B., Redondo-Sama, G., & Gómez, A. (2020, April 15). COVID-19 infodemic: More retweets for science-based information on coronavirus than for false information. *International Sociology*, 35(4), 377-392. doi:10.1177/0268580920914755

The New York Times. (2020, February 6). W.H.O. Fights a Pandemic Besides Coronavirus: An ‘Infodemic’. Retrieved April 27, 2021, from
<https://www.nytimes.com/2020/02/06/health/coronavirus-misinformation-social-media.html>

Walter, N., & Tukachinsky, R. (2020). A Meta-Analytic Examination of the Continued Influence of Misinformation in the Face of Correction: How Powerful Is It, Why Does It Happen, and How to Stop It? doi:10.1177/0093650219854600

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564ก, 25 มกราคม). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2563. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก
https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=594

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564ข, 3 มีนาคม). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2564. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2564 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630

ปี 64 ตรวจโควิดที่ไหนได้บ้าง เช็กรายชื่อ 275 รพ.รัฐ และเอกชนที่นี่. (2564, 7 เมษายน). *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2564

วุ่น! ชาวสุรินทร์ผวาโควิดหนัก เพื่อนบ้านกลับจาก จ.สมุทรสาคร ฮือไล่ออกหมู่บ้านไปกักตัวกระท่อมปลายนา. (2563, 22 ธันวาคม). *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2564 จาก
<https://mgronline.com/local/detail/9630000130638>

สาวซ่า! ญาติรังเกียจ หาวว่าเป็นตัวแพร่เชื้อ โควิด หลอกมาตบ ไล่ออกจากหมู่บ้าน. (2563, 3 เมษายน). *ข่าวสดออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2564 จาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_3880251

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564ก) สถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก
<http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564ข) สถิติประชากรศาสตร์ ประชากรและเคหะ. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>